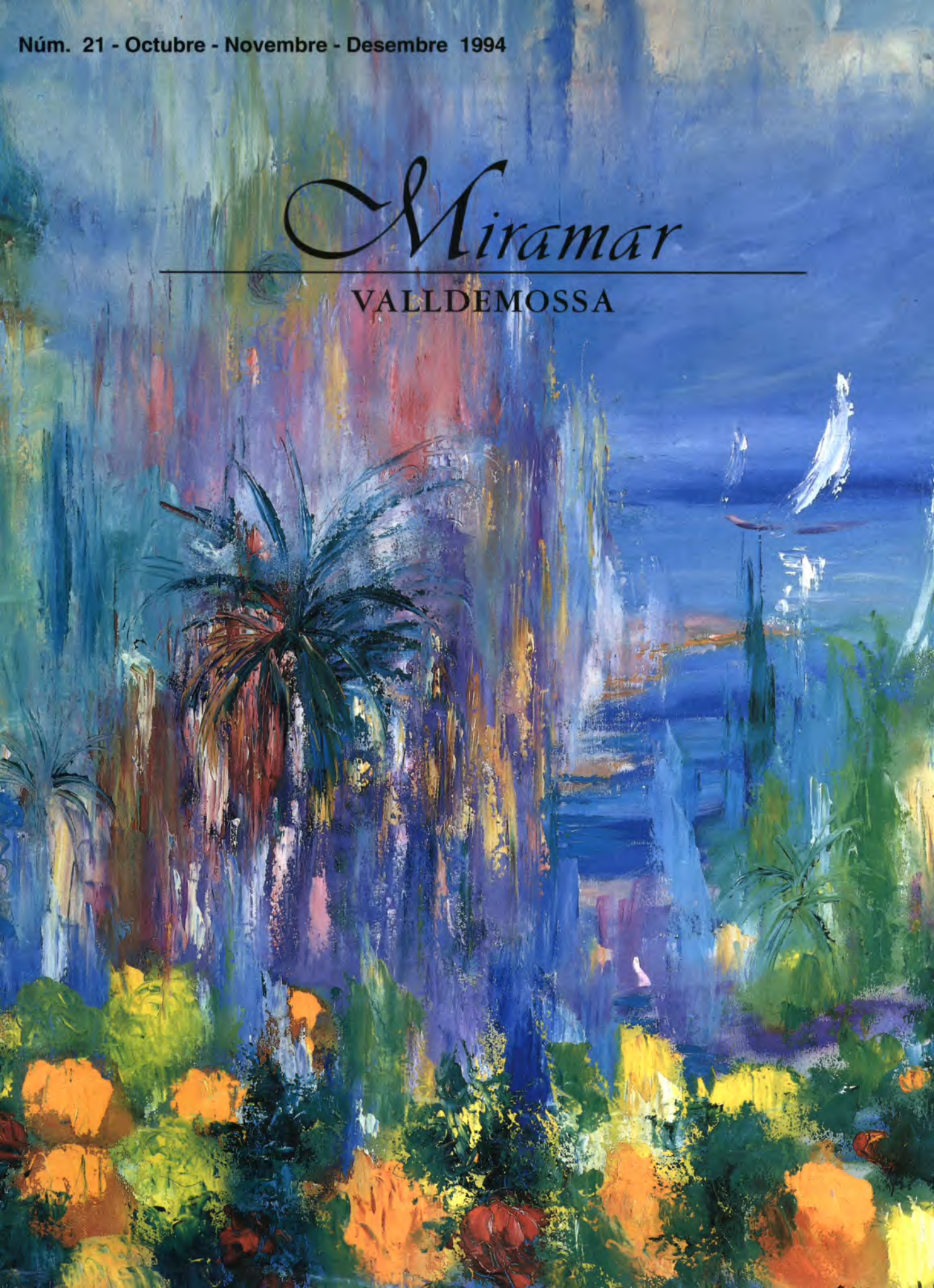

Núm. 21 - Octubre - Novembre - Desembre 1994

Miramar

VALLDEMOSSA

BANCA MARCH

C/ Chopin, 3
Telèfon 61 23 77
VALLDEMOSSA

I · M · P · R · E · N · T · A
POLITECNICA

LLIBRES I IMPRESSOS

Carrer de Can Troncoso, 3 - Tel. 71 26 60
07001 PALMA DE MALLORCA

Edicions Cort

**CALLEJERO
DE
PALMA**

UN INSTRUMENT NECESSARI

Carrer Can Troncoso, 3
Tel. 71 27 80 — Fax 72 00 36
07001 PALMA DE MALLORCA

COORDINACIÓ

Antònia Serrano i Darder
EQUIP DE REDACCIÓ
Antònia Maria Calafat i Rivas
Margalida Calafat i Torres
Nicolau S. Cañellas i Serrano
Rafael Estaràs i Estaràs
Miquel Joan i Salvà
Catalina Julià i Noguera
Jaume Moià i Villalonga
Joan Carles Palos i Nadal
Benigne Palos i Vadell
Miquel Ripoll i Rul-lan
Antònia Serrano i Darder
Matilde Serrano i Darder
Pere Bru Serrano i Darder
Sebastià Trias i Mercant
INFORMACIÓ ESPORTIVA
Bartomeu Torres i Morell
Lluís Oliver Barceló
Gaspar Mas Garcias
PASSATEMPS
Bernadí Estaràs, «Gotzo»
DIBUIX I FOTOGRAFIA
Concepció Bauçà de Mirabó
Amàlia Estabén
Toni Gelabert i Serrano
Jordi Lladó Lladó
Joana Lladó i Vila
Josep Lladó i Vila
Antoni Muntaner i Bujosa
Josep Antoni Serrano i Darder
Pre Bru Serrano i Torres
Joan Tortella i Araque
ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC
Antònia Maria Calafat i Rivas
Catalina Julià i Noguera
COL·LABORACIONS
Carla de Armas
Antoni Balaguer i Vaquer
Feliu José Bauçà Balaguer
Magdalena Boscana Mas
Miquel Boscana Mas
Mag Boscana Ripoll
Joan Cabot i Estarelles
Pedro Castell Oliver
Maria Encarnació Coll
Maria Dolors Estrades Calafat
Catalina Genovard
Mercè C. Hernández Bordoy
Fèlix Marco Mercant
Jaume Miró-Granada Gelabert
Ferran Móra i Gaya
Apol·lònia Perelló Bonet
Miquel Angel Plomer Riutort
Joana Serra de Gayeta Martí
Pere Bru Serrano Torres
Gaspar Valero i Martí
Sebastià Vidal i Obrador
MAQUETACIÓ
Documenta Balear
IMPRESSIÓ
Impremta Politècnica
DIPÒSIT LEGAL
PM 761-1989

Els articles publicats a la revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

La revista *Miramar* és trimestral. Tanca l'edició per als diferents números que edita durant l'any el darrer dia dels mesos següents: febrer, maig, agost i novembre. Passat aquest termini, les col·laboracions i fotografies seran per al proper número. Gràcies.

EDITORIAL.....	4
INVESTIGACIÓ	
Orígens i escuts dels llinatges de Mallorca	6
Valldemossa el 1928. Imatge d'un poble esvaït (5): Comerç a l'engròs, construcció, petit comerç.....	7
METEOROLOGIA	
Els miradors de l'Arxiduc i el raig verd.....	9
ANY DE L'ARXIDUC	
La llengua i la literatura de Mallorca a <i>Die Balearen</i>	12
VISIONS HUMANES	
Maria Aurèlia Capmany.....	14
INVESTIGACIÓ	
Els pescadors de Valldemossa (7). Pescadors valldemossins als Columbrets.....	15
CREACIÓ LITERÀRIA	
Un record vivent.....	18
Els arbres i les plantes	19
CULTURA	
«Balears. Autonomia i futur»: l'aventura no descansa.....	20
INVESTIGACIÓ	
Cases de neu a la zona de Valldemossa (1). La neu a Mallorca.....	23
COL·LABORACIONS	
Don Abel Bravo del Rincon, mestre de l'escola pública de Valldemossa	27
ENTREVISTA	
Jaume Miró - Granada Gelabert	28
LA VILA	31
Imatges d'antany	34
Cròniques de na Dolores	35
Recull de notícies i fotografies interessants tretes de l'arxiu d'Antoni Cabot Estarelles mentre fou vicari i llavors rector de Valldemossa.....	40
Excursió per Bèlgica i França.....	41
Altre temps. Arxiu fotogràfic d'Antoni Muntaner, «Guarín»	43
CULTURA	
La veu dels nostres poetes i glosadors.....	43
C.P. Nicolau Calafat. Fi de curs	46
MARXA JOVE	
Racó del jovent.....	47
Víctor Manuel i Ana Belén / Joaquín Sabina	47
Pinzellades d'actualitat a Valldemossa	48
CULTURA	
Cultura informa	49
Llibres, revistes, periòdics i fulls informatius	49
BÚSTIA OBERTA	
Cartes arribades a la nostra redacció	52
NOTÍCIES	
Calaix de sastre.....	54
Festes de la Beata. Fotografies i anècdotes	57
MÚSICA	
King Arthuer.....	59
Concert d'estiu a Son Ripoll.....	59
ESPORTS	
Futbol.....	60
Tennis	61
Festa de Sant Bernat de Menton.....	62
Tres valldemossins a l'Aneto	63
ESPLAI	
Passatemps.....	66

AGRAÏMENT: L'OCB agraeix profundament a l'artista pintor Josep Coll Bardolet l'obsequi que ens ha fet de les cobertes de la revista *Miramar*, les qual reproduïxen un oli realitzat per ell mateix amb gran encert.

(Paraules dites per Sebastià Trias Mercant a la plaça de la Cartoixa durant la celebració del cinquè aniversari de la revista *Miramar*.)

Amics i lectors de la revista *Miramar*,

El consell de redacció de la revista ha fet un sondeig entre valldemossins i entre representants de la cultura insular per saber l'opinió que els mereix la nostra revista.

A tots els feren aquesta pregunta: «La revista *Miramar* compleix cinc anys, quina opinió us mereix aquesta publicació?»

A mi em feren la mateixa pregunta; però m'exigiren que, en comptes de contestar a l'entrevistadora, ho fes aquí, en aquest acte, públicament. Això m'ha deixat temps per reflexionar i per poder llegir les opinions de la resta d'entrevistats.

N'Antònia Serrano, a la seva entrevista, em culpa d'haver assumit el compromís interior de ser la responsable de dur la revista endavant, de fer-hi feina. Oh feliç culpa! -diria jo-, perquè, gràcies a n'Antònia, *Miramar* avui pot complir cinc anys. Crec que tots li hem d'agrair la seva total dedicació, i tots els que ara som aquí li hauríem de demanar, amb un fort i sincer aplaudiment, que continuï davant *Miramar* per molts d'anys.

També vull agrair públicament la generositat de Josep Coll i Bardolet per les meravelloses portades de la revista. Antoni Muntaner, «Guarin», ens recorda a la seva resposta que «sobretot les cobertes de Coll Bardolet són molt bones». Jo diria que, per culpa de Coll Bardolet la revista *Miramar* té la millor carta de presentació de tota la premsa mallorquina. Si acudíssiu a la Biblioteca March

observaríeu que, als prestatges on hi tenen exposades les revistes, la portada de *Miramar* destaca sobre la resta de la premsa forana. També demanaria per a Coll Bardolet un aplaudiment de gratitud.

Vull donar les gràcies igualment als seixanta-dos lectors que han manifestat la seva opinió laudatòria sobre *Miramar*. Això anima tots els qui hi participen activament i els empeny a continuar treballant a favor de la revista.

De les seixanta-sis respostes n'hi ha quatre només que són opinions crítiques: *Miramar* hauria de deixar sentir més sovint la veu de «la gent vella, que té tantes coses per contar», diu la primera. «No m'ha agradat, a vegades -afirma el segon crític- veure *Miramar* vinculada a qualche força política determinada». «Qualcú opina -suggerix la tercera resposta- que les col·laboracions dels Serrano són massa nombroses». Per últim -potser l'opinió més radical- afirma que «en alguns articles manca veracitat i informació». Moltes gràcies de bon cor del consell de redacció per la crítica, perquè el punt de vista d'aquests quatre lectors ajudarà a la reflexió i a perfeccionar la nostra revista.

Cada una de les persones entrevistades ha dit de la revista segons les seccions i els articles que li han agradat o disgustat, articles dels quals en són responsables només els autors que els han signat. Però la línia ideològica de qualsevol publicació periòdica ve expressada i definida per l'editorial.

Què diuen els vint editorials de *Miramar*?

L'editorial de la primera revista va fixar cinc objectius, que ara vull recordar:

- Autocars de gran confort
- Aire acondicionat
- Totes les capacitats

Gremi de Fusters, 11. Edifici Urbis
Tels. 29 07 35 - 75 41 36
Fax 20 41 58 - Tlx. 69100
07009 Palma de Mallorca

1) Crítica contra la vulneració dels nostres drets com a poble i 4) defensa enfront dels atemptats del nostre paisatge, entorn històric i artístic.

2) Integradora dels interessos de la comunitat per damunt les diferències personals o de grup i 5) portaveu de les inquietuds dels valldemossins com a poble.

3) Arrelada en el passat, comprensiva amb el present i inquieta pel futur.

La revista ha complert plenament els cinc objectius que s'havia proposat. Basta llegir les sis seccions i els vint-i-vuit capítols de l'«índex temàtic» per comprovar-ho. Els editorials, però, han deixat algun buit.

Una petita estadística ho demostra, i dels disset editorials publicats -el 4 i el 16 fan balanç respectivament del primer i del quart aniversari i no compten-, set fan referència a distints aspectes de la llengua, quatre són portaveu de les inquietuds del poble, tres insisteixen en la necessitat de no perdre mai els senyals d'identitat del poble mallorquí segons la pròpia història cultural, dos tenen un to una mica indefinit i un és un editorial conjunt de tota la premsa forana criticant la macropresó. Les editorials no s'han atrevit amb la crítica, els ha mancat aquell polset de pebre coent que, amb seny i moderació, fa més mengívoles les viandes. Tampoc mai no s'han compromès amb el quart objectiu.

Tot i això, el balanç és positiu i, jo diria, excel·lent. I em sum a les veus de tots aquells que han estat entrevistats i anhelan que la revista *Miramar* continuï durant molts d'anys formant part de la història valldemossina.

El meu desig seria aquest: Que la revista *Miramar* mai no renunciï al seu tercer objectiu: Estigui arrelada en el passat, sigui comprensiva amb el present, camini inquieta cap al futur. O, per dir-ho amb la poètica de Costa i Llobera:

No renegueu de vostra sang...

*Siau qui sou; mes no us tanqueu, ombrívols,
dins una llar històrica
sense horitzons.*

Cinquè aniversari de la revista *Miramar*. Sebastià Trias Mercant llegeix el seu parlament. Fotografia de Nicolau S. Cañellas.

Molts d'anys als redactors i lectors de la revista *Miramar*, i als lectors els demanaria que segueixin confiant en la revista.

Marquès de Vivot
Telèfon 61 25 42
VALLDEMOSSA

Orígens i escuts dels llinatges de Mallorca

MERCANT

Relatiu o pertanyent al comerç, que es lliura al comerç, o que hi és destinat. Pel que fa referència a aquest llinatge, no hem trobat registrades més informacions a cap dels arxius i documents que hem tingut al nostre abast.

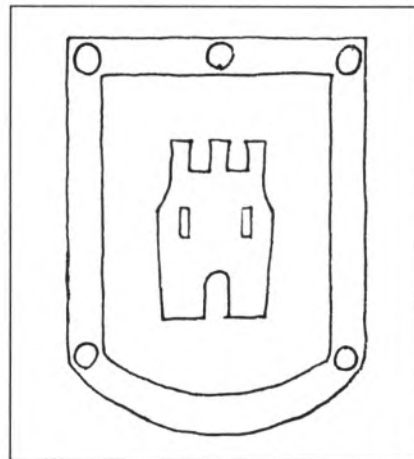
El nostre benvolgut amic Jaume Mercant, doctor especialista en urologia, ha tengut l'amabilitat de lliurar-nos aquestes notes, com també l'escut; tot això li agraïm sincerament.

Dels mallorquins tenim Jaume Mercant i Melis (Capdepera, 1908). Pintor autodidacte, fou, però, orientat per Arthur Segal. Exposà de molt jove al castellet Hotel de Cala Rajada, a les Galeries Costa (1949), al Cercle de Belles Arts (1951), a Puigpunyent (1959), a la Sala Pelaires, etc. Ha fet paisatges marins i algunes obres de crítica social en un estil propi, fruit d'un elaborada realització.

Joan Mercant Barceló (Palma 1884-1921), metge. Es llicencià a

Barcelona el 1873, fou un dels fundadors del Col·legi Oficial de Metges de les Balears (1882). Col·laborà amb la *Revista Balear de Medicina*, en la qual publicà diversos articles sobre ginecologia i l'aparell digestiu, entre d'altres temes.

Un dels valldemossins més populars que portaren aquest llinatge fou Joan Mercant. Era un gran coneixedor de les nostres danses: no tan sols ballava bé sinó que va saber-les transmetre als components del Parado, amb tota fidelitat i puresa. D'ell s'ha dit: «La figura màxima del ball fou Joan Mercant, "es Sabateret", que morí el 1938, als 81 anys, del qual es pot dir que nasqué ballant i desaparegué d'aquest món perquè deixà de ballar quan la Parca immobilitzà els seus membres (...) D'innata distinció, pareixia creat per ballar el parado amb el cerimonial que aquest ball requereix. Estatuari,

Escut: En camp de gules, un castell de plata, bordura d'or amb cinc rotelles d'atzur.

els moviments i actituds d'aquest ball sense parió, eren en ell altres tants encerts».

Feim menció, també, del valldemossí i benvolgut amic nostre mossèn Antoni Mercant, ordenat sacerdot el 6 de gener de 1993.

Fonts: GEC, GEM, MULET, A. Mallorca, *El Parado de Valldemossa*. 1953

Miquel Ripoll Rul-lan

En Pedro és bon cuiner,
això li ve per avior.
Aquesta és una lliçó
i l'heu d'aprendre bé,
no hi ha recepta millor:
BON REBOST I MOLT D'AMOR.

Restaurant
Can Pedro

Per als millors paladars!

Avinguda Lluís Salvador
Tel. 61 21 70
VALLDEMOSSA

VALLDEMOSSA EL 1928. IMATGE D'UN POBLE ESVAÏT (5): COMERÇ A L'ENGRÒS, CONSTRUCCIÓ, PETIT COMERÇ

Comerç a l'engròs

Jaume Calafat Mercant, «Garrit» (c/ Carniceria, 14), tenia un magatzem de carbó al carrer de na Búger, també tenia alguns carros.

Antoni Colom Ripoll, «Sales», tenia un magatzem de carbó i llenya al clot des Cellar. També tenia carros. Era germà de Miquel i Pere.

De productors d'oli, se'n citen els següents:

- Josepa Alemany Barceló. Son Brondo.
- Guillem Amengual Trias. Son Morro.
- Antoni Capllonch Calafell. Son Mas.

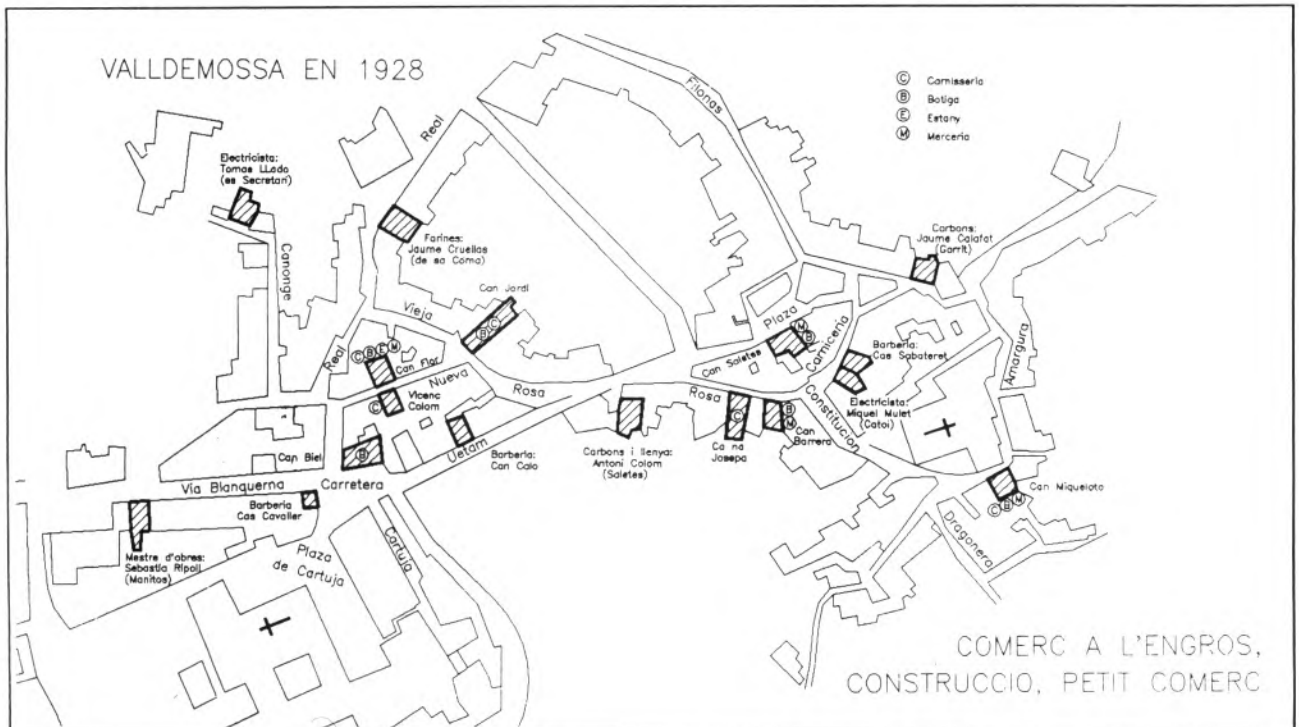
- Bartomeu Capllonch Calafell. Son Verí.
- Joan Carbonell Cañellas. Vistamar.
- Sebastià Cruellas Julià. Son Oleza.
- Amador Cruellas Verger. Sa Coma.
- Sebastià Estaràs Juan. Son Ferrandell.
- Gabriel Lladó Juan. Son Matge.
- Pere Jaume Pons Fiol. Son Gual.
- Antoni Pons Rosselló. Son Salvat.
- Antoni Ramis Alzina. Pas-

toritx.

- Antoni Ribas Prats. Son Marroig.
- Antoni Ripoll Canals. Son Moragues.

D'aquest llistat es pot remarcar que hi apareix Son Marroig, que no pertany a Valldemossa, i que hi manquen algunes possessions importants: Son Puig, Son Pacs, s'Abaduaia, Son Galceran...

S'anomena un comerciant de farines: Jaume Cruellas Verger, «de Sa Coma», que vivia al carrer Real 24, i que ja hem anomenat com a fiscal.

Plànol 5. Localització dels magatzems de comerç a l'engròs, petit comerç, del mestre d'obres i dels electricistes de Valldemossa el 1928. Els noms dels carrers són els que s'esmenten a l'Anuario Balear.

Foto 5. Interior de la barberia de Cas Cavaller. D'esquerra a dreta: dues persones no identificades, Biel «Sabater», Eugenio de la Fuente (que en aquell temps era l'administrador de Correus), Maties Estrades Canals, «Cavaller» (el propietari) i Antoni Rullan Mas, «Sabater» (vegeu «Antoni Rullan Mas. En Toni "Sabater"». Antònia Serrano. Miramar. Núm. 11. Pàg. 36). La fotografia pot situar-se entorn de 1925. Arxiu de Joana Lladó.

Construcció

La guia sols anomena un mestre d'obres: Sebastià Ripoll Calafat, «Manitos», que vivia a la via Blanquerna. Era el pare de Xesc i Joan «Manitos», també mestres d'obres.

També esmenta dos electricistes:

- Tomàs Lladó Caplloncc, «es Secretari», c/ Canonge 16. Era fill de Joan Lladó Juan, el responsable del subministrament elèctric.
- Miquel Mulet Calafat, «Catoi». C/ Carniceria 4

Petit comerç

Hi havia cinc comerços que, per

la varietat de la seva oferta, podrien comparar-se amb els nostres supermercats. Eren els següents:

Maties Mas Homar, «de Can Flor», que tenia carnisseria, botiga, estanc (l'únic del poble) i merceria al carrer Nueva 4. Li deien, i encara li diuen, Can Flor.

- Miquel Colom Ripoll, «Salletes», persona que ja hem vist lligada amb negocis de transport de viatgers -lloguer de cotxes-, tenia a la Plaza 15, una botiga, una merceria i un cafè.
- Guillem Mas Mateu, «Miqueloto», al carrer de l'Amar-gura 8 tenia carnisseria, bo-

tiga i merceria. Can Miqueloto va estar després, fins fa molt poc temps, al final del carrer de la Rosa.

- Antoni Salvà Calafat, «Barra», tenia botiga i merceria al carrer de la Rosa 3.
- Jordi Lladó Juan, «de Can Jordi», tenia botiga de queviures i carnisseria al C/ Vieja 4.

De botigues, n'hi havia sis. Més amunt ja hem pogut parlar de cinc botigues: sols resta anomenar la de Gabriel Homar Ribas, «de s'Estaca», que estava on hi ha ca l'Amo en Biel. També hi havia un cafè i l'Hotel Cartuja.

A part de les carnisseries de Can Flor, de Can Jordi i de Can Miqueloto, hi havia dues carnisseries més:

- Vicenç Colom Torres, «Boira?», C/ Nueva s/n.
- Antoni Estrades Mercant, «de Can Josepa». C/ Rosa 9.

A la guia apareixen tres barberies:

- Francesc Mercant Mulet, «es Sabateret», al C/ Carniceria 3.
- Maties Estrades Canals, «Cavaller», al C/ Cartuja 1.
- Jaume Mas Vila, «Caló», al C/ Uetam 4. Estava devora el cafè de Vicenç Colom Capllonch, «des Cafè».

Nicolau S. Cañellas i Serrano

Sa plaça Pública té botiga i carniceria on podeu comprar-hi bé es queviures cada dia, congelats, fruita també, i a més, molta simpatia.

CA N'AMELIA

QUEVIURES I CARNISSERIA

Plaça Pública, 13
Tel. 61 24 33
VALLDEMOSSA

ELS MIRADORS DE L'ARXIDUC I EL RAIG VERD

La costa del nord-est de Mallorca ofereix nombrosíssims punts d'observació de l'horitzó marí, des d'on es pot contemplar el sempre impressionant espectacle de la posta del sol. En particular, per als que residim als termes de Valldemossa o Deià, els miradors constitueixen punts privilegiats, atès que a la idoneïtat de la localització s'afegeix la facilitat per accedir-hi, pels viarans i caminors que hi menen, i per les obres de condicionament que hi varen fer per a la seguretat i comoditat del visitant, que pot, així, gaudir millor del panorama de la natura. No des de tots es pot veure la mar, però sí des de la majoria. Si als puigs, valls, roques, comellars, pinars, alzinars, marjades, possessions i casetes que a la vista de l'espectador s'ofereixen, afegim el cel, la mar, i l'aire, i la línia de l'horitzó, el quadre queda complet. Si, a més, per al cas de la nostra costa, ens és donada la visió d'una posta de sol de mil colors, l'emoció arriba al sublim. Molts tenen l'oportunitat de gaudir amb freqüència d'aquesta emoció. Però són bastants menys les persones que, en la contemplació de la posta de sol, han pogut gaudir de la visió del raig verd. És curiós que l'Arxiduc, que va triar amb tanta cura la ubicació de tants de miradors, que es va encarregar de dotar-los de les obres i els accessos necessaris, que hi degué contemplar tantes i tantes postes de sol, que tantes descripcions fa de les particularitats que la natura pot oferir a la nostra sensibilitat, no anomeni, tan sols de passada, el raig verd.

Aquest fenomen, astronòmic i meteorològic a la vegada, es pot veure a voltes a la posta del sol, a la

sortida, a simple vista o mitjançant instruments; els francesos l'anomenen *le rayon vert*, els alemanys, *der grüne strahle*, els anglesos, *green flash* i també *green ray*, en castellà es diu *rayo verde*, i en mallorquí, raig verd.

D. Winstanley (1873) el va descriure així: «El raig verd comença en els dos extrems o puntes del segment visible del Sol (quan quasi per complet l'oculta l'horitzó), i quan l'ocultació és quasi completa s'estén des d'ambdós extrems a l'espai central un intens fulgor, o llamp de llum de color verd, visible a simple vista». El caire superior del disc solar, encara visible, cada vegada més reduït, presenta una rima de color verd. Quan desapareix el disc, resta breument el fulgor verd (figura 1). A vegades aquest color és verd blavós o blau, i, molt rarament, violeta. Jules Verne, a la novel·la titulada precisament *Le rayon vert* (1882), diu: «És un verd meravellós, un verd que cap pintor no pot obtenir amb la seva paleta... Si existeix el verd en el Paradís, no pot ser més que aquest verd, que és, sens dubte, el vertader verd de l'esperança». Recorda, a més, Verne la llegenda escocesa que «aquest raig té la virtut de fer que aquell que l'ha vist, malgrat sigui només un pic, no es pugui jamai equivocar en coses del cor».

Hi ha una bibliografia abundant sobre el raig verd. Al volum IV de la revista *Ricerche Astronomiche* (1958) O'Connell ofereix, al seu estudi sobre aquest fenomen, que inclou vuitanta fotografies en color preses des de l'observatori de Castelgandolfo del Vaticà, una llista de 163 publicacions. La més antiga

coneguda data de 1815. La novel·la de Jules Verne (1882) realment va ser la primera que va captar l'atenció sobre el fenomen.

Resulta rar que un fenomen tan singular, que apareix a simple vista, no hagi estat esmentat per astrònoms destacats com els de Babilònia, Egipte i Caldea, llocs on actualment es pot veure. Groff, el 1893, va indicar que hi havia evidència que el raig verd era familiar als antics egipcis. Sembla que els celtes parlen al seu folklore d'una llum viva que emana del Sol i que confereix uns poders miraculosos a determinades herbes verdes...

Convé assenyalar aquí que el raig verd pot aparèixer en horitzó marí o terrestre, tant quan surt o es pon no sols el Sol sinó també la Lluna i alguns planetes com Venus.

Des del treball d'O'Connell fins ara han passat bastants anys, la bibliografia ha augmentat, alhora que els procediments d'observació, de fixació d'imatges i de càlcul han experimentat un extraordinari avanç. Però, segons creim, l'explicació física del fenomen no està encara molt clara.

Es diu que Newton va conèixer el raig verd, però va pensar que era purament subjectiu, que es produïa a la retina de l'observador. Molts altres han opinat el mateix: hi ha una fatiga de l'ull en la qual apareix el color complementari del vermell que presenta el disc solar quan l'observen, és a dir, apareix el color verd. Però la rotunditat de la fotografia en color mostra l'objectivitat del raig verd. Un metge astrònom havia arribat a explicar que la coloració verda vista per un

observador era signe de patiment biliar (1901)...

S'han proposat diverses teories per explicar el fenomen, a més de les fisiològiques. Les més conegudes són:

a) Teoria de l'ona de la mar: la llum del sol, quan passa per les crestes de les ones, a l'horitzó, seria refractada com ho és la llum blanca que travessa un prisma de cristall i arribaria a la nostra vista tan sols la zona verda de l'espectre solar. El fet que el raig verd es pot veure també en un horitzó terrestre, com una plana o un desert, invalida aquesta teoria.

b) Dispersió atmosfèrica: l'atmosfera, és a dir, l'aire, que es pot considerar formada per capes superposades de distinta densitat, i, per tant, de diferent índex de refracció, actua com una successió de prismes i dispersa la llum blanca que arriba gairebé rasant al pla de l'horitzó. Recordem que els raigs menys desviats de la seva direcció són els de major longitud d'ona, els vermells, i els més desviats, els de menor, els violetes: els raigs verds ocupen la part central de l'espectre solar. Alguns han atribuït l'aparició del raig verd a una dispersió anòmala a l'atmosfera. S'admet la possibilitat que pugui ser així, però resulta molt poc probable que aquesta anomalia pugui tenir lloc, segons es dedueix de nombroses experiències.

Molts d'autors estan d'acord que la dispersió atmosfèrica és,

almenys, el principal factor en la dispersió del raig verd. Ni més ni menys que el famós físic anglès Lord Rayleigh va estudiar detingudament el fenomen i va publicar a la revista *Proceedings of Royal Society* dos coneguts treballs, el 1930 i 1934, sobre «La dispersió atmosfèrica normal com a causa del raig verd en la posta del sol, amb experiments il·lustratius», tot i que la seva afirmació no era contundent i resolutòria. Hi devia haver, a més, altres causes. Per exemple:

c) Absorció selectiva: els gasos, quan els travessa la llum blanca, absorbeixen la radiació del color que emeten quan són incandescents. Per exemple, si un gas component de l'atmosfera absorbeix el vermell i el groc, emet aquests mateixos colors quan entra en combustió. Però quan són absorbits, apareixen els complementaris. El vapor d'aigua, que forma part en major o menor proporció de l'atmosfera, és un dels gasos que absorbeixen el vermell, el taronja i el groc, és a dir, deixen passar el verd, el blau i el violeta. Tot i que hi ha multitud d'observacions meteorològiques coincidents amb l'aparició del raig verd, és difícil relacionar-les amb la humitat existent a l'aire en aquests moments.

d) Difusió atmosfèrica: les molècules d'aire, com també les partícules de pols i gotes de boira que conté l'atmosfera obliguen els raigs

de llum, quan hi xoquen, a desviar-se de la seva direcció, a difondre's en l'aire; el color blau del que anomenam «cel» és degut, sobretot, a la difusió dels raigs blaus en les capes altes de l'atmosfera. No s'exclou que la difusió pugui intervenir en la formació del raig verd.

En realitat, la majoria de teòrics afirmen que els principals factors que coincideixen en la formació del raig verd són els que hem anomenat: la dispersió atmosfèrica, l'absorció selectiva a l'atmosfera i la difusió. «Quan a la posta de sol, la rima superior del Sol gairebé toca l'horitzó, la major part de la llum taronja i groga és absorbida per l'atmosfera i la llum de major longitud d'ona, la vermella, ha desaparegut per davall de l'horitzó. Si, a més, els blaus i violetes experimenten la difusió atmosfèrica, queda llavors una estreta franja verda. Alguns altres factors, tals com la reflexió en capes d'aire amb inversió tèrmica, o el centelleig o papalleig de la llum quan travessa capes d'aire a diferent densitat, pot modificar, fins i tot incrementar, la intensitat de la llum verda. En aquestes condicions es pot percebre un brillant fulgor verd en el moment de la posta de sol, que, de vegades pot arribar a aparèixer completament destacat del disc solar, surant sobre l'horitzó quan el Sol ja ha desaparegut», aquesta descripció

BAR S'OLIVERA

AVINGUDA ARXIDUC LLUÍS SALVADOR

TELÉFON 61 25 77

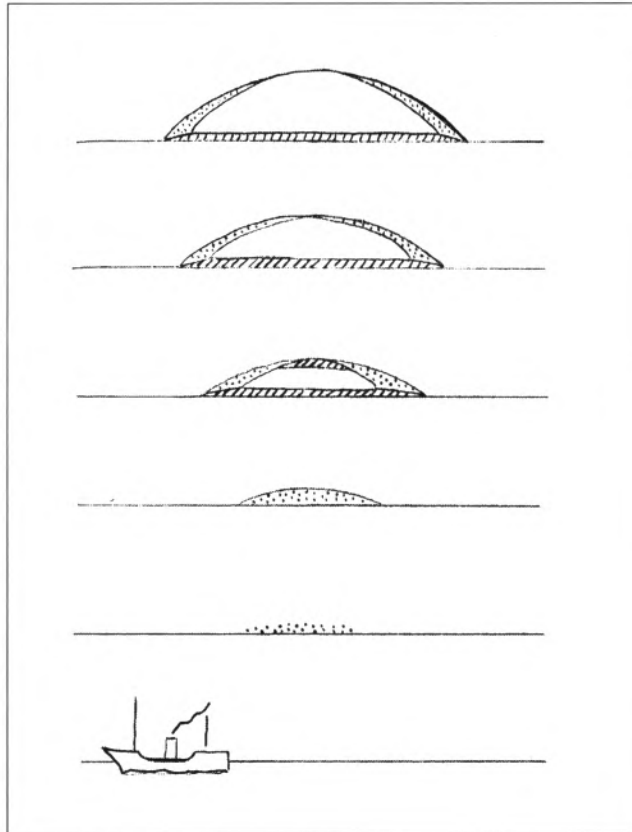
VALLDEMOSSA

d'O'Connell en el treball esmentat és segurament la millor del raig verd que s'ha fet fins ara.

Com podem veure, la intervenció de l'atmosfera en un fenomen en principi de natura astronòmica, la sortida o la posta d'un astre, condueix al fet que l'aparició del raig verd sigui una circumstància molt capritxosa. En condicions atmosfèriques aparentment iguals a les que hi ha hagut en una aparició, moltes vegades no es reproduïx el raig verd. S'admet que, en general, l'atmosfera ha de ser pura: bona visibilitat, baixa humitat; tranquil·la: poc vent; sense niguls, i la mar, plana o arrissada. Si hi afegim, tal volta, condicions tèrmiques d'estabilitat en les capes baixes de l'aire, es comprèn que sigui problemàtic reunir el cúmul de circumstàncies favorables al raig verd, la duració del qual és variable, però, en general, d'alguns segons.

La primera vegada que vaig sentir parlar de la visió del raig verd a Mallorca va ser a través de la descripció d'un alumne, el qual precisament vivia en algun lloc de Valldemossa. Des de la balconada de Son Marroig vaig tenir l'ocasió una vegada d'observar l'aparició del raig verd. Tal volta seria interessant animar els lectors de *Miramar* perquè exposassin les seves experiències sobre aquest esdeveniment. En tot cas, poden tenir moltes ocasions de provar sort.

El raig verd. Les zones puntejades corresponen al color verd i les ratllades al vermell.

Si, per casualitat, acuden a un mirador en una posta de sol, amb la seva parella, i tenen la sort que es produeixi el meravellós raig verd, esper que no els passi el que va passar a l'heroïna de la novel·la de Jules Verne, la senyoreta Campbell, de les terres altes d'Escòcia, organitzadora d'una expedició científica a aquelles costes atlàntiques per descriure el raig verd. En el moment

de l'aparició d'aquest, no el va poder veure perquè en aquell mateix moment intercanviava mirades amoroses amb un artista que l'acompanyava, Olivier Sinclair. En realitat havien vist unànimement raigs de felicitat. Coses del cor, com el raig verd de l'esperança.

Es Patró Jaume

amb el suport de

"SA NOSTRA"
CAIXA DE BALEARS

LA LLENGUA I LA LITERATURA DE MALLORCA A DIE BALEAREN

GOVERN BALEAR

Conselleria de Cultura, Educació i Esports

És un fet palès l'estimació de l'Arxiduc vers la nostra llengua, que va usar per conversar, per escriure diverses obres (*Lo que sé de Miramar, Somnis d'estiu ran de mar, Rondaies de Mallorca, Flors de Miramar*) i per escriure cartes a Jacint Verdaguer i a Miquel Costa. A més, a *Die Balearen* el tema de la llengua i la literatura de Mallorca és tractat per l'Arxiduc Lluís Salvador al llarg d'un centenar de pàgines (Habsburg-Lorena. Opus cit., pàg. 210 a 314).

Comença amb unes observacions sobre l'ús del castellà a Mallorca, calcula que en 1870 una sisena part de la població sap parlar el castellà (c. 35.000 persones), però que sols unes tres o quatre mil o tal vegada cinc mil l'usen a diari i sols esporàdicament en presència de gent de la Península. Diu, també, que el castellà ha progressat des de principis del segle XVIII a causa de la instal·lació de moltes escoles elementals i del nombre creixent dels periòdics publicats en aquest idioma.*

Després es dedica a parlar de la llengua autòctona -tasca que li fou facilitada per les abundoses i precises dades del poeta mallorquí Jeroni Roselló-, que defineix així: «La llengua dels mallorquins, que en tota l'illa continua essent vehicle preferent per a l'expressió de l'amor a la família i al poble, i és parlada per cinc de les sis parts de la població, és una branca del català que rebé

el seu nou nom en honor de l'illa on arrelà i es desenvolupà. (...) fins al punt de convertir-se, en poc temps, en una de les llengües més cultes de tot el continent europeu.»

Publica també un recull de fragments de textos de diferents autors mallorquins (poesia i prosa) des del segle XIII al XIX amb els corresponents comentaris.

Afirma que la total concordança de les llengües dels dos regnes (Mallorca i Aragó) es fa palesa escoltant les cançons populars que

han perviscut des del temps en què n'eren un de sol i que, amb mínimes variants, poden sentir els viatgers tant pels prats o valls mallorquins com pels camins de les muntanyes catalanes.

Diu, també, que el casament d'Isabel de Castella amb Ferran II el Catòlic fou mortal per al regne aragonès i per a la llengua de Catalunya. Del que no fa menció és del Decret de Nova Planta de Felip V -datat per a Mallorca el 28 de novembre de 1715- en el qual «S'hi substenta al fenomen del que s'ha anomenat castellanització d'Espanya...» (GEM, pàg. 253 (RP)).

Recull, l'Arxiduc, un fragment del prefaci del poema *Lo vigilant despertador* de Miquel Fernando Carcell (s. XVII):

«La llengua mallorquina no és tan mala com la pintan, pues tinc per cert, que si es tingués cuidada de cultivar lo seu camp, que es convertiria en jardí deleitos, ahont podries facilmente regocijarte ab tot genero de flors que sol produir la més pintada y alegre primavera: y cuant en lo camp de nostro llibre en lloch de bones plantes trobes algunes espines, disculpa te qui en mix de tantes pedres y penyas ha volgut passar la reya. Tú ab prudencia las vulles arrancar y avisarme, que à més que t'ho agrahiré, faràs un servici universal à ma patria y à ma llengua, desitjosa de esser algun tant reparada en la opinió».

L'Arxiduc a Barcelona, 1898. Fotografia arxíu de Dolors Estrades Calafat.

Parla del resorgiment literari de mitjant segle XIX i d'un segon grup d'escriptors, molt més nombrós i important en els seus efectius, una dotzena de poetes, dels quals diu: «Així, a Catalunya, València i Mallorca es constituí una associació de joves escriptors el propòsit dels quals era revitalitzar sa llengua materna, fixar la seva ortografia i restaurar la unitat lingüística de les tres comunitats (...) Amb aquest fi recorregueren als excel·lents escrits antics, soterrats sota la pols dels arxius, publicaren les mostres més interessants d'aquesta època literària oblidada, i recolliren dels seus majors les belles cançons, contes i tradicions, en fi, tot quan poguésser haver-se conservat intacte de la vella llengua.»

Explica, també, els sons de l'a, l'e, l'o, la jota, la doble ela, l'ela geminada i la essa.

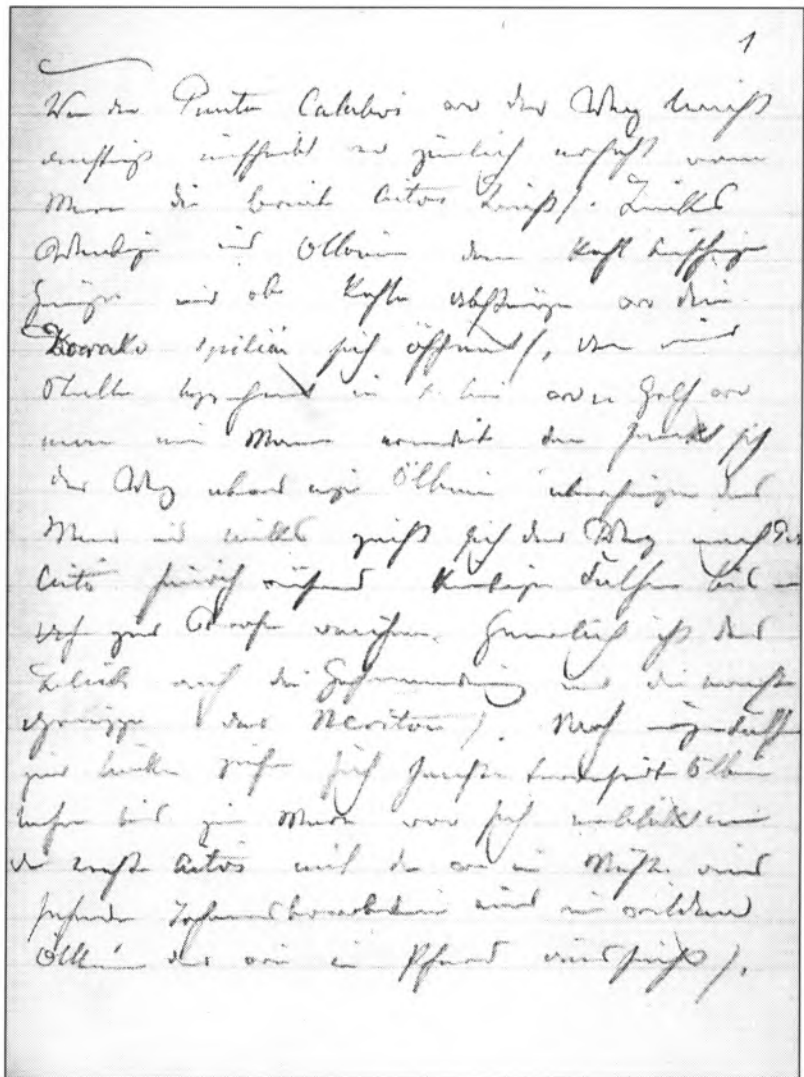
Sobre l'ús dels articles salat o literari diu: «... A Pollença s'han conservat els articles catalans la, les i el, les, dels, etc., mentre que a altres llocs i a conseqüència d'una incomprendible i antipàtica corrupció s'han introduït els articles sa, ses, es, des, etc., que, a més, amb freqüència porten a una deplorable confusió amb l'adjectiu possessiu.»

Després de l'estens estudi, l'Arxiduc inclou un llistat de cent vuitanta-set dites mallorquines.

Cal fer menció que dins el mateix volum (Habsburg-Lorena. Opus cit., pàg. 210 a 314), hi ha un estudi de glosadors, gloses, codolades, cançons i música popular de Mallorca.

* Segons les darreres dades que hem obtingut, de la Campanya de Normalització Lingüística, actualment quasi dues sisenes parts de la població de Mallorca (530.992 persones) parlen sempre el castellà (172.922 persones) i quasi un deu per cent (53.992 persones) no entén la nostra llengua.

BIBLIOGRAFIA
GRAN ENCICLOPEDIA DE MALLORCA.
Volum 4

Pàgina del manuscrit Itaca. Autògrafa de l'Arxiduc. Arxiu de Dolors Estrades Calafat.

HABSBURG-LORENA, L. S. Ed. 1985 (1871) *Las Baleares por la palabra i el grabado*. Tomo IV. Sa Nostra. Palma.

Antònia Serrano i Darder

Conveni per a la «Promoció i difusió de la llengua catalana i la cultura de les Illes Balears».

MARIA AURÈLIA CAPMANY

Maria Aurèlia Capmany. Fotografia Arxiu El Mirall.

Les millors lleties que he menjat mai en la meua vida són les de ca na Maria Aurèlia Capmany i en Jaume Vidal a un àtic asolellat del carrer de Mallorca de Barcelona.

Ca seva sempre era oberta a tothom i també als mallorquins que aleshores estudiàvem a Barcelona.

M'havien convidat a dinar i jo hi vaig anar a una hora que considerava prudent: a la una i mitja era a ca seva. Només hi havia un al·lot jove que vivia allà, no record si era nebot de na Maria Aurèlia Capmany o d'en Jaume. Devers les tres arribaren ells dos, prenguérem una copa i s'anava allargant fins que jo pensava ja que m'havia equivocat de dia. No m'havia equivocat. Crec que dinàrem devers les quatre. Lleties i xot rostit. Sempre he parlat d'aquelles lleties. La conversa, agradable, lleugera i profunda alhora, es va allargar fins a ben fosc.

La humanitat -en tots els sentits- pens que és el factor que més es pot destacar de na Maria Aurèlia. Humanitat que la va dur fins i tot a morir poc temps després de la mort del seu company de tants d'anys. La mort d'en Jaume Vidal va acabar amb la seva

vitalitat, la seva alegria i la seva vida.

Defensora a les totes de la llibertat i la igualtat de la dona. Escriptora, investigadora, intel·ligent, llesta. Activitat pura. Activisme pur en la seva vida, en les seves actituds.

La vaig veure gaudir de la vida cada vegada que vaig tenir contacte amb ella.

Gaudir de nedar al port de Pollença un dia humit i xafagós.

Gaudir d'escoltar la visió dels primers dies de la Guerra Civil a Pollença, que mon pare li contava parsimoniosament mentre sopàvem a can Miquel Llodrà, també al port de Pollença, en una casa que el mateix propietari va fer que es digués *Can Cap Fotut*. Aleshores na Maria Aurèlia deia:

- I no teníeu claustrofòbia, de saber que no podíeu fugir a peu? De saber que la mar us aturaria si havíeu de partir?

Gaudir d'una conversa llarga, segurament intranscendent però interessant, al bar del *Ciudad de Barcelona* les primeres hores de la travessia Palma-Barcelona, després d'unes vacances de Nadal.

Gaudir de la seva Catalunya i la

seva Barcelona.

Gaudir de venir a Mallorca, amb Jaume Vidal, cada Nadal i cada estiu.

Gaudir de la seva pròpia vida. Assumir el pas del temps amb una intel·ligència i un sentit de l'humor envejables. Contava:

- Quan he de sortir a la televisió em volen maquillar i jo em nego. Aleshores sempre m'expliquen el mateix: que és pels focus, que si no em maquillen se'm veuran totes les arrugues. Jo m'indigno i els dic: «Ah, no! Tant de temps com m'ha costat que aquestes arrugues se'm vagin fent i ara me les voleu treure en deu minuts. No!» Jo som així i així he de sortir. Què no és veritat? Per això sempre surto a la televisió sense maquillar.

Discreta amb la seva extensa i importantíssima obra literària. Mai no li vaig sentir lloar cap llibre seu. Tot al contrari, es llevava importància.

De son pare (Aureli Capmany) havia heretat l'interès per la cultura popular i pel teatre. Va fer una adaptació teatral del *Tirant lo Blanc*, que Encarna Viñas va dirigir a Palma, amb molt d'èxit i entusiasme, quan els seus alumnes de Magisteri la varen representar devers el 68.

El primer llibre seu que jo vaig llegir fou *Un lloc entre els morts*.

Na Maria Aurèlia Capmany tendrà sempre no només un lloc entre els morts, sinó -i sobretot- un lloc entre les vius.

Serà ben viva dins nosaltres mentre duri el nostre record i la pervivència de la seva obra. Volem donar un significat molt ampli a aquesta paraula, perquè la seva obra no és només els seus llibres. És també la seva manera d'esser: la seva gran humanitat, de la qual he parlat abans.

Maria Aurèlia: una abraçada i un record afectuós i agraït des de Valldemossa allà on siguis, al teu «lloc entre els morts».

Joana Serra de Gayeta

Els pescadors de Valldemossa (7)

PESCADORS VALLDEMOSSINS ALS COLUMBRETS

Els Columbrets són uns illots volcànics situats davant la costa de Castelló, a uns 50 km de la costa de la Península i a uns 200 km de la de Mallorca. La manca d'arbres, d'aigua i de terra conreable els converteix en un món inhòspit. Sols el major dels illots: l'illa Grossa, ha estat habitat, i només pels faroners. Els pescadors que hi atraquen s'estimen més dormir dins la barca per culpa de l'abundància d'escorpins.

Els pescadors alcudiençs i pollencins feien eixida als Columbrets amb relativa freqüència, perquè els pescadors valencians es dedicaven més a la pesca d'arrossegament i deixaven en les seves mans la pesca de la llagosta (Canuto. 1994. Pàg. 24-25). El 1942, tornant d'una

d'aquestes eixides, un temporal va sorprendre dos llaüts d'Alcúdia: el «Sant Salvador» i el «Sant Bru» (Canuto. 1994. Pàg. 31-32). Eren davant el port de Sóller, però no volgueren entrar-hi perquè duien estraperlo, per això provaren de continuar cap a casa, però el «Sant Salvador» va naufragar a la cala Sant Vicenç i el «Sant Bru» va desgavellar-se contra les roques del Fumat de Formentor. Hi moriren cinc persones. El llaüt «Sant Bru», de 32 pams, havia estat de Llorenç Lladó «Parrindo», que l'havia venut al patró Miquel «Xarpat».

Però no és aquesta l'única relació dels pescadors valldemossins amb els Columbrets: tot i que aquests contactes han estat molt esporàdics,

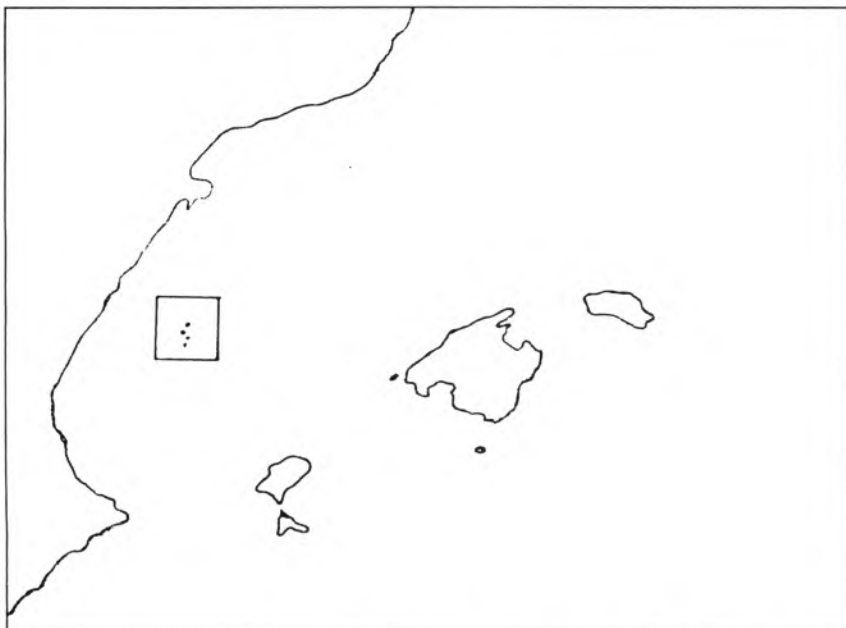
hem pogut saber de dues eixides de valldemossins a Columbrets, en dates i circumstàncies molt diverses:

Entorn de 1914-18, durant la Gran Guerra, una colla de pescadors valldemossins va fer eixida cap als Columbrets. Era una *barca de bou* andritxola (de 60 o 70 pams), anomenada «Es Barquer» i quatre *llaüts*, tripulats per en «Cristino», els «Roqueta», els «Lerfs» i els «Nadals» (els germans «Nadals Vells»: Rafel, Nadal i Joan Torres Fiol, amb la «Sant Josep»), que anaven a la vela i al rem. Anaven a pescar llagosta, molt abundant en aquell indret, amb nanses. Sembla que els pescadors vells de Valldemossa no hi anaven i que aquesta colla va saber d'aquest fet per pescadors andritxols, pollencins i alcudiençs.

Cal recordar que els «Cristinos» pescaven per Andratx, on alguns s'havien establert en aquells anys, així mateix alguns «Lerfs» havien anat a viure a Alcúdia alguns anys abans (vegeu «Pescadors de Valldemossa (3): L'emigració als ports Balears» als Plecs de Cultura Popular IV). En «Roqueta» no era valldemossí, era del Port de Pollença.

El *bou* feia un viatge per setmana cap a Andratx o Vinarós (Castelló). Se'n duia les llagostes i tornava amb menjar i aigua, perquè als Columbrets no hi ha cap font. Els guanys de la venda del peix es partien entre els cinc vaixells.

Estigueren allà tota la temporada, des d'abril fins a setembre. Mentre feien aquesta eixida un vaixell es va enfonsar, segurament a

Plànol 1. Localització dels Columbrets. El requadre marca la situació dels illots.

L'illa Grossa té forma de cràter, aquí es veu la punta de Migjorn de l'illa Grossa fotografiada des de la del Far. Segurament l'illot de darrera és na Foradada. 1985. Fotografia: arxiu de Jaume Torres.

causa de l'atac d'un submarí, i la càrrega -bidons d'oli i altres mercaderies- va dispersar-se, i arribà a la zona on eren ells. La *barca de bou* va fer-ne tres viatges fins a Andratx. Al

final de la temporada varen haver guanyat més amb aquesta feta que amb les llagostes.

Aquesta eixida als Columbrets va esser una cosa excepcional, que,

Jaume Torres pescant en aigües dels Columbrets. 1985. Fotografia: arxiu de Jaume Torres.

pel que hem pogut aclarir, no es va repetir pus. Però entorn de 1985 en Jaume Torres Juan, fill de Joan Torres Mas, «Caló», pescador de la família dels «Nadals», va pescar tot l'estiu als Columbrets. Va estar-s'hi des del maig fins a l'agost, embarcat en una colla de llaüts ciutadans, comandats per en Pep «Domingo», que ja havia pescat amb el seu pare.

La colla la formaven tres *llaüts*: Judo I, Pep Domingo i Bárbara II. Els dos primers eren de 60 pams (12 m), el tercer, sols de 45 (9 m). Estaven perfectament equipats, amb radar, sonda i sistema de posicionament via satèl·lit. La tripulació la formaven onze homes, quatre als llaüts grossos i tres al petit.

Sortien de Palma a les set del vespre i arribaven a Columbrets dotze hores més tard. Durant la nit s'establien torns de vigilància per controlar el radar, la temperatura del motor, la pressió d'oli...

El dia a Columbrets començava a les 4.30 de la matinada: feinejaven fins a les 11 o les 12. En aquesta hora feien un dinar fred i continuaven fins a les 8. Després sopaven, de peix, sols tastaven la carn quan venia el *correu* des de Palma. Tenien un televisor, de manera que, si volien, podien mirar la tele una miqueta. Llavors els llaüts se separaven, *donaven fons* a qualque lloc segur, normalment a l'illa Grossa, però també a na Foradada (l'indret on *donaven fons* en aquell illot era tan petit, que quan hi havia els tres llaüts, ja no n'hi cabia cap altre). Devers les 10.30 ja dormien, sempre dins la barca. Aconseguien aigua a l'illa Grossa, a la cisterna del farol.

Als Columbrets *calaren* una *moruna* (a l'illot des Carallot) i una *solta bonitolera* (a l'illot de na Ferrera), a més, duïen una vintena de tombs de 20 xarxes cada un (un *tomb* és una teringa de xarxes). Entorn d'una tercera part eren *xarxes de peix* (que calava el llaüt petit), i les altres

eren *xarxes de llagosta*. Sols hi havia un eivissenc que pescàs llagosta amb *nanses*. Per la zona també hi pescaven *bous* de Vinarós (Castelló) i de la Ràpita (Tarragona). Amb la *moruna* es pescaven especialment *sirvioles* i *peix de vol*; amb la *solta*, *melves* i *bonítols*. Ambdues *xarxes* es calen a partir de terra i normalment se sorteja entre els pescadors el *punt* on es pot *calar*, però als Columbrets no hi ha cap casta de sorteig. De totes maneres, les seves eren les úniques que hi havia *calades*.

Hi havia molta de *llagosta* i molt de peix, sobretot *cap-roigs*. Més o menys cada tres dies, un dels *llaüts* grossos tornava a Ciutat carregat de peix. En cada viatge podia arribar a dur 200 o 300 kg de *llagosta*, 700 o 800 kg de *cap-roigs* i algunes caixes (de 10 kg cada una) de *sirvioles* i *bonítols*. El peix es transportava dins la gelera del vaixell i les *llagostes* dins viviers o, si no hi havia espai als viviers, dins caixons tapats amb gel que es guardaven a la gelera.

Les tripulacions anaven tornant-se, de manera que cada nou o deu dies tots havien tornat a Palma. Partien dels Columbrets a les quatre de l'horabaixa, per arribar a les quatre de la matinada a Ciutat, l'hora de vendre el peix a la *Llonja*. Després d'haver venut el peix adesaven la barca i podien anar a casa, però el sen demà, a les set del capvespre, després d'haver comprat combustible, gel i queviures, tornaven a Columbrets.

No passaren cap temporal gros, però al començament de la temporada estigueren dos dies sense poder pescar pel culpa del mal temps. Com que cap indret dels illots no ofereix resguard de tots els vents, havien d'anar de l'illa Grossa a na Foradada, segons d'on vengués.

En una ocasió en què pescaven *llagosta blanca*, veren quatre *balenes*, més grosses que la barca, nedant per devora els *capcers*. La feta no els va fer cap gràcia, perquè

L'illot de na Foradada. 1985. Fotografia: arxiu de Jaume Torres.

una altra vegada els havia passat una *balena* per davall la barca, i va esser ben impressionant. Quan tornaren a l'indret encara hi havia *balenes* i no en volgueren saber més, ja no hi tornen pus!

Quan *calaven* les *xarxes*, anotaven la posició, obtinguda amb el sistema de navegació per satèl·lit amb un error de pocs metres. En una ocasió calaren les *xarxes* en un indret massa profund i els *pedrals* que llasten la xarxa arrossegaren els *suros* (que la mantenen a la superfície) baix aigua. Havien perdut el *tomb*! Durant alguns dies, en acabar la feina, armaven una teringa de *ferretons* i *pedrals* i recorrien la zona, fins que un horabaixa enganxaren el *tomb* perdut, ben carregat de *llagostes*, per cert, però hagueren de fer feina tota la nit per desembullarla.

En Pep «Domingo» parlava d'anar a pescar a les illes d'Alborà, davant l'estret de Gibraltar, l'any següent, però no va arribar-hi a anar. Allà hi ha corrents forts i s'hi perden moltes *xarxes*.

En Jaume sols va anar a Columbrets aquell any. L'any següent, en Pep «Domingo» hi va tornar, però amb un sol llaüt. Aquesta vegada va anar-hi un altre valldemossí, en Guillem Arbós, «Pipa», però sembla que va esser el darrer any que en Pep va fer aquesta eixida.

Fonts orals:

Nadal Torres Estrades, «Nadal». Nat el 1918.
Pere Torres Estrades, «Forta». Nat el 1922.
Jaume Torres Juan. Nat el 1964.
Joan Torres Mas, «Caló». Nat el 1925.

Bibliografia:

CANUTO BAUÇÀ, F. 1994. *Toponímia i talassonímia mallorquina als Columbrets*. «Quaderns de toponímia, onomàstica i cultura popular», núm. 1. Universitat de les Illes Balears.

Pere B. Serrano Torres
Nicolau S. Cañellas Serrano

UN RECORD VIVENT

Fa poc temps vaig tenir l'oportunitat de ser a Àustria. Allà vaig dedicar íntegrament la meua atenció a cercar per totes les llibreries i botigues d'antiguitats que vaig veure tot quan fos possible aconseguir, en el seu propi país, sobre l'Arxiduc, i d'aquesta manera satisfer el meu interès per conèixer aquell gran home que fou.

Una senyora me mostrà un volum de *Die Balearen*, de la primera edició, el trobà a Viena. Això donà força al meu intent d'improvisada expedició, que fou bastant recompensat. Fins i tot vaig parlar amb gent que, veient el meu desig em va ajudar. I dic «poder parlar» perquè conec l'idioma d'aquell país, per això la informació que vaig rebre va ser ben entesa. Estava tan content, satisfet i entusiasmat amb el fruit de la meua recerca que, pensant en l'Arxiduc, em deia a mi mateix:

Estigueres damunt terra mallorquina,
on un Sant savi va estar.

No va ser un vent que tingué el caprici
de passar...

Ara, per a alguns, ets cultura i l'esperança
que ens aproxima.

M'agradaria contar alguna de les coses que vaig viure i veure, principalment pels afores de pobles i de ciutats, on monuments i edificis s'exhibeixen com a coses apreciades pel seu mèrit substancial que delecta l'esperit, deixant a part el materialisme. Introduint-me en un èxtasi en què sembla que es veu l'incommensurable infinit de la pura bellesa, transparent, sens màcula. I així es veu el color i el romanticisme que la natura posa en contacte amb l'única sensibilitat receptiva, que no és del tot desapareguda...

A aqueixos llocs, que m'esforç a descriure, els consider part intocable de l'existència i de la mentalitat dels seus moradors. I a tot això hem d'afegir tota casta de moviment regit pel sentit comú, respectant-ho tot i respectant-se els uns als altres, sens pensar, egoïstament, que només existeix uns persona damunt el món: Jo!

Doncs, hi havia per aquells alterosos o baixos paratges oratoris, creus a

la vora del camí i llocs de pau. Tot arreglat amb molta cura, gust i delicadesa, guarnit pel verd natural, per estacionals flors silvestres i també per cossiols i ramells molt acolorits. Això era el que anava veient i assaborint mentre caminava tranquil·lament d'aquí cap allà. De sobte vaig pensar en la nostra preciosa, però descolorida, capelleta de Sant Vicenç Ferrer, un poquet deixada de mans humanes, tan acollidora com pareix. Davant, pens, i pareix que veig sant Vicenç enardit predicant als devots valldemossins, i com si amb les seves pregàries d'acció de gràcies haguessin ajudat a construir-la.

Escrit en una de les capelletes vaig poder llegir:

- *Solament en Déu és callada la meua ànima. Psalm 62.*

Amb això hi vaig veure la moral i la fe que no es deixa reemplaçar pel desordre o el caprici atrofiat.

Vaig veure, també, una estàtua del Cor de Jesús i em vaig sentir transportat als afores de Valldemossa, damunt el pujol un poc solitari, sota el nostre Cor de Jesús, que porta esculpit a la peana la Beateta. La primera vegada que vaig veure aquest monument des de baix em féu tantes ganes de pujar-hi que ho vaig aconseguir...

I tornant en mi mateix, vaig comparar amb les coses tan boniques que nosaltres tenim i tan dignes d'admiració. En aquest moment tenia el mal de l'enyorança, i aclucava els ulls i veia casa nostra i la casa dels que també l'estimen: Mallorca. I és que era aquella cosa, com si un escoltàs la grandiosa simfonia de quan comença a clarejar el dia, la qual només pot sentir la pura sensibilitat.

Continuaré: Hi hagué una cosa que em va impressionar en gran manera. Sense adonar-me'n, em vaig trobar dins una placeta amb arbres, plantes i una quants bancs per seure. Era l'entrada d'un petit cementiri, al devora no hi havia cap abocador de fems ni de trastos inútils. La porta, de ferro entorcillat, estava mig oberta. De sobte el meu cor va bategar acceleradament, entrant a mà dreta, entre d'altres, vaig veure un sepulcre quasi idèntic al de Catalina

Homar. Tot d'una em vingué a la ment el monument funerari que hi ha a Son Moragues, fet per encàrrec de l'Arxiduc en memòria de Catalina. Com sabem, és una formosa talla de marbre blanc, un poc tenyida pel pas del temps, representant Jesús dret i Catalina agenollada als seus peus amb actitud de pregar. Està abans d'arribar a les cases a l'esquerra -al costat d'un cotxe que ja no marxa-, darrera una paret, dins un jardí tancat, dominat per una terrassa on en certa ocasió, l'Arxiduc féu un banquet de productes de la terra de Mallorca que oferí als seus convidats, entre els quals hi havia la seva cosina, l'emperadriu Sissí. L'emperadriu simpatitzava molt amb Catalina.

D'aquesta manera, vivint un llavors i un ara, em trobava dins la placeta del cementiri i vaig tenir sentiments molt profunds i molt reals, per molt que es faci, no res hi ha passat per damunt ni hi passarà... Quelcom em va dir: «Catalina sense l'Arxiduc seria ignorada, però l'Arxiduc sense ella tendria dins la seva vida un capítol important sense acabar».

D'allà estant, altra vegada creia trobar-me a Valldemossa, lloc on està soterrada Catalina, allà mateix on una vegada, després d'haver-li fet una oració, em vaig sentir interiorment mogut per una força aliena que silenciosament em feu exclamar:

Et dugueren.
Et deixaren.
Et ploraren.
I s'ananaren.

Record estimat.
Aquí has quedat.
Has esperat.
Qui t'ha recordat?

Un ocell canta.
L'harmonia l'encanta.
Una campana l'espanta.
La indiferència aguanta.
Però l'Amor planta.

Antoni Balaguer Vaquer

ELS ARBRES I LES PLANTES

Vaig pujant pel caminó empinat cap al turó del Monument i sota els meus peus sent el cruixit de les fulles seques en forma de trinquet de l'eucaliptus gegant, que es despulla d'una escorça fina i blanquinosa. La seva flaire es mescla amb la de la sivina i del pi, del romaní i del xiprer... L'aire és tan pur que obrint la boca pareix que sent el gust balsàmic dels meus amics els arbres, que a l'estiu em donen ombra i frescor, quan crema el sol a migdia, i ofereixen aixopluc al pastor quan a l'albada hivernenca l'albaïna envia les seves perles gelades.

Els poetes han estimat els arbres, tant, que els han immortalitzat en els seus poemes. L'altíssim poeta de Pollença, en *El pi de Formentor*, i a *La deixa del geni grec*, en què glosa la sagrada alzina baix de la qual, revoltant la gran soca de «l'arbre antic de dies», els joves guerrers dançaven.

Alcover parla de la seva infantesa i a *La reliquia* enyora «l'olivera que portava soca torçada dins l'hort senyorívol» i, encara més, a *Desolació* es compara a «l'esqueix de l'arbre esponerós ahir», a *Enyorança* fa del xiprer gàbia dels ocells a la nit, una torre d'harmonia a la matinada, i a *La cançó dels pins*, amb un crit de pietat per a l'arbre ferit dient: «quan la destrala sona, com una amenaça / retruny el cor d'un món esperverat». Pons i Gallarza canta a *L'olivera mallorquina* dient «Jo moriré i encara / espolsarà el mestral ta negra oliva / res serà lo que és ara / tu sobre el blau penyal romandràs viva».

Maria Antònia Salvà parla d'*El Pi ver*, *El lledoner extint* i de la figuera que davant la *Casa Pagesa* «enrevolten per Sant Pere / els infants enllepolits».

Riber esmenta les flors de pèsol que va furar d'un hort veïnat i la malva rosa de ca les monges.

I així van cantant als ametllers florits, als tarongers de Sóller, a les catifes de roselles i margalides, a la daurada ginestra i als rosers de tot l'any.

Lamartine demana al parral de la seva casa ombradís per a la seva tomba i Bécquer diu que la florida enredadera pujarà altra vegada per la paret, però que no serà com aquella.

El ciprés de Silos, bellíssima poesia de Gerardo Diego, vessa tota la seva sensibilitat, i al poema *A un olmo seco*, Machado demana a un om al qual ha vist néixer un brot verd que no muira per a sempre.

Els poetes necessiten a vegades comparar la seva ànima als arbres i sentir-se compresos per aquests éssers vius, com per uns amics que els acompanyen i ajuden, com una protecció maternal que els defensa i conforta.

Maria Encarnació Coll

ESPORTS MODA

futbol, tennis,
bàsquet, etc.

C. de Niceto Alcalá Zamora, 22
Tel. 28 19 29

RECANVIS
|
MOTORS MARINS

VOLVO
PENTA

C. del Gremi de Fusters, 11
Tel. i telefax: 20 41 02

PALMA DE MALLORCA

REPARACIONS
NAUÍQUES

Serveis oficials:

VOLVO-PENTA
IVECO-AIFO
SOLE-DIESEL
MAN-DIESEL

Club de Mar
Tel. 40 36 11
Reial Club Nàutic de Palma
Tel. 70 10 50

«BALEARS. AUTONOMIA I FUTUR»: L' AVENTURA NO DESCANSA

- Valldemossa. Dissabte 31 de juliol de 1993: Cloenda de *Les fronteres de la percepció*. L' AJV i la seva imaginació intrèpida tornen a rumiar qualque activitat per tal de rompre la monotonia de l'estiu següent. La intenció no és desgavellada: lluitar contra corrent és una heroïcitat i un atreviment; i per descomptat que intentar fomentar el compromís del jovent en temes d'actualitat social i cultural no és moneda corrent.

La primera passa ja s'ha fet: l'AJV ja coneix quins són els mals-decap que un altre cicle pot comportar. Però l'instint de superació turmenta els joves de Valldemossa.

El tema sempre és fàcil: són nombroses les possibles víctimes del compromís de la jovenalla. Després de qualque vacil·lació, s'opta per l'Estat de les autonomies.

Següent pas: quins són els noms que volem que desfilin pel nostre

programa. Núvols i embolics no s'apiaden de les nostres ànimes. Però a poc a poc l'AJV adopta un postura pensativa: arrufant les celles i amb ulls aguilenes, contempla la vida política de les nostres illes.

- Palma. Dilluns 25 de setembre de 1993: Primers contactes de l'AJV amb la Facultat de Dret de la UIB. Avel·lí Blasco -catedràtic de Dret Administratiu- i Victòria Combarros -Catedràtica de Dret Financer i Tributari- mostren la seva sorpresa davant un al·lotot preocupat per la vida social de les Illes i es comprometen a la cita de la plaça de Cartoixa.

- Madrid. Dilluns 11 d'octubre de 1993: El telèfon de la secretaria de Mariano Rajoy -vice-secretari general del Partit Popular i diputat per Pontevedra- repica una i altra vegada. A l'altra banda de la línia, un soci de l'AJV. Es despenja el telèfon i una altra vegada es constata l'estranyesa pel fet que un grup de

joves es llanci a analitzar la vida política del país. Una vegada més, es deposita la confiança en l'AJV.

- Barcelona. Dimarts 2 de novembre de 1993: Institut de Dret Públic. L'AJV es presenta com a associació juvenil que pretén sembrar una llavor crítica i tècnica a *Balears: Autonomia i futur*. Sense cap vacil·lació, Eliseo Aja -catedràtic de Dret Constitucional de la UB- accepta la nostra invitació, tot i que ens fa saber la seva indisposició per participar en curssets d'estiu, però, fa una excepció perquè pensa que el jovent necessita una mà.

- Palma. Dijous 23 de desembre de 1993: Els telèfons del Parlament i de les seus dels quatre partits representats, es col·lapsen. Mateu Morro, Sebastià Serra, Francesc Triay, Josep Alfonso, Francesc Gilet, Jaume Matas i Miquel Pasqual resulten assaltats per l'AJV i accepten la nostra invitació sense pensar-s'ho un sol instant.

Amb la intenció que el cicle tenguí una estructura sistemàtica i un rigor seriós, l'AJV pretén convocar una inauguració i una cloenda.

- Madrid. Dilluns 10 de gener de 1994: Congrés del Diputats. L'AJV es posa en contacte amb la Comissió d'Exteriors per convidar a inaugurar *Balears: Autonomia i futur* el seu president: Jordi Solé Tura, catedràtic de Dret Constitucional. Jordi Solé dona mostres d'una humanitat extraordinària i fa tot el possible per canviar els seus compromisos, però la seva agenda no li permet venir.

- Madrid. Congrés dels Diputats. Dilluns 10 de gener de 1994: El president del Congrés és convidat a venir, i es compromet sense cap vacil·lació.

- Palma. Vice-presidència del Govern Balear. Dilluns 6 de juny de 1994. Rosa Estaràs Ferragut -pre-

Eliseo Aja volgué conversar amb els joves de Valldemossa i demostrà la seva admiració vers l'àmplia visió que tenen de la juvenut i de la vida política. Fotografia de Mag Boscana.

sidenta i vice-presidenta de les dues comissions mixtes de transferències-accepta gustosament la nostra invitació per inaugurar *Balears: Autonomia i futur*.

Així fou com el nostre projecte ambiciós es va fer realitat. El programa es va confeccionar amb certa facilitat. Les dificultats venguéren a l'hora de començar les tertúlies. Foren diverses les baixes que tenguérem; qualcunes se supliren amb molta responsabilitat i amb disculpes dels qui no pogueren venir (així hi participaren Pere Sampol i González Ortea); altres, simplement declinaren la seva cura cap a un grup de joves entusiastes i visionaris, tal vegada perquè pensaren que no tenien res a guanyar. El resultat va ésser que aquells que participaren en el cicle, ells mateixos o per representació, com també aquests representants, varen guanyar les simpaties i la confiança del jovent de Valldemossa; aquells que no es preocuparen a enviar qualcú perquè els substituís i ni tan sols es molestaren a disculpar-se, varen guanyar la nostra indiferència i les nostres reserves.

Aquest va ser el difícil part d'un cicle de conferències inaugurat per Rosa Estaràs i amb una introducció sobre l'Estat de les autonomies a càrrec d'Eliseo Aja, que va fer una disertació magistral. El règim jurídic de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears fou discutit per Avel·lí Blasco, Pere Sampol, Francesc Triay i González Ortea, una taula rodona plena d'anècdotes. Josep Alfonso i Jaume Matas feren un mà a mà sobre el finançament de les comunitats autònomes que resultà molt entretingut i fins i tot divertit. Un tema que no podia faltar és Mallorca i l'esperit nacionalista; el sentiment mallorquí i el nacionalisme fou enfocat per Mateu Morro i per Miquel Pasqual. Per acabar, *Balears: Autonomia i futur* deixà una porta oberta als assumptes pendents de l'Administració espanyola. Mariano Rajoy interpretà el projecte d'Administració única.

Un any més, l'AJV s'acomiada

Jaume Mates i Josep Alonso en un moment del seu mà a mà. Al centre, el moderador, Felio J. Bauzá. Fotografia de Mag Boscana.

del seu públic incondicional, no sense abans expressar sincerament que aquest cicle per a nosaltres ha significat una lliçó més. El segon any de conferències no ha perdut el seu encant a l'hora de convidar ponents i presentar-nos als mitjans de comuni-

cació. El dia en què ens coneguim per les nostres sigles, tot ens resultarà molt més fàcil, ja no serà una aventura organitzar un cicle d'aquesta envergadura.

Amb la seriositat, la crítica i l'objectivitat per bandera, hem inten-

Mariano Rajoy a punt d'iniciar la seva magistral disertació, al seu costat, el moderador, Felio J. Bauzá. Fotografia de Mag Boscana.

L'artista Pere Joan posà una nota de color a Balears: *Autonomia i futur*. Fotografia de Mag Boscana.

tat convèncer la societat mallorquina que el jovent no és un paràsit, sinó que té una paraula a dir davant els esdeveniments socials. El jovent és la llavor del futur; doncs bé, no esperem que ens donin gentilmente les regnes del món, sinó vulguem aportar-hi el nostre gra d'arena, mentre sigui possible.

A manera de resum, *Balears: Autonomia i futur* es pot sintetitzar en dues paraules: GRACIES i DISCULPES. Gràcies als nostres conferencians per haver cregut en l'AJV des d'un primer moment; gràcies als nostres patrocinadors (Conselleria de Governació del Govern Balear, Ajuntament de

Valldemossa, Banca March i Sa Nostra), sense l'aportació dels quals no hauríem fet possible aquest somni; gràcies als funcionaris de l'Ajuntament, per la seva encomiable labor a l'hora de muntar el cadafal i els llums; gràcies al grup de teatre per l'equip de so; gràcies a Tià Juan Calafat pel seu ajut i la seva col·laboració; gràcies a Loles Ripoll per la seva gestió de les cadires; gràcies a la família Alorda per guardar-les; gràcies a la *Revista Miramar* per la seva comprensió a l'hora de repartir-nos les dades dels esdeveniments culturals (el poble de Valldemossa pot estar orgullós que dues institucions s'hagin barallat per oferir cultura a la nostra vila); gràcies al nostre públic, sense el qual no tendria raó d'esser aquesta activitat; gràcies a Pere Joan pel seu cartell tan artístic i aplaudit; a Mag Boscana per haver tret el costat bo dels conferencians a les fotografies; a Vicenç Colom Torres -com a responsable del so-; a Margalida Lladó per les seves filmacions tan professionals... i, en definitiva, a tots aquells -que són molts- que han decorat l'escenari, que han instal·lat i arreplegat les cadires, gràcies, en darrer lloc, a tots els socis de l'AJV que han mostrat la seva entrega desmesurada i incondicional al projecte de *Balears: Autonomia i futur*,

Disculpes, per esser qui som, un grup visionari i bohemí que encara creu en la satisfacció i el reconfort de l'activitat desinteressada, un grup sense altra arma que la bona voluntat; disculpes per les condicions en què ens atrevim a fer feina: a l'aire lliure, enmig d'una plaça pública -tot i que es tracti del marc incomparable de La Cartoixa de Valldemossa...

A tots vosaltres, gràcies i disculpes.

I recordau que «la revolució comença per un mateix». La revolució juvenil comença per l'AJV.

Només falta una envestida per començar. Fotografia de Mag Boscana.

Felio José Bauzá Martorell

CASES DE NEU A LA ZONA DE VALLEMOSSA (1)

La neu a Mallorca

La neu, que tan habitualment cobreix les muntanyes de la Serra, tenia en altre temps més usos que avui en dia, en què sols serveix per fer-ne bolles i llançar-les als amics. Quan la possibilitat de fer gel tan sols no s'havia entrevist, la neu que queia a la Serra cobrava un valor extraordinari, i assegurar-ne la disponibilitat durant tot l'estiu va causar, durant segles, molts de maldecaps a l'administració de l'illa.

La neu tenia llavors dos usos ben diferenciats: com a remei medicinal i com a element fonamental en l'elaboració de gelats. Com a medicina s'emprava mesclada amb oli (oli de neu) per guarir cremades i com a antihemorràgic. Com a producte gastronòmic servia per elaborar gelats

i begudes refrescants (aigua de neu o de gel). Per a tots aquests usos, senzillament, la neu no tenia alternativa: si n'hi havia, bé; si no, no hi havia oli de neu, ni gelats, ni aigua de neu.

La casa de neu (figura 1) servia per conservar tot l'estiu la neu que s'hi havia arplegat durant l'hivern. Consistia en un gran dipòsit, de planta rectangular o el·líptica, d'uns 300 m³ de capacitat mitjana, excavat sota terra (sols es coneix un cas, a la serra de sa Rateta, en què la casa de neu és un avenc adaptat). El clot estava envoltat de parets i cobert. Devora la casa de neu solia haver-hi alguna casa per als nevaters i petites marjades que facilitaven l'arplegada de la neu.

Quasi totes les cases de neu conegudes són a la serra de Tramuntana, on n'hi ha 41 de localitzades,

totes per damunt dels 400 m, però se n'ha localitzada una a Artà (a Can Canals) a 280 m d'altura. A la serra de Tramuntana, és a la zona del Puig Major (9) i del Massanella (10) on trobam la majoria de cases de neu.

Fins ara, la primera dada localitzada sobre l'aprofitament de la neu a Mallorca ens remunta a 1564, però l'origen d'aquest tipus d'explotació deu ésser molt anterior. Ja als segles XVII i XVIII per mor de la millora de les comunicacions, les dades es multipliquen. La documentació ens parla de la necessitat de garantir el subministrament de neu a Ciutat, de forma continuada, i s'arriba a importar neu o a prohibir la venda de gelats per garantir aquest subministrament. Es tractava, doncs, d'un mercat molt regulat, en què s'establien multes per als propietaris de cases de neu que no n'arplegassin i que, al segle XVIII, fou gravat amb un impost.

El 1723 les botigues de Ciutat on sempre hi havia d'haver neu eren: Can Lluç Alcover (al mercat), Can Lluç Bisbal (al Born), Can Bartomeu Borràs (al Pes de la Farina) i al celler de n'Oleza (a l'Almudaina). A Pollença la neu la compraven les fondes, per fer-ne gelats, i a Valldemossa sabem que en donaven als cartoixans.

Ja al segle XIX, el 1830, es va establir un fort impost sobre la neu, que en duplicava el preu, i va provocar l'esfondrament del negoci. El 1833 es va llevar aquest impost i va establir-se a Palma un dipòsit oficial de neu, per a casos de necessitat. La plaça d'encarregat d'aquest dipòsit se subhastava. En els darrers anys de la seva existència, que es va perllongar almenys fins el 1900, el dipòsit era a Can Joan de s'Aigo.

Figura 1. La casa de neu de Son Moragues dibuixada per l'Arxiduc a Die Balearen (c. 1884), en aquell temps encara conservava restes de teulada.

Arribava el final per a aquesta indústria: el 1898 s'instal·lava una fàbrica de gel a Ciutat, el 1909 se n'instal·lava una a Sóller, el 1910, altres a Inca i Manacor, el 1912, a sa Pobla. L'activitat de les cases de neu anà decaient i la darrera que es va omplir va ésser una de les de Comafreda, a Massanella, el 1927. Avui en dia els més vells sols recorden el que els seus pares els contaven sobre aquesta feina.

La feina dels nevaters

Hi havia tres classes de règim d'exploració de la casa de neu: la podia explotar el propietari de les terres on estava situada (com la de Cartoixa, o la de Son Moragues el 1723), que si les llogava, ho feia a part de la possessió. També la podien explotar els nevaters de Ciutat, en règim de lloguer (per exemple, la de Pastorix el 1636 estava llogada a Bernat Caldes) o en règim de propietat (com les cases de neu del Puig Major). La forma d'explotar una mateixa casa podia anar canviant al llarg del temps.

Un cop havia nevat, els nevaters anaven a les viles a llogar els encarregats d'arreglar la neu. Els nevaters eren els qui comerciaven amb la neu. Els que l'arreglaven no eren anomenats nevaters: solien ésser homes de feines diverses (margers, carboners...) i els contractaven per a tot el temps que duràs la tasca d'arreglar neu.

El nevater designava les funcions dels homes de la colla: es

nomenava un batle, que dirigia el grup; un saig, que ajudava el batle; una parella de guàrdies civils, que, si era de menester, executaven les ordres del batle; i un cuiner, encarregat de l'aprovisionament. Llogada i organitzada la colla, de devers deu homes, li espitjaven per amunt.

La feina d'arreglar neu es feia en dues etapes ben definides: primer s'arreglava i llavors es pitjava. Per arreglar la neu s'usaven pales, i dins portadores, esparteres i civeres, que en permetien el transport, es duia fins a la casa de neu. La neu es tirava dins la casa a través d'unes obertures (les bombarderes).

Tenint en compte que la neu té una densitat aproximada de $0,1 \text{ g/cm}^3$ i que la neu emmagatzemada dins la casa devia tenir una densitat semblant a la del gel: 1 g/cm^3 , podem fer un càlcul aproximat de la feina que suposava omplir una casa de neu típica, d'uns 300 m^3 de capacitat. Si la capa de neu útil era d'uns 20 cm, això representava 20 kg de gel/ m^2 . Es a dir, per omplir la casa de neu, els nevaters havien d'arreglar la neu d'una superfície de 15.000 m^2 , poc més de dues quarterades, superfície equivalent a la d'un cercle de 70 m de radi.

Quan trobaven que n'hi havia prou, es despenjaven dins la casa amb una corda, escampaven la neu i començaven el procés de pitjar-la. Els nevaters formaven una filera devora les parets de la casa, començaven a

fer voltes en espiral i s'acostaven al centre. Llavors refeien el recorregut a la inversa, des del centre a l'exterior. El procés durava unes tres hores i era molt feixuc, perquè tot d'una tenien els peus xops, tan si duïen sabates o espadnyes, com si anaven descalços. Alguna font oral ens ha parlat de l'ús de maces de fusta per ajudar a fer aquesta feina.

Quan tenien la neu pitjada, ja s'havia convertit en gel, llavors es feia un llit de càrritx per damunt, per tallar més bé els pans de gel a l'hora de treure'ls, i tornava a començar el procés d'arreglada-pitjada, i així fins que omplien el dipòsit o acabaven la neu.

Damunt la darrera capa de neu es posava sal i cendra i tot es cobria amb càrritx. Per acabar de completar l'aïllament, se segellaven les bombarderes i els accessos i la casa de neu romania tancada fins l'arribada de la calor. De l'ús de la sal per fer aquesta feina en té record Joan Vicenç, «de Biniforani», que ens va contar que a Fornalutx era comú posar messions sobre si un home tot sol pujaria un sac de sal a les cases de neu del Puig Major.

En aquest moment és bo recordar la descripció que de la feina dels nevaters feia l'Arxiduc en parlar de la casa de neu de Son Moragues: «replegaven sa neu que es posava damunt ses marjadetes que allà hi ha i la tiraven dins ses cases dites de sa neu (...); ben pitjada i tapada de càrritx, se

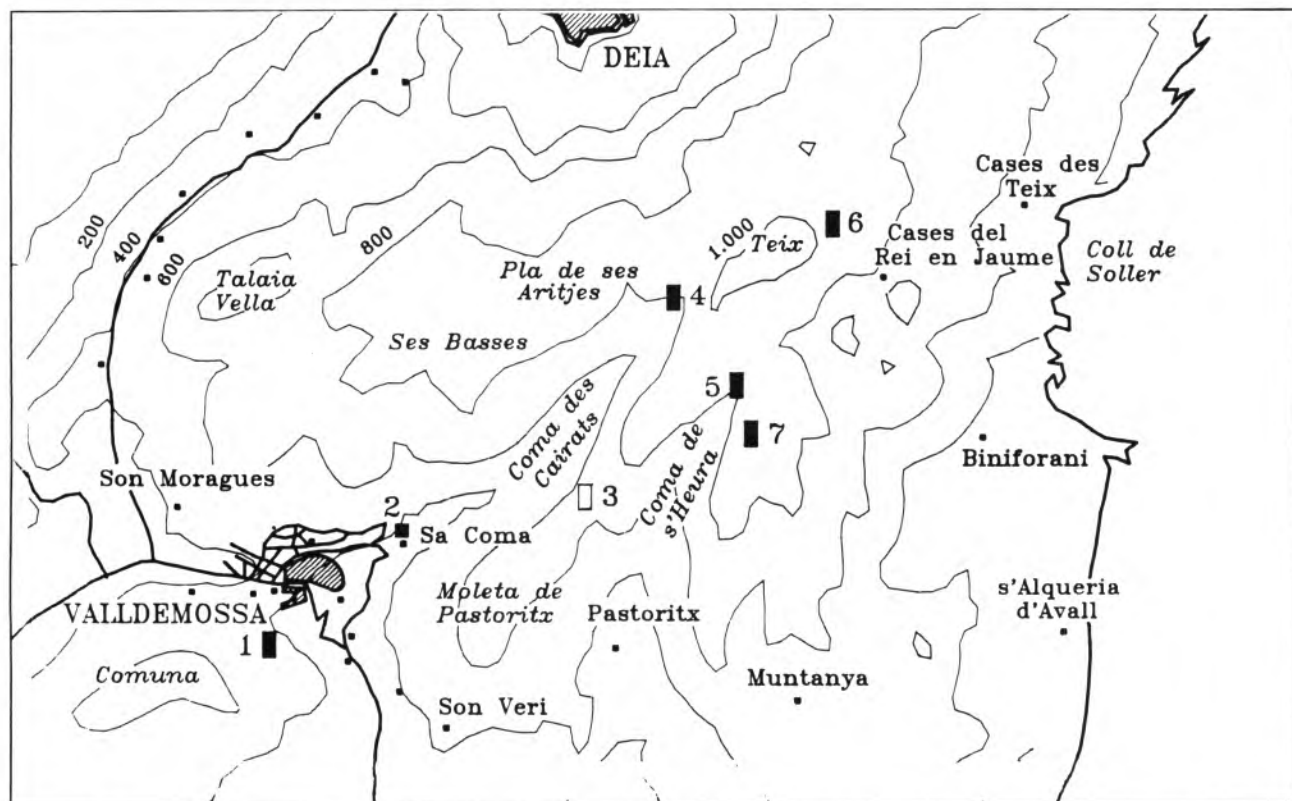
PANADERIA
Y
PASTELERIA

Carrer de la Rosa, 4
Via Blanquerna, 15
VALLDEMOSSA

PER A GATONS I COQUES FINES
NO HI HA COM
CA'N MOLINAS

Tel. 61 21 56
Tel. 61 22 47

Plànol 1. Localització de les cases de neu de Valldemossa i del massís del teix. 1: casa de neu dels Cartoixans. 2: dipòsit de neu de sa Coma. 3: casa de neu de sa Coma (situació exacta desconeguda). 4: casa de neu de Son Moragues. 5: casa de neu de Pastoritx. 6: casa de neu des Teix. 7: casa de neu de s'Alqueria d'Avall.

conservava tot s'estiu i la traginaven en bistis fins a carregador de carro. Tothom se'n servia aleshores».

La neu es traginava de nit fins a les viles, i segons Rafael Colom, «de s'Alqueria», i Joan Vicenç, «de Biniforani», que ho sentiren contar als seus pares, s'usaven bísties lleugeres i beaces gruixades, per minimitzar les pèrdues, que així i tot un document de 1788 situa al voltant del 50%. La neu es traginava en forma de bolles d'una arrova de pes (uns 10 kg), embolicades amb càrritx.

Inventari de les cases de neu a la zona de Valldemossa

Hem localitzat cinc cases i un dipòsit de neu a Valldemossa i al massís des Teix (plànol 1) i sabem que hi havia una altra casa, que no hem pogut localitzar. Les cases fan entre 10 i 15,2 m de llarg, entre 4,7 i

7 m d'ample i la profunditat actual màxima va des dels 4 fins als 6 metres. La forma més habitual és la rectangular, amb els extrems més o menys arrodonits (figura 2). El volum actual màxim (considerant la fondària màxima actual, ja que resulta difícil saber quina era l'original) va des dels 300 fins als 550 m³, amb una mitjana de 380 m³. En tots els casos, menys a la casa de neu de Pastoritx -del cobriment de la qual no queda cap resta-, sembla que el cobriment era a dos vessants i en dues ocasions sabem que la coberta era de teula (figura 1). Per la forma i les dimensions, les cases estudiades no són molt diferents de les de la resta de la serra de Tramuntana.

Els dos porxos de nevaters que hem localitzat són remarcables per les dimensions: al voltant dels 80 m², això ens fa pensar que les colles de

nevaters devien esser nombroses, la qual cosa és lògica, perquè la feina s'havia de fer aviat.

El que hem anomenat «dipòsit de neu» és una petita casa de neu (27 m³), que, per les dimensions, sols servia per proporcionar neu a les cases de la possessió (figura 2). Aquest caire domèstic, enfront de l'industrial de les altres instal·lacions, és el que dóna un caràcter especial a aquesta estructura i fa que la diferenciem de les cases de neu clàssiques. Consideram que es tracta d'un tipus de dipòsit diferent de les cases de neu, mai descrit a l'illa i que per ventura es pot trobar a qualche altra possessió de la Serra.

El principal factor de localització de les cases de neu estudiades és la situació al peu de costers o de rossegures que afavorien l'acumulació i l'arreglada de la neu.

Sembla que la facilitat d'arreglar neu era més important que la situació respecte del sol. Per exemple, la casa de neu de s'Alqueria d'Avall devia rebre sol tot el dia. El factor comunicacions tampoc no era determinant, perquè, si era necessari, es feia un camí a posta per als nevaters (s'Alqueria d'Avall), tot i que sembla que en moltes d'ocasions carboners i nevaters usaven els mateixos camins (Son Moragues, Pastoritx). En aquest punt no estam molt d'acord amb l'Arxiduc, que diu de la casa de neu de Son Moragues: «si bé no està al lloc que, en comparació a altres paratjes situats a més altura, més ocasions dona d'obtenir neu, si que és el més accessible per a dur a terme el seu transport».

Un altre factor de localització és la propietat de la terra: a Valldemossa, cada propietari sols tenia una casa de neu. En trobam una a Son Moragues, una a Pastoritx, una a Cartoixa... Això vol dir que els cartoixans havien de fer la seva casa de neu al l'indret més favorable dins les seves propietats, però no al lloc més convenient del terme. Dit d'una altra forma: la casa de neu dels cartoixans per ventura hauria arreglat més neu, més anys, damunt la coma des Cairats, a s'Espès, on no n'hi ha cap, però aquella terra era de Son Moragues, que ja en tenia una a la mateixa coma.

Les principals fonts usades per obtenir dades de les cases de neu de

Valldemossa són la *Introducció a la historia de Valldemossa*, de Joan Muntaner, i les històries de Cartoixa. A la primera trobam una sèrie de cartes on el batle de Valldemossa explica a la Reial Audiència quines són les existències de neu a les cases de neu de Valldemossa. Aquestes cartes ens han permès de saber quines cases hi havia i quin era la neu que havien arreglat.

xiduc conta que la casa de Son Moragues estava en ús encara al tercer quart del segle XIX, però el 1911 diu: «ara amb sa fàbrica de gel no ho paga fer tan gran treball [arreglar neu]». A Valldemossa encara hi ha qui recorda, però, el sen Cristino, que devers els anys vint feia aigua de gel en una casa de la plaça Pública -tal volta ja la feia amb gel de fàbrica.

Existències de neu (m³):

	1636 juliol	1723 desembre	1753 maig	1802 juliol	1804
Cartoixa	-	ús	70	-	-
sa Coma	-	mal estat	-	-	-
Son Moragues	55	ús	3	-	-
Pastoritx	3	mal estat	-	-	-
Teix	60	citada	-	61	55
Alqueria d'Avall	-	-	-	-	-

Cal destacar que, en tots els casos, el volum de neu declarat és molt petit, en relació amb el volum total de les cases. El 1753 implica el 23% del volum actual de la casa dels cartoixans, el 1802, el 10% de la casa des Teix, i el 1636, el 14% de la casa de Son Moragues.

A Valldemossa la primera citació de cases de neu es remunta a 1636 i en aquell moment almenys n'hi havia tres, que el 1723 ja eren cinc (ens falten dades sobre la sisena, la de s'Alqueria d'Avall). Corroborant aquestes dades, sabem que la casa de neu dels Cartoixans es va construir entre 1697 i 1701. L'Ar-

Abans de passar a l'inventari, cal esmentar que en un text de l'Arxiduc, a *Die Balearen*, es parla d'algunes cases de neu en una coma per davall de les cases del Rei en Jaume. Seguint aquest text, hem trescat la zona, especialment el pla des Joncs i el pla d'en Fideu, i hem parlat amb l'amo Rafel Colom de s'Alqueria i l'amo Joan Vicenç de Biniforani, sense haver pogut trobar-ne cap indici.

Nicolau S. Cañellas i Serrano
Antònia M. Calafat i Rivas
Pere B. Serrano i Torres

Calefacció, climatització i sanejament

Carrer de 31 de desembre, 13
Tel.: 75 01 83
Telefax: 75 72 65
07003 Palma

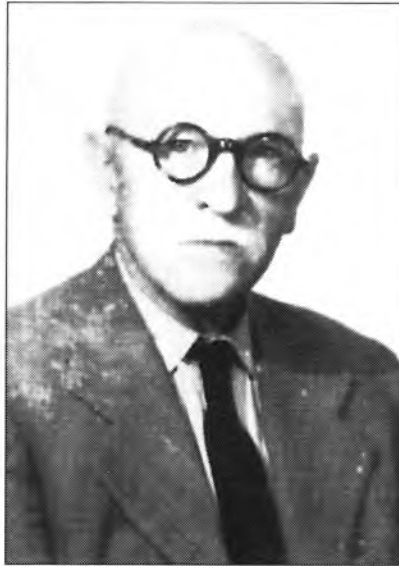
DON ABEL BRAVO DEL RINCON MESTRE DE L'ESCOLA PUBLICA DE VALLDEMOSSA

A través de la revista *Miramar*, que ens permet no solament conèixer els esdeveniments d'avui, sinó que també ens fa reviure èpoques passades, voldria retre un homenatge a la persona que fou mestre de l'Escola Pública de Valldemossa devers els anys vint.

Jo el vaig conèixer el 1923, com a alumne, a la seva escola, que funcionava al primer pis de ca meva, Can Mariano, del carrer de na Búger núm. 7. Per això el vaig conèixer bastant bé. Sempre m'admirà la seva dedicació al treball, la forma en què l'encarava, que demostrava que la docència era la seva real i vertadera vocació.

Feia classes el matí i l'horabaixa. El vespre també, per als que, com jo, treballàvem durant el dia. Però el que més em cridava l'atenció era que en haver acabat la classe del vespre, Don Abel havia format un grup amb els tres o quatre alumnes més avançats, als quals impartia coneixements especials. Lamentablement jo no em trobava en aquest grup, però sí que hi era el meu germà Bartomeu, i altres que no record en aquest moment.

L'any 1927 me'n vaig anar a l'Uruguai i vaig perdre contacte amb el mestre.

Don Abel Bravo del Rincon.

El 1959 ens assebetàrem que a Valldemossa es retia un homenatge a tan recordat mestre, sabent que travessava una situació econòmica molt precària. Immediatament ens reunírem a l'antic Club Balear del carrer Colonia, 1326, deu dels seus ex-alumnes que vivíem a Montevideo i a altres ciutats de l'interior,

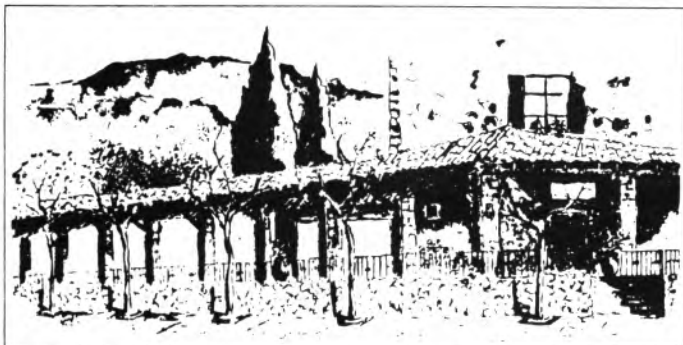
i resolguérem enviar-li un pergamí que portava els colors d'Espanya i d'Uruguai i un ajut en efectiu, que adquirí rellevant importància, atès l'alt valor que tenia la moneda uruguiana de l'època.

Aquesta remesa fou feta directament a Don Abel a ca seva d'Alcantarilla, Múrcia, signada per Perico Rullan, «Bufó»; Francisco Vila, «Meco»; Pere Antoni Torres, «Saletes»; Felio Calafat, «Pagès»; Bernat Ripoll, «de Can Madó», Joan Torres «des Forn», jo i altres tres als qual deman que perdonin la falla de la meua memòria, que supòs és deguda als meus 85 anys complits.

Fou gran la sorpresa que tinguérem quan cadascun de nosaltres rebé una carta amb una fotografia, en la qual Don Abel ens agràia molt emocionat l'homenatge rebut i ens contava alguns passatges de la seva vida que havien estat molt durs.

Avui, als meus 85 anys, vull retre un homenatge personal a qui fou tan exemplar mestre. Estic ben segur que tots els seus ex-alumnes, estiguin o no avui entre nosaltres, s'hi adhereixen.

Jordi Lladó Lladó, «de Can Mariano»

CAFETERIA ROMANÍ

TELÉFON 61 61 73
VALLDEMOSSA - MALLORCA

JAUME MIRÓ-GRANADA GELABERT

Biografia

Jaume Miró-Granada Gelabert és llicenciat en Ciències Físiques per la Universitat de Barcelona i meteoròleg: ha estat el cap de l'oficina meteorològica de Son Bonet i Son Sant Joan durant vint anys (de 1946 a 1966) i del Centre Meteorològic de Balears durant quatre anys més (de 1967 a 1971), fins que es fa càrrec, a Madrid, de la secció de meteorologia hidrològica de l'Institut Nacional de Meteorologia (de 1971 a 1977). Posteriorment (de 1978 a 1985) ha estat cap del servei d'aplicacions de la meteorologia i medi ambient de l'Institut Nacional de Meteorologia. També ha estat president, durant vuit anys, de l'Associació Meteorològica Espanyola (AME), de la qual ara és president honorari. És comendador de l'Orden del Mérito Civil. El dia del Corpus d'enguany fou investit confrare de la Cofradia Internacional de Investigadores del Santo Cristo de la Oliva de Toledo pel cardenal primat d'Espanya, Marcelo González.

A part de ser l'autor de nombrosos treballs científics, ha publicat també cròniques meteorològiques a la premsa de Palma (al *Diario de Mallorca*, amb el pseudònim Es Patró Jaume) i actualment és col·laborador habitual d'aquesta revista.

Preguntes

- Recordes alguna anècdota dels teus temps a Son Sant Joan? Quins valldemossins que hi varen fer la mili recordes?

- Jo vaig començar a fer feina a l'oficina meteorològica de l'aeroport de Son Bonet els primers anys quaranta, quan es pot dir que hi havia com a mitjana un sol avió per setmana. Quan es va fer el nou aeroport de Son Sant Joan, vàrem traslladar-hi

tots els aparells de l'oficina de meteorologia, i jo vaig ser l'encarregat de dur, en les mans, el baròmetre, que era un instrument molt delicat i amb el moviment del trasllat es podia perturbar, així que jo vaig ser l'encarregat de transportar amb molta cura des de l'oficina de Son Bonet fins a la nova oficina de Son Sant Joan, que acabaven d'inaugurar per als vols comercials. Realment, l'oficina era un barracó, d'estil americà. Podria contar cinquanta mil anècdotes dels vint-i-cinc anys que he estat a l'oficina de l'aeroport, des de les èpoques en què l'aeroport era a la casa de pagès vora les pistes de Son Bonet fins a l'actual aeroport de Son Sant Joan.

En aquells anys, el Servei Meteorològic formava part de l'Exèrcit de l'Aire, i hi havia als observatoris meteorològics un grup de soldats als quals es feia un curset d'Observador de Meteorologia. Així que a Son Bonet hi havia aquests grups de soldats destinats -alguns de valldemossins- que varen ser encaminats a fer aquest curset i varen el servei militar en el Servei Meteorològic.

- Segur que molta gent et voldria fer una pregunta, però no gosen; jo m'atrevesc a demanar-te: per què els homes dels temps s'equivoquen tant?

- Perquè per força s'han d'equivocar. La predicció del temps, que de fet només és una part de la meteorologia, és un tema molt difícil, perquè cadascú voldria que féssim una predicció del temps que farà damunt el seu cap en un lloc determinat i en un moment concret, i això no és possible, ja que els fenòmens meteorològics no són generals, sinó: un ruixat pot ser molt important en una banda i a un parell de quilò-

metres, molt pocs poc no ploure ni una gota d'aigua. Ara bé, aquesta predicció pot ser molt bona per a alguns i molt dolenta per als altres. Podem dir: «Demà a Mallorca hi plourà» i plou en algunes bandes i en altres, no. N'hi ha que diran que s'han equivocat els que ho han predit, però per al altres, no hi ha hagut cap equivocació.

De vegades s'equivoquen perquè el temps és capritxós, és càditic: les equacions que regeixen els moviments de l'atmosfera, les seves particularitats -les condensacions de vapor d'aigua, les formacions de remolins...-, no estan ben controlades i no sabem on aniran a parar; de manera que, si es fa la predicció per a un parell de dies, es descontrola tot, arriba a un caos... que és allà on ha d'arribar. Per tant, és difícil fer prediccions més enllà d'un cert temps.

- Per a quin temps se solen fer prediccions?

- Quan es va veure que l'aire, que és un gas, obeïa bastant bé les lleis de la Física, les lleis dels gasos, es va pensar que el podrien controlar molt bé mitjançant equacions matemàtiques. Ara bé, aquestes equacions són complicades, no són lineals, són derivades parcials, per la qual cosa tenen solucions difícils per si mateixes. Aquestes equacions depenen del temps cronològic, és a dir, partint d'observacions fetes a moltes parts del món a una hora determinada i aplicant aquestes equacions es podrien fer prediccions del temps per al dia següent, per a la setmana que ve o per als tres mesos... Per tant, es va creure que la predicció numèrica del temps era bufar i fer ampolles. Malgrat això, es va veure que aquestes equacions, en primer lloc, parteixen d'observacions no perfec-

tes, en segon lloc, s'han de modificar per introduir-les a l'ordinador, que fa infinitat d'operacions per reiteració -els productes d'un dia s'introdueixen per obtenir altres valors per al dia següent i així successivament-; en aquestes operacions, doncs, apareix el caos... Les prediccions només es poden fer amb tranquil·litat per a deu o dotze dies com a màxim. Qui fa prediccions per a més temps, engana la gent.

La predicció depèn també de l'usuari. Per a la Red Eléctrica Española feim prediccions de vuit o deu dies, ja que l'empresa fa una predicció de la demanda d'electricitat setmanal segons paràmetres en part meteorològics i en part d'altres tipus. Així, aconsegueix no produir massa electricitat ni massa poca. Aquest és un tipus d'usuari per al qual un 85% o 90% d'encerts en la predicció basta per evitar quantioses pèrdues econòmiques.

- Habitualment vius fora de Mallorca, què és el que més enyores de l'illa quan no hi ets?

- La mar. Em sembla veure la mar per tot. També la família i el paisatge. Però la mar és el punt de referència. Contemplant la mar, contemples una cosa que és teva, que circula per les teves venes.

- Tu has viatjat a molts de llocs. Quins t'han impressionat més?

- En general tots. Suïssa m'ha impresionat per la seva pulcritud i la seva puntualitat. Hi ha països que m'han impresionat per la seva falta de pulcritud i la seva falta de puntualitat, i no els citaré. Hi ha països que m'han impresionat perquè la naturalesa encara hi és molt viva, un exemple d'això és Kènia. Però els països que més he freqüentat són els europeus.

Fa un any vaig participar en un congrés a Cuba, a l'Havana, i el país em va impressionar per la precarietat

Jaume Miró-Granada vestit de confrare de la Cofradia Internacional de Investigadores de Toledo.

de les condicions de vida: el sistema econòmic s'ha enfonsat i ja no respon a les necessitats de la població. La gent és treballadora i bona gent, els investigadors són bons investigadors, però no tenen els mitjans necessaris no només per treballar sinó tampoc per viure.

- De la gent que has coneguda gràcies a la teva feina, qui anomenaries que t'hagi xocat per la seva personalitat?

- Sí, et podria anomenar moltes persones, ja que amb l'assistència a congressos internacionals he conegut el millor de la meteorologia mundial. Com a savi, com a investigador en meteorologia i com a expositor brillant de les seves teories et podria anomenar José Pinto Peixoto, professor de la Universitat de Lisboa i president de l'Acadèmia de Ciències de Lisboa. Podria parlar-te del professor Burgos, argentí, un home

molt savi, que ha rebut premis extraordinaris de l'Organització Meteorològica Internacional (OMM), enginyer agrònom i un gran adaptador de les teories meteorològiques i climatològiques a la pràctica de l'agronomia. Podríem parlar d'un rus, Kondratief, un gran climatòleg i un gran investigador sobre els canvis climàtics.

Pel que fa a les Balears, et parlaria del que va ser el meu mestre, que va morir fa poc, Josep Maria Jansà Guardiola, que, si hagués tengut els mitjans que es tenen ara, seria famós arreu per les seves teories dels fenòmens mediterranis: ell va posar la primera pedra per conèixer profundament la meteorologia de la Mediterrània, que és molt complicada. El seu fill, Agustí Jansà, és un gran valor, amb molt de futur. He tengut també altres companys mallorquins: en Jaume, un gran climatòleg, en Gayà, un bon climatòleg. A Mallorca hi ha un grup d'investigadors, que juntament amb la Universitat de les Illes Balears, amb Climent Ramis, amb Sergio Alonso, treballen molt bé i investiguen aprofundint de cada vegada més en la meteorologia.

De meteoròlegs espanyols n'hi ha molts, el doctor Hortal treballa al Centre Europeu de Predicció a Anglaterra. Actualment la meteorologia espanyola ha traspassat les fronteres. Un altre gran investigador és Doporto, que va ser director del Servei Meteorològic d'Irlanda.

- Quina línia d'investigació segueixes actualment?

- Bé, havent estat predictor de la Mediterrània durant trenta anys i havent tengut un mestre com Jansà, sempre m'ha preocupat el temps de la Mediterrània: l'he patit i n'he gaudit, ha estat el meu ambient. Sempre hi havia hagut la idea d'investigar la Mediterrània. La Mediterrània

és difícil per a la predicció, en primer lloc perquè no es coneixien les seves reaccions davant les circumstàncies meteorològiques de caràcter general, i en segon lloc perquè dins la Mediterrània es creen formacions que apareixen en el moment més inesperat, si no anam molt alerta amb els símptomes, i encara així. Hi ha formacions petites com cèl·lules de tempestes o sistemes convectius mesoescàlics, que són agrupacions de tempestes una mica més grans però que fins ara ens havien passat per les malles de la xarxa que formen els observatoris meteorològics. Hi havia molts de peixos meteorològics que passaven per malla i no els podíem pescar. Hem de tenir en compte que el golf de Lleó o el golf de Gènova o tota la Mediterrània occidental són punts de formació de perturbacions, de ciclogènesi, i jo vaig posar el meu granet d'arena per crear un centre d'estudis meteorològics de la Mediterrània occidental. Ens vàrem reunir amb els presidents dels serveis meteorològics, i en el si de l'OMM es va aconseguir formar un grup internacional: el Grup Director de l'Estudi de Ciclons de la Mediterrània, en què hi havia representants de Bulgària, Egipte, Itàlia i Espanya (jo mateix). El grup es reunia cada dos anys. Actualment, jo, com que estic jubilat, he hagut de deixar el grup de treball i ha ocupat el meu lloc Agustí Jansà, amb molt d'èxit. I també hi ha en funcionament un programa d'estudis meteorològics de la Mediterrània occidental lligat al grup de què he parlat i sota la tutela de l'OMM.

Aquest tema és importantíssim: mira si ho és que, quan al Comitè Executiu de l'OMM es discutia aquesta qüestió el representant de l'Índia va intervenir donant suport al projecte de creació del grup d'estudis, ja que pensava que formacions ciclòniques de la Mediterrània arribaven a afectar en gran mesura, molt

més desenvolupades, el seu país. I fins i tot països com l'antiga Iugoslàvia, Romania, la República Txeca o l'Eslovaca estan interessats en la qüestió.

- Actualment a Mallorca i a la costa mediterrània en general patim una sequera important. Es diu que el clima canvia, creus que aquesta afirmació és correcta?

- Hi podem posar molts d'exemples. Efectivament hi ha hagut un període de sequera important, però sempre n'hi ha hagut, d'aquests períodes. Tenguem en compte una cosa: la Mediterrània i la península Ibèrica estan situats un poc al marge dels corrents generals que deim circulació atmosfèrica general. Aquest concepte fa referència a la manera com la Terra reparteix el calor que rep del Sol per tota l'atmosfera, mitjançant corrents d'aire que en general vénen de l'Atlàntic i fan la volta a tot l'hemisferi nord -a l'hemisferi sud hi ha corrents semblants. Aquests corrents, de vegades molt intensos, que tenen lloc a gran altura -set, vuit, deu o dotze quilòmetres-, són ondulants i distribueixen la calor; la radiació solar s'aprofita més intensament als llocs on els raigs peguen més verticals, és a dir, entre els tròpics, i per tant, aquesta calor es distribueix per tota la Terra mitjançant aquests corrents. Els ciclons o depressions subtropicals són remolins que formen aquestes ondulacions de la circulació atmosfèrica general. Aquests ciclons passen prop de la península i la Mediterrània, però ens solen deixar al marge. Això també es relaciona amb altres fenòmens de la Terra: s'ha observat que grans sequeres al Nord d'Àfrica i fins i tot a la Mediterrània estan relacionades amb el fenomen «El Niño»: fenomen de temperatures altes o baixes de la mar del Pacífic vora les costes del Perú. Aquest fenomen de variació de temperatura té lloc cada any per Nadal -per això el nom d'El Niño-,

però de vegades és molt intens i s'observa que té relació amb fenòmens que es produeixen molt enfora, com sequeres al Sahel i la Mediterrània. Aquest fet no és periòdic, depèn fins i tot de fenòmens astronòmics.

No està gens clar que hi hagi un canvi de clima. He parlat de Kondratief, un climatòleg rus que ha estudiat el tema, i ell opina que la qüestió no està clara. El que sí hem de procurar és que l'home, amb la seva intervenció, faci el menys mal possible al medi ambient.

- Has confós mai un globus sonda amb un OVNI?, et pareix que molta de gent ho confon?

- Un OVNI és un objecte volador no identificat, quan s'identifica moltes vegades és un globus sonda, altres, un globus de nivell constant, un avió... Un globus sonda s'identifica bastant bé.

- Els teus avantpassats eren naviliers, què significa per a tu la mar?

- Mira, jo som un marí frustrat, mon pare també ho va ser, però el meu avi, el meu besavi i el meu rebesavi eren naviliers i, a més i sobretot, eren navegants. Jo he intentat substituir la navegació dels meus avantpassats a Cuba -l'Havana- o les Antilles en general o també per la Mediterrània per les pescades a s'Estaca o per sortir amb un botet a vela per la badia de Palma.

AJUNTAMENT

BODES

Als mesos de juny, juliol i agost, s'han efectuat cinc matrimonis canònics i trenta-un de civils. Entre els quals, el de: Miquel Angel Torres Torres i María del Carmen de la Rosa Egea. 11-06-1994

DEFUNCIONS

- Pedro Ripoll Estaràs, el dia 2 de juny de 1994. Va morir a Palma als 68 anys.
 - María del Loreto Sancho Prades, el dia 3 de juny de 1994.
 - Miquel Carbonell Torres, el dia 3 de juliol de 1994.
 - Sebastià Morey Calafat, el dia 4 de juliol de 1994.
 - Aina González Morell, el dia 16 de juliol de 1994.
 - Magdalena Lladó Lladó, el dia 25 de juliol de 1994.
 - Miquel Juan Fiol, el dia 14 d'agost de 1994.
 - Concepción Moragues Morell, el dia 22 d'agost de 1994.

NAIXEMENTS

- Alcía Calafat Jaso, filla de Feliu i Mercè. 04-07-1994.
 - Maria Bauzà Esteva, filla de Fran-

María Dolores Herrera González i Bernat Estaràs Morey es varen casar el dia 28 de maig a l'església de Nuestra Señora la Auxiliadora de Màlaga.

cisco i Maria Magdalena. 05-08-1994.
 - Gabriel Català Carbonell, fill d'Esteve i Beatriz Maria. 22-08-1994.

Miquel Angel Torres Torres i María del Carmen de la Rosa Egea el dia feliç de les seves noces, que tingueren lloc el dia 11 de juny a Valldemossa.

El dia 21 de maig, Alfredo Mus Malleu i Catalina Català Bauzà es varen casar a Valldemossa. Després anaren a Son Termes, on oferiren un exquisit sopar als seus familiars i amics.

La Granja d'Esporles fou el lloc on anaren a passejar Toni Gallego, Margarita Vicens i la seva filla Maria Isabel, la qual havia pres la primera comunió aquell mateix dia. Vegeu quin grup més eixerit davant una esponerosa hortència.

Mateu Calafat i Joana Lladó, amb els seus fills Tomeu i Llorenç, volgueren fer una visita a Santa Catalina Thomàs, el dia de la primera comunió de Tomeu. Aquesta n'és la constància gràfica.

Aina Aulí Nadal és aquesta nina tan encisadora. És filla de Guillem i Joana de Nacre. Va ser batejada el dia 6 d'agost a l'església parroquial de Sant Pere d'Esporles.

Aquesta moreneta tan plantosa és Maria Margalida Calafat Torres el dia de la seva primera comunió, celebrada el dia vint-i-cinc de juny a la parròquia de Sant Bartomeu de Valldemossa.

Tot just en haver fet la primera comunió, Jordi Estaràs Fullana es va retratar amb els seus pares, Dino i Francisca, sota un alterós xiprer, als jardins de la Cartoixa. Més tard, acompanyats dels seus familiars i amics, celebraren l'esdeveniment amb un excel·lent dinar a Son Moragues.

El dia 25 de juny, a l'església de Sant Bartomeu, varen batejar la filla segona de Gaspar Mas i Maria Alcover. Tot seguit ho festejaren al Bar La Cartuja, propietat dels padrins materns. La filla major, Esperança, ens mostra la seva germaneta, Paula, vestides totes dues de blanc, just abans de la cerimònia.

Aquest preciós infant és Miquel Carbonell Cantero. Els seus pares, Sebastià i Maria Dolores, l'han fet batejar el dia 7 d'agost a la parròquia de Sant Bartomeu. Acabada la cerimònia han obsequiat els familiars i amics amb un bufet servit a la Pizzeria Vesubio. Són els padrins de fonts de Miquel, Toni Carbonell i Maria Apolonia Cantero.

Ivan Roy Oliver es diu aquest nin tan preciós que va néixer el dia 15 de gener d'enguany. Viu a Valldemossa i és nét d'en Lluis de ca ses Pintores.

Una simpàtica fotografia que ha arribat de Viña del Mar, Xile. Joan i Santiago, que han passat quasi dos mesos a Xile ens l'han proporcionada: està feta aquest estiu el dia del bateig de la seva néta. D'esquerra a dreta: Joan, Gela, Maria Eugenia Bravo Gelabert, Patricio i Santiago.

Isabel Gelabert Barroso amb els seus pares, Toni i Carmen, davant la pica baptismal on rebé les aigües purificadoras el dia 11 de juny. Foren els padrins de fonts Isabel Serrano i Francisco Javier Pol. La família i els amics es reuniren entorn d'un deliciós bufet al Bar Los Tilos per tal de celebrar l'esdeveniment.

Els germans Antoni i Miquel Espert Font damunt un tricicle al pati de casa seva.

Els nostres amics Miquel Ripoll i Antònia Calafat varen celebrar les seves noces d'argent amb una missa ben emotiva en la qual hi participaren les seves filles, Antònia Maria i Francesca, i el cor parroquial dirigit per Mateu Calafat. Miquel Ripoll, que és l'ànima de l'OCB a Valldemossa, forma part del cor parroquial i de l'equip de redacció d'aquesta revista. Antònia i Miquel han arribat a aquesta data tan important comptant amb la companyia dels seus pares, Josep, Antònia, Miquel i Francesca.

Juan José González Cano, que va complir tres anys el dia 8 de març, us vol presentar el seu germanet, Daniel, que va néixer a Palma el dia 7 de juny d'enguany.

IMATGES D'ANTANY

La família Mercant-Mas entorn de l'any 1909. L'amo en Mateu «Garrit», la seva dona i les filles, «ses Garridetes». Fotografia arxiu de Sebastià Trias Mercant.

Una fotografia escolar feta al col·legi de les monges franciscanes de Valldemossa el curs 1972-72. La monja és Sor Miquela i els infants, d'esquerra a dreta, davant: Carmen Estrades Cerdà, Maria Antònia Morey Mercant, ?, Margarita Ferragut Calafat, Maria Josep Calafat Rivas, Joana Martorell Salvà. Segona fila: Salvador ?, «de Son Verí», ?, Pedro Quetglas Rosselló, David Izquierdo, Vicenç Colom, Madeleine Estradas, Antònia Maria Calafat Rivas, Catalina Thomàs Guasp Oliver, Antònia Gelabert. Darrera: Rosario Cano Sánchez, Antònia Maria Torres Mas, Magdalena Boscana Mas, Margarita Cano Far, Salvador Cano Sánchez, Miquel Angel Esteva Morey, José Cansado Torres, Jaume Morey Morey, Antoni Martorell Salvà, Joan Morey Juan. Fotografia arxiu d'Antònia M. Calafat, «de Can Garrit».

Devers l'any 1920 vingué destinada a Valldemossa aquesta mestra d'escola, de cognom Pastor, i es va retratar amb Margalida Lladó «de Can Mariano». Fotografia arxiu de Catalina Thomàs Calafat «de Can Mariano».

Per casualitat ens va arribar aquest grup masculí, ells són Francesc Ripoll Calafat, «Tico»; Joan Calafat «de Can Simó» i Tomeu Calafat «de Can Simó». Passats els anys, el Joan Calafat «de Can Simó» d'aquesta fotografia es va casar amb Margalida Lladó «de Can Mariano» de l'altre retrat. Fotografia arxiu de Francisca Calafat «de Can Simó».

CRÒNIQUES DE NA DOLORES

Els Valldemossa

Dos són els creuers que per raons professionals han fet darrerament Els Valldemossa. Primerament partiren cap a Sudàfrica, del dia 17 al 21 de febrer. Dia 28 arribaren a Namíbia, visitaren l'illa de Santa Elena, Benín, Togo i la Costa d'Ivori, tornaren a Valldemossa el dia 10 de març.

Després d'un parell de dies tornaren a fer un altre creuer, aquesta vegada per la Mediterrània, que va durar un mes, del 28 d'abril al 28 de maig. Visitaren la península Italiana, Sicília, Malta, Creta, Xipre, Turquia i Grècia.

Cursos de Català, sopar de fi de curs

El dia 2 de juny, al Restaurant Pequeño Mundo, hi hagué el sopar per a tots els que estudiem tot l'any mallorquí. Cada mestra tenia una taula amb els seus alumnes. Després del sopar digué unes paraules el president de l'Obra Cultural Balear, Antoni Mir, i va cloure l'acte el batle de Palma, Joan Fageda.

Desè aniversari del Grup de Teatre Joves de Valldemossa

Dia 4 de juny, al Magatzem, el Grup de Teatre Joves de Valldemossa,

que dirigeix Maria Teresa Ripoll, va escenificar l'obra de Joan Mas *Ni una gota d'això ni una bolla d'allò*. Es dóna el cas que la primera representació d'aquest grup fou amb una obra de Joan Mas. Reteren així doble homenatge a l'autor, recentment desaparegut.

Cent quaranta-dues persones han treballat al llarg d'aquests deu anys -del 8 de gener de 1984 al 4 de juny de 1994- amb el Grup de Teatre Joves de Valldemossa. A cada actuació, un nombrós grup de joves es mouen per fer possible que la representació surti perfecta. No sols es tracta que els actors ho facin bé, sinó que tot funcioni des dels programes, fins als decorats, passant per regidors, vestuari, llum, so, presentadors, maquillatge, perruqueria, etc.

Després de la funció, que fou molt aplaudida, el Grup de Teatre Joves de Valldemossa, convidà tots els assistents a un exquisit refresc.

Corpus Christi

Diumenge dia 5 de juny celebrarem la festivitat del Corpus Christi. Després de la missa solemne que es féu a les 6 de l'horabaixa,

JOVES DE VALLDEMOSSA

DIA 4 DE JUNY.

Dibuix de Francesca Ripoll Calafat.

sortí la processó amb el Santíssim. La custòdia anava sota el pali acompanyada pel poble, autoritats religioses i civils, un nombrós grup d'infants vestits de primera comunió i la banda de música. Les cases i els carrers estaven ben adornats, llàstima que aquest bell costum no el segueixi tot el poble, com fa només un parell d'anys. En alguns llocs hi

Joan Fageda fa el seu parlament.

Una escena de la comèdia.

El Santíssim passant pel carrer del Rei Sanç.

Un moment del sorteig.

mancaven els pètals, la ginestra, i un poc de verd.

Acabat l'acte, tothom es reuní a l'Ajuntament per tal d'assitir al sorteig de la Beateta i l'Hereva d'aquest any.

Tengueren la sort de sortir Natàlia Morell, Beateta, i Maria del Mar Morey, Hereva.

Mítting del PP a Los Tilos

Dia 7 de juny, a les 8 de l'horabaixa, el Partit Popular féu un mítting a Los Tilos. Hi intervingueren Joan Muntaner, Rosa Estaràs, Jaume Font, Joan Flaquer i Gabriel Cañellas. Finalitzat l'acte, hi va haver un refresc.

Cinquè aniversari de la revista *Miramar*

Aquest mes de juliol vàrem celebrar la gran festa d'aniversari de la revista *Miramar*. Tot va començar dia 8 amb la inauguració d'una tómbola -en un local amablement cedit per la nostra col·laboradora Margalida Ferrà- feta per recaptar doblers per al número extraordinari que editàrem per a aquesta ocasió. La tómbola -muntada amb la col·laboració de molts d'establiments, entitats i un munt de particulars que aportaren regals per als premis, que anaven des d'una litografia de Coll Bardolet o un oli de Carme Sánchez, fins a una camiseta o un collar, passant per en-

saïmades, llibres i tota mena d'objectes, fins a una pinta o un bolígraf- va tenir un gran èxit i s'exhauriren tots els números que havíem preparat.

Però el colofó va ser el dilluns dia 11 amb la presentació del número extraordinari de la revista titulat: *Miramar, cinc anys de vida*, el qual es presentava embolcallat amb unes cobertes florides, acolorides i lluminoses obra i obsequi de Josep Coll Bardolet. Més de cic-centes persones varen acudir a la festa que tingué lloc a la plaça de la Cartoixa. No hi mancà cap element per aconseguir una vetllada inoblidable: una gran participació de públic, un marc excel·lent, bona música, paraules assenyades, coca i vi.

Neus Picó presentà l'acte amb la seva habitual professionalitat. Els Valldemossa, El Parado de Valldemossa i els germans Francesc i Joana Maria Mulet (ball de saló) feren la part musical de la celebració. Pel que fa als parlaments, anaren a càrrec del doctor Sebastià Trias Mercant, membre de l'equip de redacció de *Miramar*; de Joan Muntaner, batle de Valldemossa, i de Toni Mir, president de l'Obra Cultural Balear. En el decurs de l'acte es va fer el sorteig de les vuit rifes de la tómbola.

Després, alguns joves serviren coca i vi i tothom brindà per *Miramar*,

per tots els que la fan i per tots els que ajuden perquè aquesta revista cada trimestre arribi a les nostres cases.

A tots quants els demanàrem col·laboració ens ajudaren. Hem d'agrair a tots i cadascun dels que aportaren regals, feina, local, actuacions, cadafal, paraules, música, llum, cadires... el seu ajut: en publicam la llista, per ordre alfabètic, tal vegada incompleta, demanam disculpes. Si qualcú no hi surt, que ens ho digui i a la propera revista ho publicarem.

Ajuntament de Valldemossa
 Almacenes Lladó Pol
 Apotecaria Colom Cerdà
 Associació Festivals Chopin
 Associació de Joves de Valldemossa
 Bar La Cartuja
 Bar Los Tilos
 Bar Meriendas
 Bar Sa Mata
 Bar S'Olivera
 Bodega Can Gotzo
 Antònia Maria Calafat Rivas
 Majo Calafat Rivas
 Loli Calafat Rivas
 Bartomeu Calafat Mas
 Francisca Calafat Mas
 Ca N'Amèlia
 Can Flor
 Can Molinas
 Llúcia Cànovas Brotons
 Catalina Cañellas
 Maria del Pilar Cañellas
 Pep Cañellas Riera

Francesca Cañellas Serrano
 Nicolau S. Cañellas Serrano
 Lúcia Carbonell
 Josep Coll Bardolet
 Toni X. Colom Colom
 Nicolau Colom Martí
 Catalina Colom Torres
 Kety Company
 Antònia Darder Boscana
 Distribuïdora Rotger
 Edicions Cort
 Empleats de l'Ajuntament
 Els Valldemossa
 Malén Estaràs Calafat
 Malén Estaràs Estaràs
 Rafael Estaràs Estaràs
 Catita Estaràs
 Núria Estaràs King

Dolors Estrades Calafat
 Catalina Estrades Mercant
 Magdalena Estrades Mercant
 Establiments Alorda
 Margalida Ferrà Boutroux
 Maria Fiol
 Rafael Gelabert
 Miquel Ferrer
 Margalida Fiol
 Joan Miquel Fiol Torres
 Hostal Can Marió
 Impremta Politècnica
 Francisca Juan Calafat
 Francisca Juan Mas
 Maria Juan Mas
 Pepe Jiménez
 Francisca Juan Calafat
 Miquel Juan Salvà

Ioni King
 Llibreria Cartoixa
 Enric Luque Albertí
 Maria Mas Calafat
 Maria del Mar Mas
 Maria José Mas
 Pedro Mas
 Mecanàutica
 Antoni Mir
 Maria Monserrat
 Antonio Morell Garcia
 Aina Morey Gelabert
 Francesc Mulet Jiménez
 Joana Maria Mulet Jiménez
 Joan Muntaner Marroig
 Nacre
 Maria Antònia Nicolau
 Lídia Oliver Terrassa

Part dels assistents a la festa del Vè. aniversari de Miramar.
 Fotografia de Nicolau S. Cañellas.

Els Valldemossa. Fotografia de Nicolau S. Cañellas.

Parado de Valldemossa. Fotografia de Nicolau S. Cañellas.

Parado de Valldemossa. Fotografia de Nicolau S. Cañellas.

Obra Cultural Balear
Parado de Valldemossa
Patisserie Sa Cartoixa
Alexia Pérez Ripoll
Yolanda Pérez Ripoll
Neus Picó Veny
Restaurant Port de Valldemossa
Margalida Ripoll Darder

Maria Teresa Ripoll Estrades
Loles Ripoll Estrades
Pedro Ripoll Juan
Miquel Ripoll Rul-lan
Matilde Rovira Serrano
Aina Rufino
Paquita Rufino
Margarita Salvà Calafat

Carme Sánchez
Sa Nostra
Joana Serra de Gayeta Martí
Antònia Serrano Darder
Matilde Serrano Darder
Pere Bru Serrano Torres
Supermercat Valldemossa
Maria Torres Calafat
Joan Tortella Araque
Sebastià Trias Mercant
Magdalena Vila de Juan
Magdalena Vila de Torres

Un moment del sorteig. D'esquerra a dreta: Pere Joan Plomer Riutort, Joan Nicolau Colom, Toni Colom Colom i Neus Picó Veny.

Venda de revistes durant la festa. D'esquerra a dreta: Dolors Estrades, Antònia M. Calafat i Francesca Cañellas. Fotografia de Nicolau Cañellas.

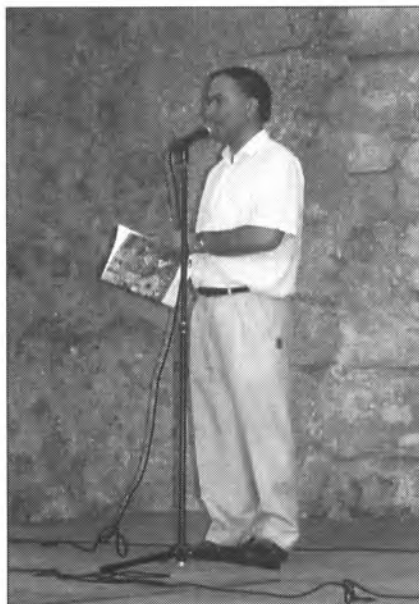
Sopar dels col·laboradors de *Miramar*

El dia 12 d'agost, a Son Salvantet, férem el sopar anual dels col·laboradors de *Miramar*.

Com cada any es va fer un balanç del funcionament i de l'estat financer de la revista. S'escoltaren suggeriments i es proposà un tema per al proper *Plec de Cultura Popular*.

Després sopàrem de trempó fet amb els pebres i les tomàtiques que ens proporcionà Pep Cañellas, i dels diversos menjars, dolços o salats, que aportàrem els convidats.

Acabat el sopar, conversant en bona harmonia, passàrem una divertida vetllada a la fresca.

Joan Muntaner. Fotografia de Nicolau S. Cañellas.

Joana Maria i Francesc Mulet. Fotografia de Nicolau S. Cañellas.

Toni Mir. Fotografia de Nicolau S. Cañellas.

Abans de començar a repartir la coca. D'esquerra a dreta: Majo Calafat, Lúdia Oliver, Loli Calafat, Joan Tortella, Francisca Juan i Enric Luque. Fotografia de Nicolau S. Cañellas.

Missa a la capelleta de Sant Vicenç Ferrer

Dia 25 d'agost, a les vuit i mitja de l'horabaixa, el canonge Bru Morey digué una missa -que va dedicar a l'Arxiduc en el dia del seu patró onomàstic- a la capelleta de Sant Vicenç Ferrer. Aquesta capelleta, propietat de les famílies de Son Gual (García-Farías Vives i Vives Bauzá), fou construïda per l'arxiduc Lluís Salvador l'any 1911. Dos anys després, el 1913, es complia el cinquè centenari de la venguda a Valldemossa de sant Vicenç Ferrer, el qual va predicar, damunt una olivera, al lloc on està avui aquesta capelleta. L'olivera vella que hi havia es va morir, però José Luís García-Farías en va transplantar una de vella que no va aferrar, de la qual ha nascut un ullastre que, en esser hora, empeltarà, i a més, n'hi ha sembrada una altra de jove.

Missa a la capelleta de sant Vicenç Ferrer.

Alguns dels assistents a la reunió de col·laboradors de la revista Miramar a Son Salvantet.

Dolors Estrades Calafat

Recull de notícies i fotografies interessants tretes de l'arxiu d'Antoni Cabot Estarellas mentre fou vicari i llavors rector de Valldemossa

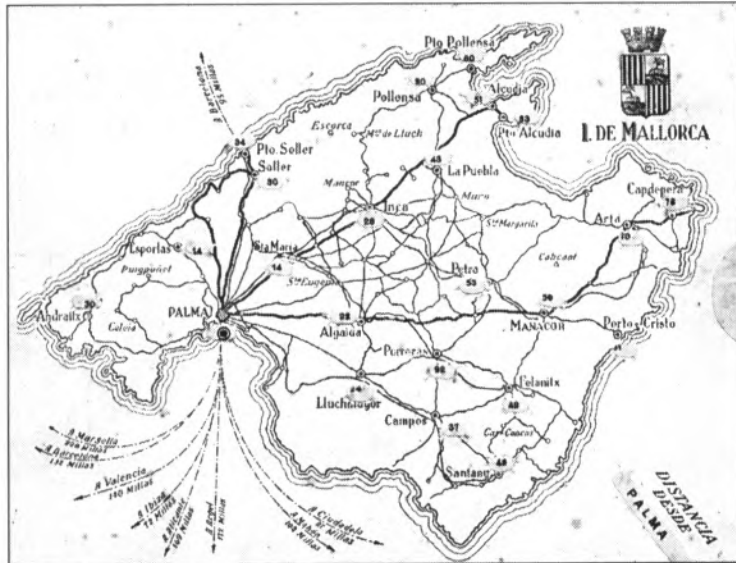

Fotografia feta al pujol de Son Gual de Valldemossa, el dia de la col·locació de la primera pedra del monument al Cor de Jesús. D'esquerra a dreta, són: Maria Colom «de Son Brondo», Margalida Mas «de s'Abadua», Margalida Colom, de Bunyola, Margalida Ripoll, «de Can Manitos», Margalida Cabot, Joan Ripoll, «de Can Manitos».

RECORD DE L'ESCOLANIA DE VALLEDEMOSA

Aquest és el recordatori que va fer el rector Antoni Cabot quan va fundar l'escolania de Valldemossa.

Aquesta curiosa postal amb un mapa de Mallorca porta al mig un full movable, mitjantçant el qual es pot saber la distància entre els distints pobles de l'illa. Al darrera duu l'adreça següent: Hotel FLORIDA de Miramar. Valldemossa / BALEARES - MALLORCA. El que ens han dit és que aquest hotel era a Ca Madò Pilla, avui El Encinar.

ESCOLANIA DE VALLEDEMOSA

FEBEREN L'HABIT D'ESCOLANS
LA DIADA DELS RAMS

- Sebastià Morey Gelabert.
- Josep Lladó Darder.
- Danià Calafat Morey.
- Pere Ripoll Rullán.
- Miquel Torres Bujosa.
- Antoni Palmer Cruelles.
- Sebastià Colom Pastor.
- Feliu Lladó Calafat.
- Gaspar Pastor Lladó.
- Joan Juan Deyà.
- Jaume Juan Mas.
- Joan Martorell Pizà.
- Josep Lladó Vila.
- Joan Lladó Calafat.

Valldemossa, 3 d'Abril de 1955.

Joan Cabot Estarellas

Del 26 de juny al 2 de juliol de 1994

EXCURSIÓ PER BÈLGICA I FRANÇA

El qui pensi que 54 persones no es poden posar d'acord i conviure amb mútua comprensió i tolerància, es troba en un greu error. Jo he viscut aquesta experiència i en guard un gratíssim record, és més, no m'importaria repetir-ho.

Excursió ben organitzada per l'Ajuntament de Valldemossa, per mitjà de l'agència de viatges KRONOS.

Ens acompanyaven el batle de Valldemossa, senyor Muntaner, i la seva esposa. També el guia Jaume Rigo, un inqüestionable professional.

26.6.1994. Dematinada de rigor per a les primeres ablucions del dia, tancar les maletes i concentrar-nos a les 9 h al lloc assenyalat per recollir-nos l'autocar que ens traslladarà a l'Aeroport.

A les 10.45 h ens embarcam dins un avió gegant de la Cia. Air Inter (Grup Air France) que s'envola a les 11.15 h. Volam a 10.000 m. feliços i contents. Durant el viatge ens donen dinar. Bé.

A l'Aeroport d'Orly aterram a les 12.45 h. Per recollir les maletes i anar a l'autocar que ha vingut de Barcelona, amb el qual farem tots els desplaçaments, hem viscut una petita aventura. Aquí hi ha gent per tot i es poden escoltar quasi totes les llengües del món.

En Jaume Rigo, més que un guia és el nostre àngel de la guarda. Gràcies a ell no tenim cap problema. Si parlem d'en José Antonio, conductor de l'autocar, a la seva condició de bon professional, hem d'afegir la d'excel·lent persona. Gràcies a ambdós.

De l'Aeroport d'Orly sortim amb l'autocar cap a Brussel·les. Són les 14 h. El paisatge que podem contemplar pel camí és pla i repetitiu. Malgrat això, és interessant i bonic. Podem veure espessos boscs

d'un verd fosc harmonitzant amb terres de conreu molt cuidades.

Feim una aturada de 20 m en una àrea d'aparcament, que aprofitam per gastar els primers francs francesos i saludar el «Senyor Roca», que té interessos per aquí.

Devers les 5 del capvespre, passem la frontera de Bèlgica i a les 6.30 h ens instal·lam a l'Hotel Copthorne Estephanie a Brussel·les. Molt bé.

Sopam al Restaurant Delta, prop de l'hotel. Després feim un tomb per la ciutat, passem per un carrer molt estret mesell de restaurants amb taules i cadires al carrer, i, pel que hem vist, s'hi menja més bé. Finalment anam a la Grande Place (Plaça Major). Una meravella arquitectònica que ens deixa bocabadats. Val la pena.

Brussel·les té molts de jardins i parcs públics amb una rica i variada flora, que propicia l'abundància d'aigua. Tot es veu net i cuidat.

27.6.1994 Com sigui que és cosa d'aprofitar el temps, les dematinades són a l'ordre del dia. Per altra banda, pens que tothom hi està d'acord.

Ens presenten el guia local, senyor Ruiz, qui ens acompanyarà a Bruges. És argentí i resident a Brussel·les des de fa 34 anys. Molt agradable i documentat. Ens diu que per aquí només fa sol 60 dies a l'any. Bruges, ciutat medieval, dóna la sensació d'haver-se aturat en el temps, res sembla nou. És una obra d'art que no es pot ometre si es visita Bèlgica. És la capital de la província de Flandes Occidental. Centre industrial, turístic i comercial. El seu nom procedeix dels nombrosos ponts (*bruc* en flamenc).

Després de dinar ens dirigim a Gant, capital de la província de Flandes Oriental. Ciutat industrial i centre d'ensenyament superior. Val

la pena visitar la catedral i el castell dels Comtes de Flandes. De la casa on va néixer Carles V, no en resta més que una placa.

De retorn a Brussel·les, visitam l'Atòmium i tot seguit anam a fotografiar la Font del Manneken Pis i després la il·luminació i jocs de llums de l'encisadora Grande Place, on destaca dels meravellosos edificis que l'envolten la Casa de la Ciutat, amb una esveltíssima torre central dins l'admirable conjunt d'aquesta plaça anomenada també Groote Market. Són d'admirar totes les façanes. Quina meravella!

28.6.1994 A suggeriment de Jaume Rigo hi ha dematinada especial.

A les 7.30 h deixam l'Hotel, acomiadant-nos de Brussel·les, que ens ha deixat gust de poc i amb serioses ganes de tornar-hi amb més temps. Personalment m'ha entusiasmat.

PARÍS!!! A les 12 h hi arribam i sense perdre volta visitam la basílica del Sagrat Cor (Montmartre). Una meravella. Ja a l'exterior, la visió es veu enterbolida per una inoportuna i espessa calitja, que no deixa veure la magnífica panoràmica que aquest turó ha d'oferir en un dia clar. Molt de sol que escalfa de debò.

Dinam a un self service de la cadena Flunch (Le Restaurant Liberté) ubicat en el Centre Comercial CASTORAMA. Bé.

El capvespre anam a veure LA DEFENSE. Aquí dóna la impressió que hi han traslladat el Manhattan de Nova York. Força interessant.

A la nit ens instal·lam a l'Hotel ROCROY. Quasi bé. Sopam en un altre self service, també de la cadena FLUNCH, però regentat per un negre de mals arrambatges que quasi ens fa fora. Els bons oficis d'en Rigo ho eviten.

Anam tot seguit a fer un tomb pel Sena amb una barca de la Cia. Bateaux-Mouches, amb una increïble il·luminació. Sembla de dia amb tanta de llum. Molt bé, molt bonic i molts però molts moscards.

29.6.1994 Visitam l'Arc de Triomf, on feim una bona aturada per admirar amb detall aquest magnífic monument. Després visitam la Plaça del Trocadero on es troba l'estatua equestre del Mariscal Foch. Contemplam tot seguit, encara que des de lluny, la singular Torre Eiffel, construïda per Alexandre-Gustave Eiffel, amb motiu de l'Exposició Universal de 1889.

Personalment tenia una il·lusió infantil per veure-la i pujar al capdamunt. No m'ha decebut. La visió panoràmica que es domina des dels 320 metres d'alçària és impressionant. Hom experimenta aquí la sensació de tenir a l'abast tota la monumentalitat de la Ciutat. Simplement meravellós.

Superada l'emoció d'haver pujat a la Torre Eiffel, ens enfrontam amb la de contemplar NOTRE DAME, que gràcies a una guia comprada per la meva dona, m'ha permès admirar aquest monument, documentat prèviament.

Després de dinar visitam l'Hotel de Ville. Interessant de veritat.

30.6.1994 EURO DISNEYLAND. Quasi res!!! Oh! Oh, Oh, Oh... Espatarrant! Aquí un es desdobra en

l'al·lot petit que un duu a dins. Tot atreu, tot interessa, i un voldria multiplicar-se per poder anar pertot, però un dia no dona per tant. Els qui hem decidit seguir Jaume Rigo, hem tengut ocasió de veure i visitar moltes coses, gràcies a la maratoniana marxa a què ens hem vist sotmesos.

FRONTIERLAND

Phanton Manor
Thunder Mesa Riverboat Landing
Legend of the Wild West
Rustler Roudup Shootin' Gallery
Euro Disneyland Railroad
Adventureland
Pirates of the Caribbean

FANTASYLAND

Le Château de la Belle au Bois Dormant
Le Tanière du Dragon
Blanche-Neige et les Sept Nains
Les Voyages de Pinocchio
Peter Pan's Flight
It's a Small World

DISCOVERYLAND

Le Visionarium
Ciné Magique
Star Tours

La Parade Disney
La Belle et la Bête
Livre Magique de Mickey
Electrical Parade

i més coses.

Tot el dia hem tengut un sol de justícia. S'ha parlat de 40°. El cas és

que ha fet calor de debò. Una diada inoblidable, malgrat la prova de força que és estat córrer d'un costat a l'altre.

1.7.1994 VERSALLES. Visita a aquest palau de faula i als seus encisadors jardins.

La manca de puntualitat de les dues guies franceses ens ha fet començar la visita ja de gran dia i baix un sol africà. Per tant, i per mor d'aquest endarreriment, la visita al Palau és estat una mica a corre-cuita. Així i tot, hem pogut ensaborir la bellesa d'aquest palau i imaginar-lo com quan s'hi donaven festes.

Al capvespre hi ha hagut escampadissa general. Al Louvre amb en Jaume Rigo, al Museu del Cina, a Galeries Lafayette, etc. etc.

2.7.1994 RETORN A LA LLAR. Matinada prudent per fer la fotografia de record i traslladar-nos tot seguit a l'Aeroport d'Orly.

PARÍS-PALMA, amb avió de la mateixa Cia. de l'anada. Altra vegada a 10.000 m feliços i contents. També ens donen dinar.

AEROPORT DE SON SANT JOAN. Tornam a esser a la Roqueta amb la satisfacció d'haver fet un viatge molt agradable amb una companyia encara més agradable.

I fins una altra.

Benigne Palos
(Enviat especial de na Búger)

**BANC DE
CREDIT BALEAR**

Es Credit

ARXIU FOTOGRÀFIC D'ANTONI MUNTANER, «GUARIN»

ALTRE TEMPS

Devers els anys trenta, anant d'excursió amb el Foment de Turisme, vaig fer aquestes fotografies, el paisatge és encara el mateix, si el voleu contemplar anau a fer la volta del puig Roig. Des d'allà vaig retratar es Morro de sa Vaca.

Un altre dia vaig anar a Formentor i vaig immortalitzar el cap de Catalunya. Aquesta fotografia la va publicar el Foment del Turisme en un fullet de propaganda de Mallorca.

LA VEU DELS NOSTRES POETES I GLOSADORS

Cinquè aniversari de la revista *Miramar*

Diverses persones ens han fet arribar la seva felicitació mitjançant poesies, les publicam tot agraint la seva atenció.

Dedicada als col·laboradors de la revista *Miramar* i especialment a **Antònia Serrano**

La revista *Miramar* està feta a Valldemossa per llegir i per guardar, ja que és la més preciosa.

Aquest grapat de revistes duen passatems i opinions i a totes les edicions diu de futbol i tennistes.

Coll Bardolet, el pintor, les cobertes va crear de la revista *Miramar* amb fantasia i molt d'amor.

Els Serrano han treballat, i altres col·laboradors, amb les fotos que hi han posat o cròniques com na Dolors.

Noves de l'Ajuntament, parla del temps que ha passat, conta qualche lliurament... ben completa els ha quedat!

Miquel Angel Plomer Riutort

Als fundadors, promotors, col·laboradors, subscriptors, etc. de la ben arribada revista valldemossina *Miramar*

Amb elogi

Us desig que tots vosaltres faceu sonada i alegre festa de vostra i nostra *Miramar*: la gent s'instrueix i està contenta, de Mallorca és la millor premsa. Amb pompa i alegria, cau bé els seus cinc anys celebrar. Felicitats per a tots vull donar em sap greu no poder assistir, i no poder conèixer-vos. Esper amb il·lusió notícies vostres i el número especial de la revista. Una abraçada per a tots.

Apol·lònia Perelló Bonet
Santanyí, juliol de 1994

Miramar, primer lustre

Una glosa us vull lliurar
amb alabances descloses
per una vintena d'obres
d'un lustre que ens ha volat.

Obres, sí, ben acabades,
cada cíclic trimestral
treball hermós i formal
de les notícies nostrades.

Jo no sé com compartiu
tantes hores, tants d'afany
tants anhels i sense planys
amb la vida que viviu.

Que la tasca de gegants
que fa cinc anys duis a terme
es continuï ben ferme
i ens alegri per molts d'anys.

Mercè C. Hernández

11 de juliol de 1994

Bosc i alçada

Sonet

La resplandor de la nit s'acabava.
Lentament s'engalanà la foscor.
El bosc era tot màgia i remor
quan una guspira d'or s'hi escampava.

Només amb un ardorós brot de sol
aquell fabulós instant s'engrandia.
Sota el cel, mentrestant, el verd naixia
omplint tan vast i perfumat redol.

El bosc ampli, espès i gratificant
era bellament orlat per l'encant
banyat per un florejar d'alegria.
Què bé tremola l'art ocult de l'alba...!
Verdors i llum són harmonia
ben a prop d'ocells, flors i melodia.

Ferran Móra i Gayà

Carla de Armas.

Per al meu fill Juan Manuel

Albirant de sobte el teu somrís,
en un lànguid gest llaminer
et dormires, fill meu, a la indecisa
ombra d'uns ocells en flor.

Jamai no ho oblidaré. La claror del dia
accentuava l'albor del teu front
i la teva boca de magrana
[s'entreobria,
gloriosament besada per la llum.

Et tenia als meus braços, i sense
[adonar-me'n,
un súbit impuls em féu pensar en el
teu sol,
la teva lluna, el teu sender
i en l'estrella polar del teu destí.

Et tenia als meus braços
mentre acaronava les teves mans de
[cotó.
Perquè col·locat a l'esquerra del meu
[pit
es recolzava ben al mig el teu cor.

Carla de Armas

(Aquest sentit poema, traduït del castellà, és un petit homenatge a Juan Manuel, en recordança de l'estada a Valldemossa de la seva mare, autora d'aquesta obra.)

A Aina González Morell

Roseret esponerós, de fulles tendres;
setze poncelles brufades de rosada
s'obren pausadament tot flairant el món.
Papallones, sovint, envolten la planta;
brunzeixen abelles volant; pel jardí
s'escampa fragància de gelea reial.

Roseret esponerós, de fulles tendres...

Un raig de mala lluna el roser ha tallat;
rutilants estels recullen les poncelles
i en fan un ram per a l'estrella de l'alba.
Què passa avui? Per què els ocells ja no
[canten?

Tot és silenci, tot és parlar en veu baixa,
sols senten murmuris d'amor solidari
passar pels carrers i anar de casa en casa.

Roseret esponerós, de fulles tendres...

Amb un somrís als llavis ets recordada.

Antònia Serrano Darder

Son Salvanet, juliol de 1994

Recordau-me així com era

Aina

† 16 de juliol de 1994

Sa Marina de Valldemossa

Tros de brasa encesa,
llunyà cercle daurat,
l'aigua aplaca la pujança
assedegada del temps passat.
Aigües grises o blavoses
calmades o agitades,
entre cel i mar penjades,
com raïm, casetes blanques.

Ormeigs i xarxes esteses,
plenes de verdes maragdes,
de món estrany arrabassades,
perden brillantor, pàl·lides.

El pi vell i arrelat mira,
des de l'alta serralada,
com el mollet pentina
cabells de bruixa irada.

Tros de brasa encesa,
llunyà cercle daurat,
l'aigua aplaca la pujança
assedegada del temps passat.

Catalina Genovart

Tot el blau és teu

Rosa!...
Tu ets el cor i el pensament;
blanca lluna que t'enfiles
entre foscor i estrelles.
Tu recerques la veritat...
La Pau en el ventre del Sol
i en els pits amorosíssims

del quart creixent
configurats en la teva imatge.
Oh Rosa!...
Oh blanc amor!...,
no miris les nafres dels abismes
ni l'egoisme dels homes
vomitant odis i venjances.
Ara ja tens flairoses ales,
pots volar com les gavines
i solcar l'infinit,
abraçar el crepuscle de les galàxies,
l'aire, la pluja i el vent.
Has deixat les ombres...
i la veu de l'alba respira.
Oh Rosa!...
Oh blanc amor!...
...Tot el blau és teu,
agafa'l amb l'ullada del teu cor.

Sebastià Vidal i Obrador

Aquest poema ha estat el guanyador del Premi
Reina Amàlia 94, de poesia en català que
promou des de fa vint-i-tres anys el poeta
Esteban Pisón.

Ja n'hi ha prou de passar fam!

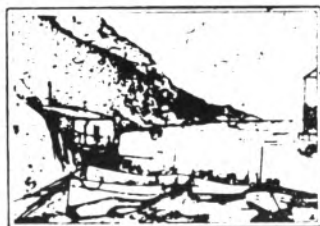
Avui vos faré presents,
naturals, tres personatges;
tots portant mals arrambatges
i amb cara de nins contents.
Es primer té bones dents;
es segon, un bon barram;
no li agrada passar fam
mal mengi pebres coents.

Si parau un poc d'esment,
sa tercera em té confús:
podeu estar ben segurs
que no surt de cap convent.
Vet aquí, tot es valdéu
que cadascú mos enfloca:
just ous covats per sa lloca
que viu pes Puig de Sineu!

A mi per mascle me tenen,
només m'agrada sa fruita
i pos ets ous a sa truita
i ses dones en berenen.
No festeja sa viola
ni festegen guitarrons
si no moc es galindons
per veure qui me'ls consola.
Sense forqueta i menjant,
ara vos ensenyaré
tot allò que jo puc fer
mentre tir cap a davant.
Jo cerc pomes mallorquines,
cerc patates catalanes
o ses figues valencianes:
Quines menges tan fines!
Tan fines i saboroses,
tan sedoses i poncelles,
tan ruboroses i belles
sobre garrigues flairoses.
Si en trob en es figueral,
davall de sa patatera
o són fruites de pomera,
per a totes tenc bon queixal.

M'agrada tenir bon ull
per a sa menjua coenta,

Restaurant ES PORT

PORT DE VALLEMOSSA - (MALLORCA) - ☎ 61 25 41 - 61 20 46 - {noches}

tenc un pebre que rebenta
i que vol fer molt de trui.
Ses gambes i ses copinyes
renten ses ceres funestes;
compartides, fan xalestes
ses alcoves i ses vinyes.
Es llits fan talabastaix,
munten un ball ben vitenc;
tanta bulla i no comprenc
qui veu tords volant tan baix.
Menjam carn sense mesura,
mengem peix que és molt més sa
i, si pot ser, bacallà;
mal que hi deixem sa freixura!
I si hi trobam campanar,
corrensos a s'oculista!,
ara, qui en sigui un artista,
crec que s'hi pot arriscar.
Qui comparteix sa canal
amb tot s'espai i no hi frissa,
no li tornarà estantissa
ni li farà gens de mal.

* * *

I a mi, que som sa femella,
no m'ha de retre ningú;
si en vull reblenir qualcun,
pes mànc hi tenc sa pella.
Jo voldria bon forner
que m'encengués es carbó,
que fos destre amb so burjó,
i més mogut que un vesprer.
Bon jornal per a ell tendré,
que no l'acaba amb un dia.

A punt de pastora mia
li oferesc un bon braguer,
botonada a mig desfer
i en es parrús s'alegria.
Si em mostra bona fitora
i la vol fer navegar,
sigui amb s'avenc o amb sa mà,
prest la hi prendré de penyora.
Perquè em diu sa meva estora
que vol ser camp eixermat.
Un ocell enravenat
m'he cansada de cercar
i no se m'escaparà
fins que no l'hagi plomat!

* * *

I si qualcú vos manca
i no el trobau a sa llista,
no vos canseu més sa vista,
aquest menú no se tanca.
Si voleu paraula franca,
per un cas, el deix obert.
Un glosador no se perd
si a sa cuina li feis lloc;
un vi devora des foc
i fareu un bon encert.

Pere Bru Serrano Darder

Aquestes gloses varen guanyar el
XVI Concurs de Poesia Popular
(glosats) de Castellitx'94.

La revista *Faristol* ha dedicat
una part al poeta Jaume Vidal Al-
cover. Això són versions del poema
«Futur perfecte» fetes per alumnes
de tercer B:

El demà és un dubte
és com una espurna d'esperança
dintre de la tristesa.
Perquè l'avui és trist,
però quan penses
en demà tot es refiva,
les flors s'omplen
de colors i, aleshores,
penses en un futur perfecte.

Amadeus

Si tens el romaní a les mans
no esperis més
i tira't a l'aigua, el romaní
te durà a una illa de Mallorca
i el peix que trobaràs
t'acompanyarà al meu cor.

Clara Brunet

C.P. NICOLAU CALAFAT

Fi de curs

El dia 17 de juny, els nins i nines del C. P. Nicolau Calafat acabaven el curs 1993-94. Ho celebraren amb una festa que començà a les 11 h. Els primers alumnes que varen actuar foren els de pre-escolar, amb una representació: *El peix irisat*. Els seguiren els de primer i segon amb l'obra teatral *La cucarata*. Tot seguit, els de tercer i quart feren una obra en vers titulada *Els animals poetes*. Els de cinquè i sisè actuaren en dos grups, el primer interpretà l'obra de teatre *Que ve la sogra!!* i

l'altre recità poesies. Després els de setè i vuitè feren, en «play-back», la cançó d'Els Valldemossa, «La Foradada», representant un moment de la visita que l'emperadriu Isabel d'Austria va fer a Miramar per tal de veure el seu cosí, l'arxiduc Lluís Salvador. Per finalitzar, i fora de programa, dues nines convidaren els alumnes a ballar tots plegats «Sara By Now», cosa que férem de bon grat.

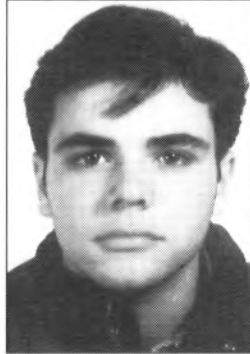
Miquel Angel Plomer Riutort

RACÓ DEL JOVENT

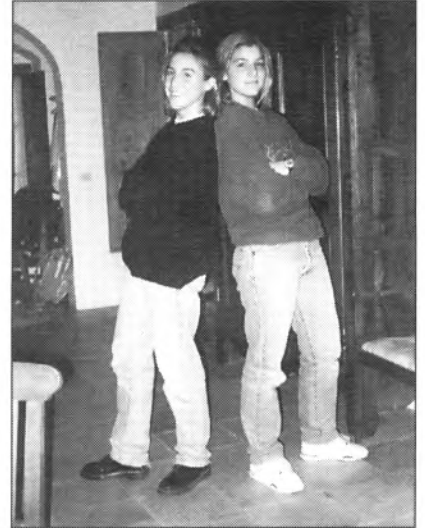
Ja han fet 18 anys

Sebastià Vila Fiol (21 de juliol)
 Maria Julia Garcia Fuster (25 d'agost)
 Verena Vidal de Bethencourt (2 de setembre)

Molts d'anys!

Sebastià Vila Fiol

Verena Vidal Bethencourt i Maria Julia Garcia Fuster

VICTOR MANUEL I ANA BELÉN / JOAQUIN SABINA

Dos recitals a la Plaça de Toros de Palma

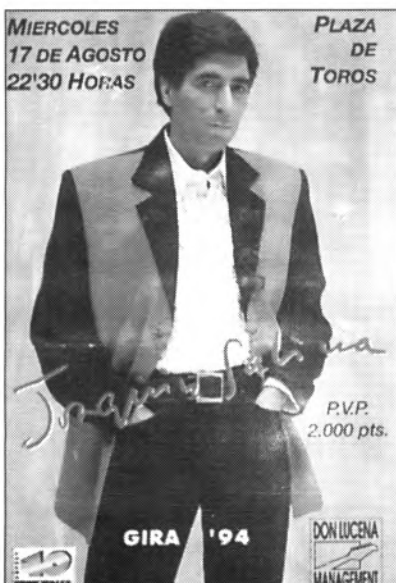
Aquest estiu s'han celebrat dos recitals a la Plaça de Toros de Palma, el primer va tenir lloc el dia 9 d'agost i els artistes varen esser la mítica parella musical formada par Ana Belén i Víctor Manuel, que, com era d'esperar, varen deleitar tot el públic.

Començaren cantant a duo una de les seves noves cançons «Contamíname» i així seguiren fent el seu repàs musical fins a arribar a una de ses més famoses cançons, «La Puerta de Alcalá» que va esser la nota final d'aquest vespre.

La setmana següent, el 17 d'agost, tornarem a tenir cita a la

Plaça de Toros. Altre cop ens va visitar Joaquín Sabina. El concert va començar amb la presentació del seu nou treball, «Esta boca es mía», després va continuar amb el seu habitual repertori. Cançons com: «Pacto entre caballeros», «Princesa», «El río de la Plata», «Soledad», i no va oblidar sa famosa ranxera «Nos dieron las diez»; el concert durà una hora i mitja.

Hi hagué la presència de l'organització humanitària Médicos del Mundo per demanar ajut i conscienciar la gent del greu problema que viu actualment Ruanda. El públic, molt nombrós i divers, hi va col·laborar de bon grat.

Magdalena Boscana Mas

El torneig de Futbito Femení efectuat durant les festes de la Beata tingué com a guanyadors els equips següents:

Primer. Beber sin sed

Segon. Cara candao

Tercer. Zero punts

Mag Boscana Ripoll

Aquesta és una part de l'equip Zero Punts, hi falten Margalí Lladó i Quica Joan Calafat. Les jugadores són, d'esquerra a dreta, davant: Elena Gelabert, Cati Torres, Quica Joan Vila, Mag Boscana. Darrera: Ninona Mayol, Quica Castell, Joana Maria Mulet Calafat, Paca Ripoll, Cata Torres.

A l'esquerra. Dia 17 de juliol, una vegada finalitzat el cicle de conferències Balears: Autonomia i Futur, l'AJV va fer una excursió a Cabrera. Aquest grupet es va retratar després de dinar, just abans de partir cap a la cova Blava.

Pinzellades d'actualitat a Valldemossa

Miquel Boscana Mas

Dones sorteiant obstacles.

Els carrers empedrats i guarnits de ramellers.

CULTURA INFORMA

Dins el marc del Pacte Cultural, la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear, el Consell Insular de Mallorca i l'Ajuntament de Palma presenten Cultura Informa, un servei d'informació cultural, via telèfon i fax, sobre qualsevol tipus d'activitat cultural que es produeixi a la nostra comunitat autònoma.

Cultura Informa es proposa mantenir una agenda dels actes públics i privats per evitar coincidències perjudicials per a la cultura, amb dues funcions principals: la recaptació d'informació sobre qualsevol tipus d'actuació cultural i l'atenció de consultes a tots els interessats.

El Pacte Cultural ofereix el telèfon (971) 72 11 12 per atendre les consultes sobre el calendari d'acti-

vitats: música, teatre, literatura, conferències, exposicions, etc. i, també, sobre tots els programes culturals: festes patronals, locals i populars, pancaritats, fires i mercats.

A més, aquest número possibilitarà el contacte entre els coordinadors de les activitats organitzades per les diverses institucions públiques o privades per evitar les possibles coincidències d'horaris i dates.

El Consorci d'Informàtica Local de Mallorca gestionarà aquest nou servei d'informació cultural. Cultura Informa, atès per dues persones, disposa de dos equips de facsímil (entrada i sortida d'informació), de dues línies telefòniques i d'una instal·lació informàtica amb base dades documental i sistema d'impressió de llistats en làser i deskjet en

color. L'horari del servei és de 8 h a 20 h els dies laborables i de 10 h a 13 h i de 16 h a 20 h els diumenges i festius.

Apropar la cultura als ciutadans a través d'un millor aprofitament dels recursos i d'una programació conjunta de les accions culturals principals per obtenir una oferta única i racionalitzada ha estat, des de l'inici, l'objectiu principal del Pacte Cultural.

Aquest objectiu, mitjançant Cultura Informa, es complementa amb un altre de no menys important: fomentar el consum cultural. I és evident que un dels requisits necessaris per assolir aquesta fita és disposar d'una estructura àmplia i fiable que permeti als ciutadans un coneixement de les múltiples ofertes culturals que cada dia es presenten a la nostra comunitat.

LLIBRES, REVISTES, PERIÒDICS I FULLS INFORMATIUS

Publicats en català i arribats a la nostra redacció el passat trimestre

Llibres

Títol: *Les armes mítiques de Jaume I*
Autor: Antoni I. Alomar
Edita: Doumenta Balear
Col·lecció: «Menjavents»

En aquesta obra s'exposa l'origen i el valor de mite històric de la cimera i les armes relacionades amb Jaume I venerades en la festa de la Conquesta de Mallorca i s'explica el procés que va culminar amb el seu trasllat a la Real Armeria, reclamades per Ferran VII basant-se en el -fals- origen reial. *Les armes mítiques de Jaume I* tracta especialment de la

simbologia i l'ús de la cimera reial que la Renaixença va recuperar, i la seva relació amb la rata-pinyada dels escuts de Barcelona, Palma i València. Es parla, també, de les imatges religioses i relíquies de Mallorca relacionades amb el Conqueridor. A més, els lectors hi trobaran un extens i documentat material iconogràfic.

Títol: *Teatre de la revolta*
Autors: Joan Soler, Miquel Mestre, Llorenç Moyà
Edita: Document Balear
Col·lecció: «Menjavents»

El drama històric ajuda el públic a recordar i a reflexionar el passat. Qualsevol cultura exigeix uns drames d'aquesta mena. *Teatre de la revolta* es compon de tres drames d'autors que pertanyen a generacions consecutives: *Els commoguts*, de Joan Solé i Antich (Palma, 1935), *Anomenat lo*

Tort, de Miquel Mestre (Artà, 1951), i *Joanot Colom*, de Llorenç Moyà (Binissalem 1916-Palma 1981). Les dues primeres obres tracten de l'alçament i la derrota dels forans a Mallorca a mitjan segle XV, i *Joanot Colom*, de la Germania a Mallorca en la segona dècada del segle XVI.

Títol: *El patrimoni cultural de les illes Balears*
Autors: Gabriel Alomar i Esteve, Antoni I. Alomar i Cañellas
Edita: Institut d'Estudis Beleàrics

Les illes Balears han estat poc afortunades en la conservació dels seus patrimonis culturals immoble i moble. Una part important dels seus monuments han estat demolits o destruïts. I innombrables béns culturals mobles han emigrat.

Aquest llibre -un assaig- fa un poc d'història de la manera com

s'han anat produint aquestes doloroses pèrdues i és una crida dirigida tant a les persones amb poder de decisió com a l'opinió pública que per la seva cultura pot influir en les institucions per evitar que les dites pèrdues continuïn en el futur.

Títol: *Estudis Baleàrics. Anima de foc. El procés creatiu de JOAN MIRO*
Autors: Diversos. **Coordinen:** Joana M. Palau i Pilar Ortega

Edita: Conselleria de Cultura Educació i Esports del Govern Balear
Col·lecció: «Estudis Baleàrics». Núm. 47 i 48

Llibre molt interessant, editat amb motiu del centenari de Miró, basat en el procés creatiu de l'artista. Conté nombroses il·lustracions. 1993.

Títol: *La Companyia dels Ferrocarrils de Mallorca*

Autor: P. J. Brunet Estarelles
Edita: Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear

Aquest interessant llibre és una part important de la tesi doctoral que P. J. Brunet va defensar l'any 1982 sota el títol *Los Ferrocarriles de la Isla de Mallorca*.

Títol: *Els arbres fruiters de castes mallorquines*

Edita: Grup d'Agricultura Ecològica
 És un recull del treball realitzat per tal d'evitar que els fruiters de races mallorquines desapareixin. Hi podeu trobar, entre d'altres coses, una relació dels arbres recuperats, un calendari de maduració, l'elecció dels porta-empelts etc.

Títol: *L'arxiduc Lluís Salvador, una història de vida*

Autor: Sebastià Trias Mercant
Fotografies: Josep Lladó i Joan Muntaner
Edita: Govern Balear. Conselleria de Cultura, Educació i Esports

La primera biografia de l'arxiduc Lluís Salvador d'Àustria publi-

cada en català és un llibre breu, però profund, que ens permet conèixer millor la complexa personalitat de l'Arxiduc. És un llibre de lectura agradable, que ens ofereix una visió de conjunt d'aquest personatge.

Revistes

Alzina

Revista de l'escola de Valldemossa
 Aquest número, del mes de juny proppassat, està dedicat a l'arxiduc Lluís Salvador. Conté un abundant i variat nombre d'articles i dibuixos executats pels alumnes dels diferents nivells.

Ariany. Núm. 191

Edita l'Associació Cultural Ariany.

Coanegra. Núm. 116, 117, 118

Publicació mensual de Santa Maria del Camí.

Damunt Damunt

Núm. 36, 37, 38

Revista d'informació local (Sant Joan).

Dies i Coses. Núm 40, 41

És la revista de Calonge.

El Mirall. Núm. 68

Editada per l'OCB de Palma. A les pàgines 80 i 81 duu l'article «Notes de camp sobre els molins de vent del Campo de Cartagena» de Nicolau S. Cañellas, membre d'aquest equip de redacció.

Es Molí Nou. Núm. 86, 87

És la revista de Vilafranca, l'edita l'OCB. Amb el número 87 inclou una revista patrocinada per l'Ajuntament titulada *Vilafranca abans d'esser Vilafranca. Notes històriques*, de Ramon Rosselló.

Es Saig. Núm. 162, 163-4

L'edita l'OCB a Algaida. Amb

el número 163-4 edita un monogràfic de Miquel Fiolet: «Les fites del terme municipal d'Algaida».

Fent Carrerany. Núm. 96, 97

L'Associació Fent Carrerany de Maria de la Salut és l'editora d'aquesta publicació.

Llucmajor de pinte en ample. Núm. 146, 147

Editada per l'OCB a Llucmajor.

Mel i Sucre. Núm. 167, 168, 169

L'edita l'OCB a Sant Joan.

Montaura. Núm. 26

Revista de Mancor de la Vall.

Portula. Núm. 140, 141, 142

Informatiu Cultural de Marratxí.

Ressò. Núm. 60, 61, 62

L'edita l'OCB a Campos.

Santa Margalida. Núm. 24

Editada per l'OCB de Santa Margalida.

Duu la primera part d'un article del vicari Rubí, recentment desaparegut, que parla de la processó de la Beata de fa més de seixanta anys.

Solcs i Ones. Núm. 11, 12

Butlletí informatiu de la Conselleria d'Agricultura i Pesca.

Udol. Núm. 9

És la revista de Llubí.

Periòdics

Felanitx. Núm. del 2893 al 2908

Subtitulat *Setmanari d'interessos locals*.

La Nau. Núm. 29 al 36

Setmanari en català, editat a Palma. Darrerament ha celebrat el seu primer aniversari.

L'Estel de Mallorca. Núm. 290 al 297
És l'antic *S'Arenal de Mallorca*, el diari dels mallorquins. L'edita i el dirigeix Mateu Juan i Florit.

Fulls informatius, butlletins

Anells. Núm. 2

La Conselleria de Governació del Govern Balear edita aquesta publicació sobre la família.

Balanç d'activitat parlamentària. Gener-juny de 1994. Parlament de les Illes Balears

Butlletí del CP Nicolau Calafat

Hem rebut tres butlletins, corresponents a Nadal, Primavera i Estiu, que els claustres de professors del CP Nicolau Calafat fa per informar els pares dels alumnes.

Butlletí Oficial del Parlament de les Illes Balears. Núm. 140 al 143

Guia d'activitat de vacances

Editada per Grups d'Esplai de Mallorca.

L'Ecologista

Organ informatiu del Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa.

Invitacions, comunicats i altres herbes

- El batle de Palma ens va convidar a l'acte de presentació del vídeo *Això era i no era* (biografia de Francesc de Borja Moll). Es va fer al Centre Cultural Sa Nostra el dia 9 de juny.

- Al mes de maig la revista *Cala Millor* va editar el número 100. Felicitats!

- Hem rebut un catàleg d'exposicions relatiu als mesos de maig i juny que edita l'Associació Independent de Galeristes d'Art de les Balears i una invitació per a l'exposició *Dos anys d'edició a Mallorca* en la qual hi exposa part de la seva obra James Lambourne.

- Sa Nostra ens ha tramés la seva Agenda Cultural amb els actes que han de tenir lloc els mesos de juliol i agost al Centre de Cultura Sa Nostra de Palma i a les sales de cultura de Maó, Ciutadella, Eivissa i Formentera.

- L'*Ultima Hora* del dia 13 de juliol publica, a la pàgina 28, una ressenya de la festa d'aniversari de la nostra revista amb una fotografia de la coordinadora, Antònia Serrano.

- L'OCB de Campos ens ha convidat a l'Acte de Reconeixement de Mèrits al doctor Joan Veny i Clar, filòleg i dialectòleg, que tingué lloc el 21 de juliol a les Escoles Velles de Campos.

- Hem rebut el programa del XVI Festival Internacional de Deïà 1994. Els concerts es fan a l'església de Deïà i a Son Marroig, del 27 de juny al 12 d'octubre. Estan dedicats a l'Any de l'Arxiduc. Els patrocina el Consell Insular de Mallorca, amb la col·laboració de Sa Nostra i el suport de l'Ajuntament de Deïà.

- El Grup Blanquerna celebra el X Seminari de Formació i Estudi amb el lema «Deu anys del Grup Blanquerna. Futur i responsabilitat». Serà a Lluc, els dies 22, 23, 24 i 25 de setembre.

- L'Associació Festivals Chopin ha organitzat, per al mes de setembre, un Cicle de Joves Intèrprets. Els recitals, que es faran a les sales i al jardí de la cel·la F. Chopin i G. Sand, seran a càrrec de M. Victòria Cortès (dia 15), Francesc Blanco-Albert Díaz (dia 23) i Xavier Mut (dia 30).

PLAÇA RAMON LLULL, 4
Telèfon 61 24 85

VALLDEMOSSA

Si voleu enquadrar *Miramar*, basta que ens ho digueu, nosaltres ens en cuidarem i la revista us regalarà una làmina per a la portada.

CARTES ARRIBADES A LA NOSTRA REDACCIO

(La revista *Miramar* publica les cartes que arriben a la seva redacció, en català i sempre que vagin signades per l'autor, únic responsable del que expressen.)

Centro Balear del Uruguay

Estimats balears,

Amb molt de goig tornam a comunicar-nos a través de la revista *Miramar*.

Els coment que el 16 de juny passat ens reunírem per tal de fer un sopar típic a la Parrillada El Entrevenero, del carrer 21 de setembre, al qual assistiren quasi cent persones, part de les quals es feren socis, ja que allà llançàrem la campanya de socis i venda d'abonaments de col·laboració amb gran èxit.

El president de la institució, doctor Manuel Mercant, en una breu però explícita al·locució, comunicà als present l'actuació de la Comissió Directiva:

- Obtenció de personalitat jurídica atorgada pel Ministeri d'Educació i Cultura.

- Participació al Congrés d'Entitats Balears a l'Exterior, realitzat a Palma al passat mes de març.

- Participació a l'Encontre d'Institucions Balears de Santa Fe, Córdoba, San Pedro, Buenos Aires i Montevideo, duit a terme els dies 10

i 11 de juny.

- Reconeixement pel Govern Balear com a Comunitat Balear Radicada a l'Exterior.

- Es van gestionant les ajudes personals per als balears internats a l'Hogar de Ancianos Españoles.

- Es va estudiant un projecte d'intercanvi a nivell estudiantil i/o docent entre la Universidad del Trabajo de l'Uruguai i la similar a les Balears.

Tenim previstes les activitats següents:

- Dia 28 de juliol. Missa i berenar commemorant el dia de Santa Catalina Thomàs.

- Agost. En data per determinar, el professor Oscar Monserrat farà una conferència sobre Chopin i G. Sand a Mallorca. Aquest esdeveniment serà auspicat pel Club Español i per l'ambaixada d'Espanya. S'enviarà invitació especial al president de la República, doctor Luis Alberto Lacalle, el qual ha manifestat el seu especial interès a contactar amb la nostra col·lectivitat.

Esperam mantenir-los informats de forma regular.

Fins a la pròxima!!!

Rosita Lladó de López Rama
Secretària del Centro Balear de l'Uruguai.

Ciutat, 4 de juliol 1994

Senyor director,

Davant el que interpretam com a il·legalitats en l'aplicació de la normativa que preserva l'entorn característic de la vila de Valldemossa, els remetem el contingut de les cartes adreçades tant al president de la Comissió del Patrimoni, com al batle d'aquesta vila:

Primer: Que ens han arribat notícies que l'antic hortet de plantes medicinals de l'apotecaria de Cartoixa, situat a la placeta del brollador (c/ de Jovellanos) serà transformat en breu en una terrassa de bar-restaurant. La qual cosa es contradiu en l'esperit de restauració i de recuperació històrica que mereix un espai inclòs dins l'entorn monumental de Cartoixa declarat B. I. C. segons decret del BOCIB de 08/07/71 - 28/07/71.

Sense deixar Valldemossa,
per comprar bé i aviat,
barat i de qualitat,
comprau al supermercat:

SUPERMERCAT VALLDEMOSSA.

C/ del Marquès de Vivot, 5

Tel.: 61 25 68

Telefax: 61 23 12 VALLDEMOSSA

Segon: Que, amb el mateix esperit de contradicció que en el cas anterior, s'ha escapat innecessàriament l'esquena d'ase de la paret del c/ Uetam -davant Can Marió- per a habilitar unes jardineres. S'ha de dir que la paret corresponia a una tipologia tradicional i que l'arrenjament actual no té cap justificació.

És francament lamentable que aquesta intervenció pròpia del «tipisme» execrable que es fa a les urbanitzacions s'usi a una vila antiga i tan emblemàtica com és Valldemossa.

Tercer: Que la degeneració ambiental dels carrers de Valldemossa és vertaderament escandalosa, especialment pel mobiliari de plàstic, els para-sols de coloraines i els reclams publicitaris.

L'abús d'aquests elements corromp el caràcter dels carrers de la vila i dona una imatge nefanda i mercantilista dels espais culturals de Mallorca.

Atentament,

Mercè Truyols

Presidenta

Nota de la redacció. Posats en contacte amb la regidora d'Urbanisme, Rosa Estaràs, ens ha dit:

Pel que fa al primer punt, no és cert: l'Ajuntament no ha donat cap llicència i, a més, s'han aturat les obres.

Del segon punt ens ha dit que no tenien cap notícia de patrimoni del valor històric de la paret, que això és part d'un projecte d'adecentament i que s'hi farà una esquena d'ase.

Sobre el tercer punt ens ha dit que, segons les normes subsidiàries que ha aprovat l'Ajuntament de Valldemossa, el mobiliari de la via pública ha de ser de fusta o de vimet i es regularan els colors i les formes dels para-sols i anuncis publicitaris.

Resposta oberta

Davant les diverses preguntes que m'han formulat sobre l'ofici religiós del dia de Sant Bartomeu (patró de la vila), aprofit les pàgines -sempre obertes a tothom- de la revista *Miramar* per donar a conèixer als valldemossins els extrems següents:

Primer. La festa religiosa a partir de l'any 1670 fou sufragada per «D. Bartomeu Bauçà dit de Mirabò, fill de Bartomeu, senyor de la possessió de Mirabò, situada el lo terme de Valldemoça», mitjantçant una «...deixa per celebrar perpètuament en sufragi de la mia ànima, de mos pares y de mos descendents, un offici cantat ab sou aniversari celebrador en lo dia y fecha de Sant

Bartomeu Apòstol en la Igelesia Parrochial de dita vila de Valldemoça per la celebració del qual deixa la acostumada chantitat de mes béns».

Trascorreguts prop de tres segles, pareix que els rendiments de tal deixa resultaven insuficients i, en temps del rector Antoni Cabot, Pep Maria Bauzà de Mirabò, el meu pare, que al cel sia, la renovà perquè l'ofici continuàs celebrant-se amb la mateixa solemnitat d'antany.

Segon. Encara que no s'especifica en cap document, el sermó s'havia de predicar en mallorquí, com era costum ancestral. Aquest any, en proposar el que subscriu el celebrant i orador, a pesar de ser un fill de Valldemossa i un dels oradors religiosos més preclars dels nostres temps, fou vedada la seva persona amb la simple excusa que ja l'havia celebrat durant cinc anys consecutius.

Tercer. Davant la improvisació del canvi, gràcies a la Providència, fou possible contactar a darrera hora amb un sacerdot, lligat des de la seva infància al poble de Valldemossa, que executà perfectament la seva tasca, però rompent amb la tradició de predicar amb la llengua vernacle, com pogueren comprovar tots els fidels que assistiren a la funció religiosa.

Alvaro Bauzà de Mirabò Orlandis

bar
Los Tilos
Plaça de la Cartoixa, 16 A
Blanquerna, 5 Valldemossa Tel. 61 61 01

CALAIX DE SASTRE

Mn. Antoni Mercant Morey

Pel *Full Dominical* del dia 19 de juny, ens assabentam del nomenament de Mn. Antoni Mercant com a delegat d'Ensenyament.

Josep Espar i Ticó

El dia 24 de juny, a la Casa de Cultura de Palma, hi hagué la presentació del llibre de Josep Espar i Ticó *Amb C de Catalunya*, a càrrec de Francesc Bujosa, Climent Garau i Antoni Mir. També participà a l'acte l'autor.

Tot seguit hi hagué un sopar al restaurant Son Moragues de Valldemossa, a les postres, Nils Burwitz va lliurar en nom de l'OCB, a Josep Espar i Ticó, un gravat del seu cartell commemoratiu dels XXX anys de l'OCB.

Concert de violí al Palau del Rei Sanç

El Centre de Motivació Precoç a través de la Música, dirigit per Bernat Pomar, la professora del qual és Maria Antònia Cabot, va organitzar un concert, el 26 de juny,

al Palau del Rei Sanç de Valldemossa. Entre els alumnes que actuaven hi havia Helena González, la qual fa dos anys que estudia el violí en aquest cantre, i Lluís Nadal. És d'agrair a la família Bauzà de Mirabò la seva desinteressada col·laboració.

Carme Sánchez

Carme Sánchez ha exposat la seva obra pictòrica a la Sala Capítular de la Cartoixa de Valldemossa de l'1 al 20 de juliol. La pintora es va adherir a la celebració del cinquè aniversari de la nostra revista i ens va obsequiar amb un preciós quadre a l'oli per poder-lo rifar a la tómbola. Ara se'n va, del dia 7 al 26 d'octubre, a Figueres, on exposarà la seva darrera obra.

Festa del Beat Ramon a Cura

Al monestir de Cura tingueren lloc, el dia 3 de juliol, els actes que anualment se celebren allà en honor del beat Ramon Llull. Hi hagué missa concelebrada per sis capellans, presidits per Teodor Ubeda, bisbe de Mallorca. Finalitzada la cerimònia el

gran lul·lista Sebastià Trias va explicar com es trobaven els treballs que ha fet la comissió per a la causa de la canonització de Ramon Llull.

Xesc Forteza

El nostre amic i veí de s'Estaca, l'artista Xesc Forteza, rebé un sentit homenatge dels mallorquís el dia 8 de juliol a la plaça de toros de Palma.

Universitats dels Països Catalans

El dia 8 de juliol es reuniren al campus de la UIB rectors de quinze universitats del País Catalans, amb la finalitat d'estudiar i debatre propostes que suposarien una major mobilitat de professors i estudiants.

Cors infantil i juvenil del Teatre Principal

La família Bauzà de Mirabò tornà a obrir la sala de música del Palau del Rei Sanç; aquesta vegada perquè hi actuassin els cors Infantil i Juvenil del Teatre Principal de Palma.

Féu la presentació Silvia Corbacho, la famosa mezzosoprano que va actuar als Festivals Chopin.

Un moment del concert. Fotografia d'Antònia Capó.

Aquest oli, representant Valldemossa, és un dels que ha fet Carme Sánchez al nostre poble i que s'emporta cap a Figueres.

Sebastià Trias Mercant al monestir de Cura.

Els cors, dirigits per Francesc Bonnín, professor de l'Escola de Música de Calvià, ajudat per la seva esposa, Maria Francesca Mir, del Cor Major i professora de l'Escola de Música de Calvià, i per José M. Moreno, del Cor Major i professor de l'Escola de Música d'Andratx, ens deleitaren amb la seva actuació. Els germans Xavier i Mireia Serrano canten en aquests cors.

Les balears es presenten

Al Camí de l'Escullera es va fer el concert *Les balears es presenten*, organitzat per IBATUR i l'OCB. Va comptar amb l'actuació de l'Orquestra Simfònica de Balears Ciutat de Palma, la Coral Universitat de les Illes Balears, Maria del Mar Bonet, Joan Pons i Uc. Com a artistes convidats, Ovidi Montllor i Toti Soler. Presentà l'acte Simò Andreu. La direcció artística és d'Antoni Parera Fons.

Pere Bru Serrano Torres

Pere Bru Serrano Torres i cinc estudiants més de la UIB que han participat en el programa Erasmus d'intercanvi i mobilitat d'universitaris pels països de l'EC ens varen convidar a la roda informativa que feren al campus de la UIB el dia 27 de

Els cors Infantil i Juvenil del Teatre Principal de Palma en una actuació conjunta al palau del Rei Saç.

juliol. Els estudiants digueren que la seva experiència ha estat excel·lent. Destacaren, entre d'altres coses, les diferències entre el sistema d'ensenyament de les universitats europees i la balear. Recalcaren l'important moviment estudiantil que hi ha a Europa gràcies als programes d'intercanvi i animaren els altres estudiants a apuntar-se a Erasmus, ja que l'any passat quedaren algunes beques buides.

Bernat Reüll

En el decurs de les festes de la Beata, Bernat Reüll exposà part de la seva obra pictòrica a Sala Nova de l'Ajuntament. Bernat, que empra

diferents tècniques per als seus quadres, mostrà una variada producció que ha evolucionat molt favorablement al llarg del temps.

Antoni Mas

Un altre pintor valldemossí, Antoni Mas, ens han mostrat la seva darrera producció i ho ha fet a la Sala d'Exposicions de l'Antic Ajuntament. Toni, autodidacta, reflecteix en la seva obra el seu esperit d'observació i el seu amor vers la pintura.

Festival Chopin 1994

La Revista Miramar va ser convidada per l'Associació Festivals Chopin de Valldemossa a una roda

Un parell d'estudiants participant al projecte Erasmus. Al centre, Pere Bru Serrano Torres. Fotografia Siouxy.

Maritín Cencillo de March, acompanyada de familiars seus, presideix l'acte.

La Mare de Déu ja és damunt el cadafal, escortada pels seus portadors i envoltada d'alfabegueres i bellveures.

informativa al Restaurant Miramar, amb motiu del la presentació oficial del programa del Festival Chopin 1994. Cal destacar l'esforç que aquesta associació fa a favor de la música.

Juan March Cencillo

Organitzat per la Fundació Bartomeu March Servera, el dia 4 d'agost, a Son Galceran, tingué lloc un acte cultural molt concorregut, que va iniciar amb un breu parlament Josep Zaforteza en nom de la Fundació Bartomeu March Servera. Tot seguit Basilio Baltasar va presentar el conferenciant, José Vidal Beneyto, el qual va parlar de la seva visió de l'Arxiduc a través del llibre que li va dedicar Juan March Cencillo. Finalitzada la conferència, Maritín Cencillo de March va lliurar a l'escriptor Fernando Quiñones el Segon Premi de Novela Breu «Juan March Cencillo». El guardonat llegí uns fragments de l'obra premiada: *Vueltas sin fecha*.

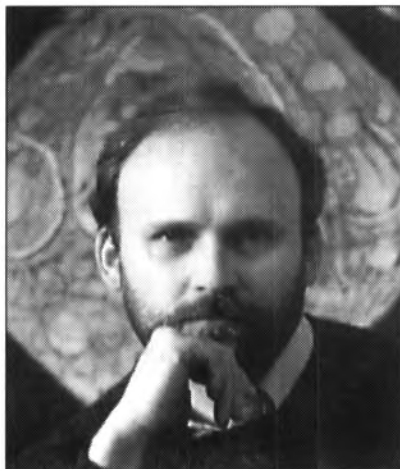
Processó de ses Crestes

Com des de temps immemorial, la vigília de la Mare de Déu d'Agost, tingué lloc la processó de ses Crestes. Fou després de la missa de les vuit i comptà amb gran presència

de fidels. Una setmana després, amb la mateixa cerimònia fou portada al seu lloc habitual. Fins l'any que ve!

Festes de sa Marina, 1994

Les festes de sa Marina són per a mi entranyables. Però des de fa un parell d'anys, per diverses circumstàncies, no hi he pogut assistir. Malgrat això sé que han anat molt bé, bones sopes, bon ball i bons concursos, i que la pujada al Portalet amb bicicleta de muntanya, la va guanyar Tonyito Mas.

James Lambourne. Fotografia de J. A. Briñas.

Erwin Bechtold

Seixanta peces representatives de l'obra d'Erwin Bechtold, del 1956 fins al 1993 conformen l'exposició que presenta la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear, a sa Llonja, del 20 de juliol a l'11 de setembre.

James Lambourne

James Lambourne ens ha convidat a la seva mostra pictòrica *Les imatges dins les imatges*, que ha inaugurat el 20 d'agost, a la galeria Pedrona Torrents d'Alcúdia.

Antònia Serrano i Darder

FESTES DE LA BEATA. Fotografies i anècdotes

L'Hereva i les seves Dames d'Honor fan el paper que els pertoca i acompanyen els padrins en la seva festa.

Entorn dels més vells ens agrupam cada any per tal de retre'ls l'homenatge, que tenen ben guanyat.

I són cantats, servits i obsequiats, no tant com ells es mereixen.

L'ofici, predicat per Mn. Antoni Mercant, fou molt emotiu, tot el poble besà la relíquia de Santa Catalina Thomàs. En aquest moment ho fa la Beateta, Natalia Margarita Morey Lurie. Fotografia d'Amàlia Estabén.

Els reis d'Espanya, Joan Carles i Sofia, acompanyats pel president de l'Uruguai i la seva esposa, Luis Alberto Lacalle i María Julia Pou, visitaren Valldemossa i a la plaça de Ramon Llull venen passar el Carro Triomfal. Fotografia de Josep Lladó.

A la sortida de l'ofici és el moment de la inauguració oficial de l'empedrat dels carrers. Fotografia d'Amàlia Estabén.

Conxita Morell es va acostar al rei i, al temps que li lliurava un quadre, li va dir: -Señor, esto es suyo. -Si es mi abuelo! contestà ell. En efecte, era un esbós fet pel pintor Faust Morell del cap d'Alfons XIII, per a un quadre d'aquest rei a cavall. Faust Morell, que era l'avi de Conxita, li havia regalat aquest dibuix perquè ella era una gran admiradora d'Alfons XIII. Fotografia de Josep Lladó.

El nostre Carro Triomfal, amb la Beateta, caramull d'angelets, recorre els carrers de la vila. Fotografia d'Antònia Maria Ferrer.

L'Hereva, Maria del Mar Morey Terrassa, ben guarnida amb les joies de l'antigor. Fotografia de Francisca Terrassa.

El dia 28 de juliol, la presidenta d'UM, Maria Antònia Munar, visità la dona més vella de Valldemossa, Magdalena Esteva Fiol. A la fotografia les podeu veure acompanyades de Joan i Antònia Esteva, dos nebots de Magdalena. Fotografia de Carme Cabot.

Les festes acabaren amb un sopar de fi de festes, menjàrem trempó i meló i varen actuar Els Valldemossa amb un reforç ben important. Tomeu Calafat Lladó va sortir a cantar espontàniament i ho va fer molt bé. Fotografia de Catalina Thomàs Calafat.

King Arthur

Un veritable esdeveniment musical fou la realització de l'òpera barroca de l'autor anglès Henry Purcell, *King Arthur*, que tingué lloc els dies 8, 9 i 10 de juliol a l'incomparable marc del castell de Bellver, que, il·luminat en blau, pareixia un castell de faula.

Studium Cor de Cambra, Orquestra Barroca Espanyola i Turmeda Teatre, amb les seves acurades actuacions, i Alfons Salgado com a narrador, dirigits per Carles Ponseti i Pere Noguera, ens oferiren aquest muntatge basat en la llegenda del Rei Artús que obtingué un gran èxit de públic i realització.

King Arthur no és una òpera pròpiament dita, ja que no és tota cantada sinó que també és parlada. Les cançons s'interpretaren en anglès, però els textos parlats en català són els que permeten seguir el fil de la història.

És de veritat encomiable la tasca que duen a terme aquests col·lectius que organitzen i promouen espectacles de la categoria de *King Arthur*, a pesar de comptar, tristament, amb molt poc ajut institucional.

Hem de citar tres valldemossins entre els que feren possible la producció: Rafel Lladó, Rosa Capllonch i Pep Ramon Caubet.

L'escenografia -s'utilitzaren els diversos nivells del castell- i el vestuari -molt ben aconseguit- eren de Rafel Lladó.

La nostra amiga i col·laboradora Rosa Capllonch va posar tota la seva professionalitat en les coreografies de l'obra i fou l'ajudant de direcció de Pere Noguera.

Pep Ramon Caubet era l'ajudant de producció.

Hem de destacar també la participació a l'obra d'un altre valldemossí, Mito Vidal, que va ser el responsable d'un clavicèmbal tocat meravellosament per la pianista japonesa Rumiko Harada.

Concert d'estiu a Son Ripoll

El tenor sevillà Manuel Cid i la pianista japonesa Rumiko Harada foren els protagonistes, el dia 6 d'agost, d'un magnífic recital de música que va oferir la família Rotger als seus més de cinc-cents convidats.

Interpretaren obres de diversos autors. A la primera part, cançons italianes de V. Bellini, G. Rossini, G. Donizetti; alemanyes de J. Brahms i argentines de C. Guastavino. La segona part es va dedicar a la música espanyola, amb obres de J. Nin, J. Turina, J. Serrano i P. Sorozábal.

Finalitzat el concert, es va servir el tradicional àpat, on no va faltar l'exquisida sobressada de Son Ripoll.

Els concerts a Son Ripoll nasqueren com un regal d'aniversari de noces de Vicenç Rotger a la seva esposa. L'any que ve serà el dotzè concert, però també serà una data molt important: les noces d'or dels amfitrions.

ASD

Rumiko Harada
i Manuel Cid
a Son Ripoll.

FUTBOL

Dèiem fa deu anys

El dia 4 de setembre de 1984, un grup de persones format per Joan Carbonell Juan, Bartomeu Torres Morell, Miquel Rigo Riera, Pedro Carbonell Juan i Núria Estaràs King, fundaren el CD Valldemossa At.

Durant els seus deu anys d'existència, el CD Valldemossa At. ha vist desfilar innumbrables manifestacions esportives en el seu si, des de bàsquet (1985-86) fins a futbol-sala. Ha tingut tres presidents: Pedro Jaime Mas Estaràs, Enric Calafell Alemany i l'actual, Nadal Torres Juan, i múltiples directius i jugadors.

Des de la temporada 1985-86 fins a la passada 1993-94, ha jugat 276 partits, n'ha guanyat 103, n'ha empatat 52, n'ha perdut 121. Ha obtingut 442 gols a favor, 408 en contra i comptabilitzat 256 punts.

Ha estat tres temporades en Tercera Regional (1985-86/1986-87/1988-89) amb els següents barems:

Partits jugats: 78, partits guanyats: 31, partits empatats: 9, partits perduts: 38, gols a favor: 155, gols en contra: 186, punts aconseguits: 71.

També ha estat sis temporades a Segona Regional (1987-88/1989-90/1990-91/1991-92/1992-93/1993-94) amb els resultats següents:

Partits jugats: 198, partits guanyats: 72, partits empatats: 43, partits perduts: 83, gols a favor: 287, gols en

contra: 322, punts aconseguits: 185.

(Hem de descomptar dos punts de la temporada 1987-88 per la vaga d'àrbitres, ja que el club es va negar a jugar si no era amb àrbitres oficials.)

El CD Valldemossa At. també fou, el 1985, el fundador del trofeu de primavera de futbol-sala que es juga ara abans de la Beata.

Com a anècdota principal hem de dir que durant la primera temporada, el club va participar en la categoria de Futbol d'Empreses i els jugadors s'hagueren de pagar la seva pròpia fitxa federativa, ja que el pressupost del club quasi s'esgotà en comprar els dos equipatges de futbol.

Volem agrair a totes les persones, els esportistes, entrenadors, directius, socis, patrocinadors, l'Ajuntament i les institucions en general, el seu ajut i la seva col·laboració continuada amb el club, ja que gràcies a tots ells podem celebrar el desè aniversari.

Està previst fer una exposició de fotografies i altres objectes dels deu anys d'història del CD Valldemossa At., la data i el lloc en què es farà es donarà a conèixer en tenir-ne la completa confirmació.

Com qualsevol que es preui de realitzar el màxim esforç per tal d'aconseguir els millors fruits, no ens sentim plenament satisfets -malgrat no haver escatimat dedicació, il·lusió i treball- d'haver assolit tot el que ens proposàrem en aquell llunyà 4 de setembre de 1984, però, estam segurs

que anam per bon camí i que el futur ens és propici i favorable per poder celebrar un altre desè aniversari.

Gràcies a tothom!

- La junta Directiva del CD Valldemossa At.

Tomeu Torres

NOTÍCIES AMICS DE L'ARXIDUC

L'Associació Amics de l'Arxiduc ens va fer arribar una invitació del batle de Palma, el conseller de Cultura i el cònsol d'Austria per al concert que, amb motiu de l'Any de l'Arxiduc, tingué lloc al castell de Bellver el dia 1 de juliol. Hi actuà el Quartet Belvedere.

També hem rebut la guia *Camí de l'Arxiduc*, editada per FODESMA, en la redacció de la qual hi ha participat l'Associació per mitjà de Nicolau Cañellas i Antònia M. Calafat.

Igualment ens ha tramès un programa de les festes de Sant Jaume de Santanyí, el qual porta l'article «L'Arxiduc contempla la mar de Santanyí», obra de Miquel Pons.

Abans de pujar a Cartoixa,
en s'hivern quan ja fa fred
o s'estiu, en fer calor,
si ho voleu dolcet-dolcet:
pastissos de lo millor,
PASTISSERIA SA CARTOIXA.

FORN I PASTISSERIA «SA CARTOIXA»

Via Blanquerna, 1
Tel. 61 25 20

VALLDEMOSSA

TENNIS

VI Olimpíada Infantil (Sóller 94)

Els nostres representants en tennis guanyaren en totes les categories en què participaren: En alevins el vencedor fou Lluç Marco, el petit de la dinastia, que guanyà al representant de Sóller; en infantils el guanyador fou Toni Morey, el tercer, Enrique Compte; i, en cadets, el primer, segon i tercer foren Tolo Morey, Vicenç Morey i Pedro Deltell respectivament.

Cursets d'estiu de tennis

Com informàrem al número anterior, durant els mesos de juliol i agost, s'han fet uns cursets d'iniciació a aquest esport per a infants menors de tretze anys, amb una participació entre nins i nines de trenta alumnes. Al final dels cursets se celebrà una festa per als més petits i un torneig anomenat d'iniciació per als alumnes més majors, amb repartiment de trofeus i medalles. El guanyador d'aquest torneig fou Toni Calafell, que va vèncer a Joan Lladó. El curset per a majors, enguany, ha estat molt ampli, amb una majoria de dones.

Sant Bartomeu 94 (dobles)

La parella formada per V. Morey-D. Ulloa guanyà a la parella formada per J. Civit-Xisco Romaguera, i en seniors la parella formada per Toni Gallego-Joan Ripoll guanyà a la parella formada per Lluís Oliver-R. Salas.

Beata 94 (individuals)

Amb una àmplia inscripció se celebrà el Torneig de Tennis Beata 94, darrer torneig de la temporada valedor per a la puntuació del rànquing, el resultat del qual fou el següent: En categoria seniors el

L'equip guanyador de la VI Olimpíada Infantil, a Sóller.

Grup d'infants que han participat al curset d'estiu.

Finalistes infantils, dobles Sant Bartomeu 94.

Finalistes seniors, dobles, Sant Bartomeu 94.

Finalistes Beata 94.

guanyador fou Toni Gallego, que va vèncer a la final a Lluís Oliver, la consolació fou per a Toni Canals. En infantils el guanyador fou Tolo Morey, el segon fou Toni Moery i el quart Fernando Mercant, la consolació infantil fou per a Enrique Compte, jugador que, si s'entrena a fons, pot arribar lluny.

Lluís Oliver Barceló

Festa de Sant Bernat de Menton

Moleta de Cals Reis (Escorca),
19-06-1994

Diumenge dia 19 de juny s'arremolinaren a l'ombra de Sant Bernat

de Menton els muntanyencs mallorquins. Després de contemplar la sortida del sol des de l'alterosa moleta de Cals Reis (Escorca), començà la missa d'alba, concelebrada per Mn. Josep Estelrich i el pare Amador Bauzà. Acabada la missa, tothom es traslladà a l'era de la possessió de

Cals Reis, on tingué lloc l'homenatge al Grup Excursionista del Foment del Turisme de Mallorca. Obriren l'acte Antoni Nebot, president del GEM, i Gaspar Valero, vocal de Cultura de la mateixa entitat, els quals dirigiren la paraula als assistents ponderant la història i les activitats del Grup Excursionista del Foment. Manuel Osuna, vicepresident del GEM, lliurà una fita (símbol amb què el GEM distingeix la tasca en pro de l'excursionisme) a Antoni Ramon, representant del grup homenatjat. Finalitzat l'acte, els assistents foren obsequiats amb un berenar de companyonia.

Comptàrem amb la presència dels veterans muntanyencs Pep Canals, Jesús Martín, Cristòfol Medina, Príam Villalonga, Josep M. Garcia Fargas, Joan Riera i Pere Martínez, entre d'altres. També hi assistiren Joan Oliver, antic cap de l'Esquadró de Vigilància Aèria núm. 7 del Puig Major, i Ina Martínez, nou gerent del Foment del Turisme.

Missa d'alba a sa Moleta de Cals Reis. Al fons el Puig Major. Fotografia de Damià Bosch.

Benigne Palos i Gaspar Valero

Tres valldemossins a l'Aneto

Els tres valldemossins que varen coronar el cim de l'Aneto ens conten l'experiència:

Pedro Castell: -De petit vaig viure a s'Estaca, d'on el meu pare era l'amo de possessió. Havia de muntar cada dia, a peu, per anar a l'escola i a l'horabaixa emprendre el camí de tornada per anar a dormir allà baix. A l'escola no vaig aprendre molt, entre altres coses, perquè quan el mestre no podia venir, cosa que succeïa sovint, els substituïts eren uns bons empleats de l'Ajuntament, però que de mestre no en tenien res. Si aquest caminar no em va servir intel·lectualment, sí que em va servir per habitudar-me a un exercici físic tan important com a base per a l'excursionisme. També m'ajudà a conèixer la naturalesa: cercar nius, conèixer els arbres, mirar el cel per veure si hi havia perill d'un ruixat...

Ja de major no va ser fàcil trobar companys per anar d'excursió i, per tant, es pot dir que era una excursionista solitari. De totes maneres, al principi com a aprenent i després ja com a guia, he anat vuit vegades de Valldemossa a Lluc per les muntanyes. En aquest entremig és quan conjuntament amb en Fèlix Marco començarem a pujar als cims

més alts de Mallorca i al temps que fèiem excursions als indrets més bells, per treure'n un plaer, ens anàrem perfeccionant per poder ajudar els que tantes vegades es perden per la muntanya. Abans l'Ajuntament de Valldemossa i ara la Guàrdia Civil han demanat la nostra col·laboració per cercar aquestes persones desaparegudes i, en alguna ocasió, han estat casos quasi dramàtics, com per exemple, pel desembre de 1992, quan una al·lota que anava amb un grup de cinc persones, mentre pujava cap al Teix, devers les 19 h, es va separar un poc del grup. Ja entrada la nit va perdre contacte i va caure. Els seus amics, veient que no compareixia baixaren a la vila a demanar ajut. Muntàrem a cercar-la pel Pouet, pla de ses Aritges, Teix i els Cairats i finalment la trobàrem dins el Coconar. Virgínia, aquest era el seu nom, s'havia romput la tibia i el peroné quan va caure dins un cingle. Atesa la impossibilitat de treure-la, vàrem haver de demanar l'auxili d'un helicòpter. Vaig fer companyia a l'al·lota fins que arribaren a recollir-la, amb molt de retard, a les 11 del matí.

Conèixer Benigne Palos i fer-me membre del Grup Excursionista de Mallorca m'ha permès arribar a molta informació que abans desconeixia. Precisament un amic de Benigne va ser qui em recomanà que compràs un llibre sobre l'Aneto,

mentre anàvem pujant al puig de San Onofre (Sant Joan), el dia del patró dels excursionistes, Sant Bernat de Menton. Ja que parlem de Benigne Palos, hem de recordar que ell va muntar a l'Aneto l'any 1955.

Explicats aquest antecedents que han estat la llavor d'on va néixer el desig de pujar a l'Aneto, just ens queda dir que Fèlix Marco i jo prenguérem la desició d'anar-hi. Convidàrem en Rafel Reüll... i, cap al Pirineu. La primera etapa fou el poble de Benasque, al Pirineu d'Osca. No teníem grampons (mitgessoles amb claus adaptables al calçat normal de muntanya), ni tampoc piolet (espècie d'aixada) i ambdues coses són indispensables per anar per les glaceres. Sabíem que a Casa Barrabés en llogaven i cap a aquesta botiga especialitzada en material per a excursionistes de muntanya ens dirigírem. Fetes les proves, seguírem en cotxe fins a l'acampada de Pla d'Estany, des d'on començarem la pujada a peu cap al refugi de la Renclusa, on arribàrem després de quaranta-cinc minuts de caminar. En aquest refugi, propietat del Centre Excursionista de Catalunya, situat a 2.140 metres d'altitud, vàrem dormir -és un dir- dins una habitació on hi ha instal·lades unes cent lliteres, una devora l'altra. A les sis de la matinada ens aixecàrem per reprendre la pujada. Quan feia hora i mitja que caminàvem, Rafel va

LLEGIU LA REVISTA

Miramar

VALLDEMOSSA

Llac Coronas

Fèlix i Pedro al Portillón Superior

establir el seu campament per filmar i, per molt que l'animàrem, no va voler seguir. Estava esgotat.

Fèlix Marco: -Després de deixar Rafel continuàrem la pujada seguint les fites que marquen el caminó. A vegades es presenten diverses opcions, s'ha d'escollir la que pareix més apropiada perquè demanant informació als altres excursionistes que veus es troben en situació parellada a la teva i acabes fent cas just al sentit comú adquirit per la pròpia experiència. Un cop aconseguírem arribar a la glacera de la Maladeta, que vàrem travessar sense l'ajut dels grampons, ens situàrem en el denominat Portillón Superior (2.908 m), des d'on ja

vàrem destriar la silueta de l'Aneto. Havíem de muntar encara 496 metres i travessar la glacera que duu el nom del cim. Després de caminar una hora i mitja, ara sí, amb els grampons posats per poder caminar per damunt el gel, vàrem saber, segons l'últimetre d'un company, que estàvem a una altura de 3.000 metres. Ens mancaven, per tant, els darrers 404 metres, que ara vàiem en forma de rampa empinadíssima. Començava la part més difícil... cada quinze o vint passes, una aturada per recuperar forces, que, aleshores, a causa de l'altura i el cansament acumulat, ja no ens sobraven. Passats quaranta minuts duríssims, érem al collado de Coronas (3.198 m), és a dir, just havíem pujat uns dos-cents metres,

però valia la pena. La panoràmica és impressionant. Cap a l'oest es veu la glacera de Coronas. En aquest punt ens desembarassàrem dels grampons, de la motxilla i d'altres impediments de pes a fi d'anar el més lleugers possible. (Ho recollírem més tard, en el descens.) Empenfem ara la recta final, després d'uns metres relativament fàcils i uns vint minuts de marxa, arribàrem al pre-cim als peus del pont de Mahoma. Aquí vaig quedar jo, mentre Pedro feia la darrera part. La fatiga em va restar ganes de fer aquests darrers metres més perillosos, havia estat una experiència inoblidable i feliç, i no ho volia espatllar amb cap ensurt.

Pedro creuà els metres fins a arribar al cim tot sol.

**La llengua
feina
de tots**

Pas de Mahoma

SOLUCIONS ALS PASSATEMPS

Sopa de lletres

1. Núvia / 2. Capellà / 3. Cambrer /
4. Automòbil / 5. Encenser / 6.
Església / 7. Avió / 8. Maletes / 9.
Pastís / 10. Cuiner / 11. Missal

Columnes bellugadisses

Jo estic avesat al caminar dels
camell i he vist la teva grandesa
igual a la duna del desert, com
l'oasi humit i frondós, home ets i
mirra t'ofereix. Perdona la
modèstia del seu present.

Pedro Castell: -Aquests darrers metres són els més difícils que he fet en muntanya, sobretot pel que diu Fèlix d'estar sense gaire forces: Penyassegats als dos costats, has d'anar aferrat a les roques perquè, si vas dret, sembla que el vent et pot tombar, el pas de Mahoma no és molt llarg, però et pareix etern. Una vegada damunt el cim, hi ha una creu, una estatueta de la Verge del Pilar i una representació de Sant Marçal.

L'amplíssima vista la resumiré dient que a l'est es veu tota la serra de la Maladeta, per l'oest, el Pla d'Aigullut, que recull les aigües de la glacera que a través d'un riu subterrani tornen a emergir dins la vall d'Aran, i cap al nord i sud una successió de serralades impressionants.

Després de vint minuts de repòs anàrem a recollir els grampons, que

ens tornàrem a posar i així iniciàrem la tornada travessant la glacera i tot seguit començàrem el descens que, a priori, pareixia que seria fàcil, però que no ho fou gens, perquè ja eren vuit hores de caminar. Prop del refugi ens unirem amb Rafel. Davallàrem cap on havíem deixat el cotxe i reprenguérem el camí de tornada a Mallorca. Per a l'any que ve podríem dir que pensam anar a l'Everest, però tantmateix no ho creureu. Ara bé, ens agradaria que els lectors de la revista *Miramar* s'anassin a pujar; no és necessari anar als Pirineus, que a la serra de Tramuntana hi ha coses dignes de veure. Animau-vos!

Pedro Castell i Fèlix Marco
Transcripció: Rafael Estaràs

*Comprau Loteria de Nadal
de la Revista MIRAMAR
núm. 11.584*

C/ Arxiduc Lluís Salvador, 23
Telèfon 61 25 84
VALLDEMOSSA

Cafeteria Bar LA CARTUJA

Pça. Ramon Lull, 1
Tel. 61 22 40
VALLDEMOSSA

Bar Restaurante

CAN COSTA

Teléfono 61 22 63
07170 Valldemossa - Mallorca

PRIMER HOTEL DE TURISME RURAL
A MALLORCA
PRIMERA EMPRESA EN NOMBRE
D'EMPLEATS A VALLDEMOSSA

*Hotel Restaurante
Vistamar*

Vistamar de Valldemossa
07170 Valldemossa (Mallorca) España
C/ Predio Vistamar, s/n.
Tel.: 34-71 - 61 23 00
Fax 34-71 - 61 25 83

VIATGI AMB B O N A COMPANYIA

**LA SEVA AGÈNCIA DE VIATGES
AL POLÍGON DE SON CASTELLÓ**

Gremi Fusters, 11 • Tel. 29 34 00 (8 línies)
Télex: 69120 • Fax: 75 81 31

SUCURSALS A: EIVISSA • COSTA DEL SOL • CALA D'OR • CALA RATJADA